

GA-139

РУДОЛФ ЩАЙНЕР

ЕВАНГЕЛИЕТО

НА

МАРКО

**Цикъл от 10 лекции изнесени в Базел
от 15. 09 до 24. 09. 1912 г.**

**превод от немски:
ДИМИТЪР ДИМЧЕВ**

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

СТР.

Предговор от Рудолф Щайнер.....	4
Първа лекция, Базел, 15 Септември 1912	6
Завършекът на старото време и началото на новото време. Хектор Хамлет. Емпедокъл Фауст.	
Втора лекция, 16 Септември 1912	19
Историята като външен израз на вътрешни духовни процеси. Художественият елемент и духовно-драматичната градация в композицията на Стария Завет и Евангелията.	
Трета лекция, 17 Септември, 1912	33
Образът на Йоан Кръстител от духовно-научна гледна точка. Смисълът на Кръщението. Духовната същност на Илия. Илия Йоан - Рафаело.	
Четвърта лекция, 18 Септември 1912.....	51
Буда и Сократ. Противоположните течения на общочовешката еволюция и тяхното свързване чрез Христос Исус.	
Пета лекция, 19 Септември 1912.....	66
Откровенията на Кришна. Буда като продължител на Кришна. Йоан Кръстител като предтеча на Христос Исус.	
Шеста лекция, 20 Септември.....	80
Източният и западният светоглед: лишеният от време и историческият подход към мировите процеси. Душата на Илия и дванадесетте ученици. Изповедта на Петър като възлова точка от еволюцията на човечеството. Световно-историческият монолог на Бога.	
Седма лекция, 21 Септември 1912	95
Мистерията на Голгота като вид посвещение Връзките между душата на Христос и душите на дванадесетте. Изпълването на човешкото тяло със силата на Аза. Ферекедес от Сирос. Емпедокъл. Поривът на Емпедокъл и отговорът от Голгота.	

Осма лекция, 22 Септември 1922.....	109
Мистерията на Голгота и нейните дълбоки тайни. Окултното значение на изрази като „на планината“, „в езерото“, „в къщата“. Сцената на Преображението. Мойсей и Илия. Помазва-нето във Витания. Смокиновото дърво.	
Девета лекция, 23 Септември 1912	121
Художественият елемент във вътрешната композиция на Марковото Евангелие. Мисията на Христос Исус и трите възможни начина за нейното разбиране: чрез учениците, чрез водачите на древно-юдейския народ и чрез римляните.	
Десета лекция, 24 Септември 1912.....	134
Есе homo. Отказът на обикновеното познание да вникне в Христовото Събитие. Мистерията на Голгота и ключът към нейното разбиране. За необходимостта от свръхсетивното познание. Ясновидското изследване като път за истинското разбиране на Мистерията на Голгота	
Бележки.....	153

УКАЗАНИЯ ОТНОСНО ПУБЛИКУВАНЕТО НА ЕЗОТЕРИЧНИТЕ ЛЕКЦИИ ОТ РУДОЛФ ЩАЙНЕР

За характера на тези частни издания Рудолф Щайнер (1861-1925) казва следното в своята автобиография „Моят жизнен път“ (Събр. Съч. №28, гл.35): „Съдържанието на тези издания бе предвидено да се изнесе под формата на устни, непредназначени за издаване съобщения...

Никъде и в ни най-малка степен не е споменато нещо, което да не представлява чист резултат от изграждащата се Антропософия... Читателят може напълно да ги приеме за това, което Антропософията има да каже. Ето защо... първоначално тръгнахме от условието, те да бъдат разпространявани само сред членовете на Антропософското Общество. Нека обаче се има предвид, че в тези непрегледани от мен ръкописи, има и непълни неща.

Право за оценка на подобно частно издание обаче се признава само на онзи, който знае какво е условието за такава оценка. А за повечето от тези издания условието се състои поне в антропософското познание за човека и космоса, доколкото същността им е изложена от Антропософията и в познанието на това, което под формата на „антропософска история“ се съдържа в съобщенията от духовния свят."

ПРЕДГОВОР

Читателите на този лекционен цикъл, които не са чели това, което се разигра по същото време сред Теософското Общество, живеещо под авторитета на Ани Безант, може би ще изпитат известно недоволство от полемичния тон, с който многократно се противопоставяме на застъпването от тази личност възгледи за Христос. За да бъде разбран този тон, следва да се има предвид, че в онези дни за много хора, към които трябваше да се подходи с тези изразни средства, авторитетът на Ани Безант все още беше в сила и че лекторът защитаваше своето становище за Христос по начин, който в общи линии не се различаваше от публичните му изказвания до този момент. Сега, когато тези спорове отдавна са отминали, вероятно полемиката би могла да отпадне. Но според мнението на издателите, изнесените лекции трябва да бъдат запазени в техния първоначален вид. А и за много читатели би било интересно да знаят срещу какви, чужди на западно-европейското светоусещане, идеи и суеверия трябваше да бъде защитаван въпросният възглед за Христос. Ако нещата бъдат правилно разбрани, читателите ще установят също и това, че лекторът съвсем не е искал да се намесва в някакви догматични спорове, обичайни за секти и общества, проповядващи определени светогледи, а да

посочи значението на това, за което той трябваше да отговаря пред своята научна съвест, противопоставяйки се на някои приумици, поддържани от лични интереси, приумици, чиято абсурдност сама би трябвало да ги прави невалидни за всеки здрав разум, но тогава в сферите на Теософското Общество те бяха отъждествявани с изнесените от лектора факти. Но в действителния свят роля може да играе и онова, моето изцяло противоречи на здравия разум.

Обстоятелството, че лекторът остана на своето становище, застъпвано още от 1902 пред изтъкнатите членове на Обществото, доведе наред с други хубави неща дотам, че намиращото се под авторитета на Ани Безант Теософско Общество изключи всички онези членове, които поради изнесените от лектора факти, се отнасяха отрицателно към приумиците на Ани Безант.

Теософското Общество постъпи като истински гонител на еретици в една ситуация, когато от страна лектора беше немислимо да влиза в някакъв догматичен спор. Единственото, което той искаше, беше една открита дискуссия. Но стана това, което винаги става, когато обективното излагане на фактите се сблъсква с породения от лични интереси фанатизъм. Впрочем, стигна се дотам, че изключените от Теософското Общество създадоха своето Антропософско Общество, чийто брой на членовете непрекъснато нараства. Но като се имат предвид нелепите клевети, които теософският идол Ани Безант, както и някои заслепени нейни идолослужители публично отправяха срещу Антропософското Общество и срещу лектора, като се имат предвид и някои други събития, които оттогава насам възникваха в сферите на това Общество като продукт на „най-благородната човешка любов“, отделянето на Антропософското Общество от Теософското не бива да се разглежда като нещо лошо. Всеки читател на тези лекции, който по онова време се е интересувал от това отделяне, ще приеме последиците от тези спорове, които все още се проявяват тук или там в нашите разисквания, като един документ относно това, което казано в контекста на тогавашната ситуация сега става напълно разбираемо, а и като потвърждение на някои трудности, които човек среща, ако реши да защитава една кауза, опирайки се на чисто обективни факти. А който все пак не иска да оцени дори и това, би могъл да прояви достатъчно толерантност и без всякаква ненавист да се издигне над нещата, които смята че не го засягат лично, понеже за слушателите на този лекционен цикъл те имат своето непреходно значение.

Берлин, 1918 Рудолф Щайнер

ПЪРВА ЛЕКЦИЯ

Базел, 15 Септември 1912

Известно е, че Евангелието на Марко започва с думите: „Това е началото на Евангелието на Исуса Христа.“

За онзи, който в нашето съвремие търси едно истинско разбиране на Марковото Евангелие, още тези първи думи несъмнено съдържат три големи загадки. Първата загадка лежи в думите: „Това е началото...“ Началото на какво? Как да бъде разбирано това начало? Втората загадка се крие в израза: „... началото на Евангелието...“ Какво означава думата „Евангелие“ от антропософска гледна точка? Третата загадка се свежда до това, за което ние често сме говорили: Образът на самия Христос Исус.

Онзи, който сериозно се стреми към опознаване и задълбочаване на своята Азова природа, трябва да е наясно: Човечеството се намира в един процес на развитие, на напредък, така че становищата по един или друг въпрос, както и откровенията не са нещо окончателно и меродавно за тази или онази епоха; всички те са в непрекъснато развитие, така че онзи, който се отнася сериозно към понятията „развитие“ и „напредък“, в хода на времето задължително трябва да ги проучва все по-добре, все по-дълбоко и все по-основно. За вникването в един такъв документ, какъвто представлява Евангелието на Марко ние ще проследим всяка една от трите току-що посочени загадки днес вече е настъпила повратната, решителна точка; бавно и постепенно, но съвсем ясно назряват условията, които действително ще ни позволят да вникнем в Евангелието на Марко, ще ни позволят да разберем какво точно означава: Евангелието започва.

Достатъчно е да се върнем сравнително малко назад във времето и да си припомним какво точно е вълнувало човешките души, за да установим, че фактически разбирането за тези неща се е променило значително. Ако се върнем към времето преди 19 век и продължим назад към 18 и 17 век, ние все повече ще се приближим до една епоха, когато хората, чийто духовен живот беше свързан с Евангелията, изхождаха от съвършено други познавателни принципи, отколкото съвременното човечество. Какво можеше да си каже един човек от 18 век, ако искаше да се включи в процеса на общочовешката еволюция и особено ако не принадлежеше към онези а през миналите векове те съвсем не бяха много, които по някакъв път бяха свързани с едно или друго посвещение, с едно или друго окултно откровение? Какво можеше да си каже един такъв обикновен човек, следващ предписанията на външния, екзотеричен живот? Дори и най-образованите, намиращи се на върха на тогавашната култура, не можеха да обгърнат с поглед повече от три хилядолетия, едно от които, обвито в гъста мъгла, спадаше към епохата преди християнското летоброене, а другите две, почти завършени, бяха свързани с основаването и разпространението на християнството. Да, тогавашният образован човек обгръщаше със своя

поглед именно три хилядолетия. Вглеждайки се в първото хилядолетие, той се доближаваше до митичната и смътна предистория на Древноперсийската епоха, както и до някои откъслечни представи за Древноегипетската епоха, като всичко това предхождаше същинската история, започваща с елинството.

Елинството създаваше, тъй да се каже, основните предпоставки за изчисляването на времето и всички онези, които искаха да проникнат по-дълбоко в смисъла на живота, се опираха именно на елинството. Защото там те виждаха мисията на гръцкия народ, осъществена от Омир, от великите древногръцки трагичи и писатели. После те виждаха как елинството постепенно навлезе в дълбок упадък и как, външно погледнато, накрая то беше покорено от римляните. Обаче само външно, защото всъщност римляните покориха гърците само политически, докато в действителност римляните възприеха гръцкото образование, гръцката култура, цялата гръцка същност. Или с други думи: в политически смисъл римляните покориха гърците, но в духовен смисъл гърците покориха римляните. Именно в хода на този процес, белязан от духовното превъзходство на гърците, когато техните постижения се вливаха по стотици и стотици пътища в Римската империя, за да навлязат после във всички останали култури на света, възникна и християнството, което неудържимо проникна в цялата гръко-римска култура, показвайки на свой ред една съществена метаморфоза от онзи момент нататък, когато северногерманските народи се намесиха в развитието на същата тази гръко-римска култура. С това сливане между елинство, римлянство и християнство човекът на 18 век отбеляза второто хилядолетие от достъпната за него общочовешка история, което всъщност представляваше и първото християнско хилядолетие.

После ние виждаме как, за човека на 18 век започва второто християнско хилядолетие, което се равнява на третото хилядолетие от достъпната за него общочовешка история. Ние виждаме, как въпреки че на пръв поглед всичко върви по стария начин, нещата през това трето хилядолетие коренно се променят. Достатъчно е само да посочим две личности, един художник и един поет, които, въпреки че се появиха на бял свят около два века след началото на второто християнско хилядолетие, ясно показаха, че за западноевропейската култура започва един качествено нов период. Тези две личности са Джото и Данте, Джото като художник и Данте като поет. Те двамата положиха основите на цялото по-късно развитие, през което премина западноевропейската култура. Да, човекът на 18 век обгръщаше с поглед именно тези три хилядолетия.

Но ето че настъпи 19 век. И само онзи, който старателно е проучил възникването на съвременната култура, можеше да вникне в дълбоките промени, свързани с този 19 век. Всичко се разиграва в чувствата, в душите

на хората; днес само малцина от тях стигат до разбиране на нещата. Следователно, човекът на 18 век можеше да проследява историята назад само до елинството; за него епохата преди елинството беше нещо съвсем неопределено. А това, което се случи през 19 век и което малцина разбраха, е че Изтокът стремително навлезе и, бих казал, се настани в сърцето на западноевропейската култура. Искаме ли да вникнем в прелома, свързан с 19 век, ние трябва да имаме предвид именно това уникално навлизане на Изтока в западноевропейската култура, фактически то хвърли светлини и сенки върху всичко, което постепенно се вля а и занапред ще продължи да се влива в нашата култура и което ще изисква свършено ново разбиране на нещата, различаващо се от обикновените човешки представи до този момент.

Ако отправим поглед към отделни личности, оказали влияние върху културата на Запада, в чието лице бихме могли да открием почти всичко, което носеше в душата си човекът на започващия 19 век в случай, че той имаше някакво отношение към духовния живот следва да посочим Давид, Омир , Данте, Шекспир и току-що навлизания в живота Гьоте. Бъдещите историци ще бъдат съвсем наясно: В прехода от 18 към 19 век духовният облик на хората се определяше именно от тези пет личности. Най-фините трепети на душите се пораждаха и то в много по-голяма степен, отколкото бихме могли да предположим от усещанията, от истините на Псалмите; в душите още живееше това, което, общо взето, намираме и у Омир, това, което прие толкова грандиозни очертания у Данте, също и това, което макар и само загатнато, т.е. твърде далеч от душевната конфигурация на съвременния човек можа да се прояви у Шекспир. Към всичко изброено нека прибавим и борбата на човешката душа за истината, която по-късно намери своя чуден израз в Гьотевия „Фауст“ и можеше да бъде разпозната у всеки човек, тъй че напълно оправдани са думите: Всеки човек, устремен към истината, носи в себе си една фаустовска природа.

Но към всичко това сега се прибавя и една свършено нова перспектива, която надхвърля посочените три хилядолетия, респективно онези

пет личности, за които стана дума. По заобиколни пътища, които засега са напълно недостъпни за външната история, в духовния живот на Европа нахлу един вътрешен Изток. Не само че към литературните произведения на споменатите пет личности се прибави и всичко онова, което идва от Ведите, от Бхагават Гита, не само че европейците се запознаха с тези образи на източната поезия и в душите им трепна едно ново чувство спрямо външния свят, коренно различно от чувствата, които будят Псалмите, Омир или Данте; важното е друго: По тайни пътища през 19 век в Европа нахлуха такива сили, които занапред ще стават все по-явни и по-явни. Достатъчно е да назовем едно единствено име, което предизвика толкова големи вълнения около средата на 19. век, и веднага ще ни стане

ясно, как от Изтока наистина нахлу нещо и по тайнствен път се настани в сърцето на Европа: Достатъчно е да посочим името на Шопенхауер. Какво веднага ни прави впечатление при Шопенхауер, особено ако не се задълбочаваме в теоретичните постановки на неговата система, а се обърнем към онзи чувствен тон, който пронизва цялото му мислене? Дълбокото родство на този човек, един от представителите на 19 век, с източноарийското светоусещане. Навсякъде в неговите изречения и, бих казал, в емоционалните акценти на неговото мислене, ние откриваме не друго, а източния елемент в Запада. И всичко това се пренася по-късно, през втората половина на 19 век върху Едуард фон Хартман .

Да, всичко това проникна в Европа по съвсем тайнствени пътища. И ние вникваме все по-добре в тях, когато си даваме сметка, че фактически през 19 век настъпи едно пълно преобразяване, един вид метаморфоза на цялото човешко мислене, на човешките чувства, и то не на определено място от нашата планета, а в духовния живот на цялата Земя. За да проумеем това, което се случи в Западна Европа, достатъчно е да сравним какъвто и да е текст от 19 век, отнасящ се до религията, философията или до която и да е област на духовния живот, с някакъв текст от предишния 18 век.

В този случай ние веднага ще установим, че е настъпило едно огромно преобразяване, една метаморфоза, ще установим как всички въпроси, свързани с най-големите мирови загадки са станали много по-свободни и как човечеството задава съвсем нови въпроси, изводими от едно напълно ново светоусещане, как това, което по-рано религията даваше на хората, сега не можеше да прониква в човешки души по същия начин. Оказа се, че те имат нужда от още по-дълбоки, от още по-скрити източници, подхранващи техния религиозен живот. И това беше валидно не само за Европа. И най-характерен е именно фактът, че в прехода от 18 към 19 век навсякъде по цивилизованата Земя, следвайки един вътрешен порив, хората започнаха да мислят по друг начин, а не както преди това. Ако поискаме да си създадем една по-точна представа за нещата, нека да се замислим за всеобщото сближаване на отделните народи, на техните култури и вероизповедания, тъй че през 19 век представителите на различните вероизповедания започнаха все по-добре да се разбират помежду си. Нека да посоча само един пример.

През тридесетте години на 19 век в Англия се появи един човек, който беше брамин и проповядваше възприетото от него учение на Веданта, Рам Мохан Рой. Той почина в Лондон през 1833. Върху голяма част от своите съвременници, които се интересуваха от такива въпроси, той упражняваше извънредно силно влияние. Забележителното при него е, че от една страна, той стоеше като един неразбран реформатор в рамките на индуизма, но от друга страна, по отношение на реформаторските си идеи той се оказва много добре разбран от всички онези европейци, които по онова време

стояха по върховете на европейската култура; пред тях той не обсъждаше такива идеи, които биха могли да бъдат разбрани само с помощта на източното мислене, а идеи, които са достъпни за универсалния човешки разум.

Как постъпваше Рам Мохан Рой? Той казваше приблизително следното: Да, аз живея в рамките на индуизма; там хората почитат много Богове, кланят се на най-различни божества. И когато ги запитахме защо почитат тези или онези Богове, хората от моята страна отговарят: Това е един много стар обичай и ние никога не сме постъпвали по друг начин, така е било при нашите бащи, дядовци и така нататък. И понеже, тъй смяташе Рам Мохан Рой, хората разполагаха само с тази възможност, в моята страна се стигна до най-крещящи форми на идолопоклонничество, до едно осъдително идолопоклонничество, което нанасява цялото първоначално величие на религията, изповядвана от моя древен народ. Някогашната му религия, смяташе той, която отчасти е пълна с противоречия, се съдържа във Ведите, но благодарение на Виаса ние имаме системата Веданта, където всичко е напълно достъпно за чистото човешко мислене. Ето какво, казваше той, искам да изповядвам. И за тази цел, освен че направи преводи от различни, трудно разбираеми диалекти, той направи извлечения от онова, което смяташе за истинско учение и го разпространи сред хората. На какво разчиташе Рам Мохан Рой? Той смяташе, че за всички ще стане ясно: Зад многобожието и зад идолопоклонничеството се крие чистото учение за онзи първоначален Бог, който живее във всички неща и който вече не може да бъде постигнат по пътя на идолопоклонничеството, макар че той отново трябва да навлезе в душите на хората. И когато после този индийски брамин обсъждаше някои подробности от учението Веданта, от това истинското индийско вероизповедание, те съвсем не изглеждаха чужди за неговите слушатели, напротив, те изглеждаха като един вид вяра в разума, до което общо взето би могъл да достигне всеки, който, уповавайки се на своя разум, се обръща към единния Бог.

Естествено, Рам Мохан Рой имаше последователи: Дебендранат Тагор и други. Един от тях, и това е особено показателно, изнесе през 1870 една лекция под наслов „Христос и християнството“. Извънредно интересно е да слушаш как един индиец говори за Христос и за християнството. За индийския лектор същинската Мистерия на християнството остана недокосната. От цялостния ход на лекцията ясно се вижда, че той не схваща основния факт, а именно: християнството тръгва не от един учител, а направо от Мистерията на Голгота, от един световноисторически факт, от смъртта и Възкресението. Обаче това, което той можа да проумее и което озари душата му, беше следното: В лицето на Христос Исус всяко човешко сърце има пред себе си един неповторим, величествен образ, един идеален образ, който може да служи на целия свят. Да, забележително е да чуеш

как един индиец говори за Христос и заявява, че християнството в Европа тепърва ще се развива. Защото това, смяташе той, което европейците изповядват като християнство в моята страна, не ми се струва, че е истинското християнство.

Тези примери показват, че не само в Европа хората копнееха, бих казал, да надникнат зад завесата на религиозното вероизповедание; същото се отнася както за далечна Индия, така и за много други места по Земята. Хората поискаха да си обяснят нещата от съвсем нова гледна точка. Тази метаморфоза на душите през 19 век ще бъде потвърдена в хода на времето. Едва бъдещата историография ще покаже как чрез такива процеси, които наглед засягат само отделни индивиди, в сърцата и душите ни се отварят хиляди и хиляди канали, така че днес всички хора, които по някакъв начин участвуват в духовния живот, усещат едно цялостно обновление, една нова постановка на всички въпроси и възгледи. Фактически днес навсякъде по света сме изправени пред едно огромно задълбочаване на всички въпроси.

В това, към което се стреми нашето духовно движение, е да даде отговор на тези въпроси. Това духовно движение е убедено, че на тези въпроси, така както те са поставени, не може да се отговори с помощта на старите традиции, нито чрез модерната естествена наука, нито чрез възгледите, опиращи се единствено върху научните факти; за целта е необходима именно Духовната наука, изследването на духовните светове. Или с други думи: Днешното човечество трябва да постави такива въпроси за хода на своята еволюция, на които може да се отговори само чрез изследването на свръхсетивните светове. Едва напоследък, неусетно и бавно, в западноевропейския духовен живот се появиха отделни признаци, които са в пълно съзвучие с най-забележителните източни предания. Аз винаги съм изтъквал, че законът за прераждането, за реинкарнацията, се съдържа в самите основи на западния духовен живот и не е необходимо да бъде пренасян от будизма като нещо чуждо, също както и Питагоровата теорема днес не е необходимо да разглеждаме като нещо чуждо за западната култура. Аз винаги съм подчертавал този факт. Обаче поради обстоятелството, че идеята за реинкарнацията отново се появи в сърцата на днешните европейци, беше хвърлен един мост към това, което се простира извън посочените три хилядолетия; защото тези хилядолетия, включително и учението на Буда, не успяха да поставят идеята за прераждането в чистата светлина на човешкото мислене. Но сега хоризонтът беше разширен, разширени бяха перспективите пред общочовешката еволюция, а това пораждаше все нови и нови въпроси, чиито отговор може да ни даде единствено Духовната наука.

Нека още в самото начало поставим въпроса, който е скрит в първите думи на това Евангелие, и да се спрем на израза „Началото на благовестието на Исуса Христа". И нека да си припомним, че веднага след

този пролог следва не само един цитат от старите пророци, но и самото възвестяване на Христос от Йоан Кръстител: Времето се изпълни, Божието царство расте и вече слиза надолу към Земята. Какво означава всичко това?

Нека с помощта на модерното духовно-научно изследване да вникнем по-дълбоко във времената, чиито център се определя от това „изпълване“. Нека да се опитаме и да разберем какво означава старото време да бъде изпълнено и да започне едно ново време. Това е най-лесно осъществимо, ако насочим поглед към някакво събитие, разиграло се в древността, и после да насочим поглед към друго събитие от по-новото време, но така, че между тях двете, точно по средата, да лежи Мистерията на Голгота. Следователно, нека да вземем нещо, което се е случило преди Мистерията на Голгота, както и нещо, което се е случило след тази Мистерия, и да проследим разликите във времето, за да проследим доколко старото време е изтекло и доколко е започнало да тече новото време. И нека да не си служим с никакви абстракции, а да посочим съвсем конкретни примери.

Сега бих желала да насоча Вашето внимание върху нещо, което принадлежи към първото хилядолетие от посочения преди малко еволюционен период. От това първо хилядолетие за нас особено важна е личността на Омир, великия гръцки поет. Човечеството едва ли е съхранило нещо повече от името на този, когото считаме за автор на две от най-забележителните поетични произведения за всички времена: Илиадата и Одисеята. А през 19 век дори възникнаха големи съмнения относно достоверността на това име. Но нека да не навлизаме в излишни спорове. Защото Омир стои пред нас като едно явление, на което се удивляваме толкова повече, колкото по-добре го опознаваме. Или с други думи: За онзи, който изобщо се интересува от подобни неща", образите създадени от Омир в неговите Илиада и Одисея са много по-живи отколкото всичките чисто политически образи от древна Гърция. Много от изследователите, които са се занимавали с Омир, казват, че според прецизността на описанията и според начина, по който представя нещата, би трябвало да приемем, че той е бил лекар. Други смятат, че той е бил по-скоро художник, скулптор; трети предполагат, че е бил занаятчия. Наполеон се е удивлявал от тактиката, от стратегията на неговото повествование. Други го считат за просяк, скитащ из страната. Всички тези възгледи, ако не друго, говорят за твърде особената индивидуалност на Омир.

Нека да вземем само един от неговите художествени образи, този на Хектор. И ако някога разполагате с достатъчно време, моля Ви, вгледайте се в образа на Хектор, в неговото пластично оформяне, в неговата завършеност. Вгледайте се в отношението му към бащината Троя, към съпругата му Андромаха, в отношението му към Ахил, в отношението му към войската и военните действия. Опитайте се да съживите в душите си образа на този мъж с цялата му съпругеска нежност, с цялата му антична

привързаност към бащиния град Троя, с всичките му заблуждения не пропускайте, моля Ви, връзките му с Ахил и Више ще се убедите, че всичко това може да се случи само на един велик човек. В лицето на Хектор, тъй както го описва Омир, ние имаме пред себе си един герой с всеобхватни човешки добродетели. Ето как от дълбоката древност защото, естествено, описанията на Омир се отнасят до още по-отдалечени периоди, скрити в мрака на миналото се откроява образът на Хектор, и както всички Омирови образи, той е наистина митичен в очите на нашите съвременници. Тъкмо към този образ насочвам Вашето внимание. Напълно възможно е много скептици и разни филолози да се съмняват в съществуването на Хектор, тъй както се съмняват и в съществуването на самия Омир. Ако обаче размислим от гледна точка на чисто човешкото, ще стигнем до убеждението, че Омир описва само такива факти, които са съществували, и една от фигурите, които са се подвизавали в Троя, е имен но Хектор, също и Ахил, и останалите. Всички те са реални представители на човечеството, но ние се обръщаме към тях като към човешки същества от съвсем друг вид, почти непонятен за днешните представи, и все пак тези образи са ни близки до най-малките си подробности именно поради описанията на Омир. Нека да разгледаме сега образа на Хектор, който ще бъде победен от Ахил, като един от главните водачи на троянската войска. В един такъв образ ние имаме нещо типично за предхристиянската епоха, по което бихме могли да съдим какви са били хората преди идването на Христос.

Сега бих искал да насоча Вашия поглед към един друг образ, към един образ от петото предхристиянско столетие, към един велик философ, прекарал голяма част от живота си в Сицилия, към забележителния образ на Емпедокъл. Той не само е този, който пръв говори за четирите елемента огън, вода, въздух, земя, за това, че всички процеси в материалния свят произтичат от смесването и разделянето на тези четири елемента, което на свой ред се определя от съдържащите се в тях принципи на любовта и омразата, но преди всичко поради неговото влияние в Сицилия там възникнаха забележителни държавни институции и както и нови форми на духовен живот. Да, обръщайки се към Емпедокъл, ние откриваме една колкото авантюристична, толкова и съзерцателна личност. Другите могат и да се съмняват, но според духовно-научните факти Емпедокъл наистина е живял в Сицилия като държавник, посветен и маг, както и Хектор според описанията на Омир е живял в Троя. И за да подчертаем своеобразното отношение на Емпедокъл към света, нека да изтъкнем един факт, който не е измислен, а напълно отговаря на истината: Емпедокъл приключи своя живот за да се съедини с битието като се хвърли във вулкана Етна и изгоря в неговия огън. Така пред нас застава един втори образ от предхристиянското време.

Впрочем нека да разгледаме тези образи с помощта на духовно-научното изследване. Ние знаем, че такива образи отново ще се появят; ние знаем, че душите се прераждат. Нека сега да се абстрахираме от междинните прераждания и да потърсим тези образи в следхристиянското време: Едва в този случай ние ще доловим известна промяна в духа на епохата, ще доловим нещо от въздействието, което Мистерията на Голгота оказва върху еволюцията на цялото човечество.

Едва когато се запитаме: Как се прераждат такива личности като Хектор, като Емпедокъл; как се движат те всред новите си съвременници през следхристиянското време? едва тогава ние стигаме до нагледна представа за Мистерията на Голгота, за изпълването на старото време и началото на новото време. Като сериозни антропософи, събрани тук, ние не бива да се страхуваме от такива факти, произтичащи от Духовната наука, които могат да бъдат проверени именно в условията на външния свят.

Сега бих искал да насоча погледа Ви към нещо друго, към нещо, което е станало след идването на Христос. И тук ние отново ще се опрем на един поетически образ. Обаче този „поетически образ“ ни дава представа за една действителна личност, която е живяла на Земята. И така, нека да насочим поглед към образа, който Шекспир създава в своя Хамлет. Познавачът на Шекспировите драми, доколкото те имат своите съответствия във външния свят, добре знае особено ако ползва източниците на Духовната наука, че Шекспировият Хамлет е само едно художествено превъплъщение на истинския датски принц. Първообразът на този Шекспиров герой действително е живял на Земята. Сега не разполагам с достатъчно време, за да посоча по какъв начин въпросната историческа личност лежи в основата на Шекспировия поетически образ. Но в резултат на духовно-научното изследване бих искал да потвърдя пред Вас, как един дух от древността отново се появява в епохата след идването на Христос. Защото действителният образ, лежащ в основата на Шекспировия Хамлет, е Хектор! Именно с помощта на един толкова характерен пример, показващ очебийните различия на душата, ние можем да си обясним какво всъщност се случва междуременно. От епохата преди Христос се надига една личност като тази на Хектор. После идва Мистерията на Голгота и искрата, която пламва в душата на Хектор, позволява там да възникне първообразът на Хамлет, за когото Гьоте казва: Ето една душа, която не може да се справи, нито да се задоволи с каквато и да е ситуация, една душа, която сега е изправена пред такава задача, каквато тя не може да изпълни. Сега бихме могли да поставим въпроса: Защо Шекспир изобрази всичко това? Работата е там, че самият той нямаше никакъв отговор на този въпрос. Обаче който вниква в тези отношения с помощта на Духовната наука, много добре знае какви сили се крият там. Поетът твори в областта на несъзнаваното, защото първоначално пред него веднага застава образът,

който той изгражда, а после, като една панорама за която обаче той няма никакво съзнание възниква и цялата индивидуалност, лежаща в основата на художествения образ. Защо Шекспир изтъква и остро подчертава твърде особените характерови черти на Хамлет, които може би щяха да останат незабелязани от нито един негов съвременник? Защото той ги наблюдава върху фона на времето! Той усеща промените, които настъпват в една душа, когато тя преминава от стария живот в новия. Несигурният скептик Хамлет, който не съумява да се справи с житейските ситуации, колебливият неудачник ето в какво се превърна решителният Хектор.

Но нека да обърнем поглед и към един друг образ от по-новото време, който човечеството познава от едно поетично произведение, чийто главен герой още дълго време ще живее в мислите и чувствата на идващите поколения, въпреки че самият автор тогава ще изпадне в същото положение, в каквото днес се намират Омир и Шекспир, а именно че за единия не знаем почти нищо, а за другия знаем твърде малко.

Постепенно хората ще забравят всичко онова, до което са достигнали изследователите и биографите на Гьоте; въпреки книгоиздаването и другите модерни средства за комуникации те ще забравят всичко онова, което днес толкова много ги вълнува, когато се занимават с Гьоте, обаче истинското величие и живата пластика на фаустовия образ, създаден от Гьоте, ще продължат да съществуват. Както днес хората не знаят нищо за Омир, но за Хектор и Ахил знаят твърде много, така и напред те няма да знаят много за Гьотевата личност въпреки че това би било добре, но Фауст винаги ще е пред очите им.

Фауст също представлява един такъв образ, който в по-ранната литература, а и по-късно у Гьоте, израства пред нас като един вид завършек на една реална личност от по-далечното минало. Тази личност е живяла през 16 век, била е тук, само че не в този вид, който познаваме от Гьотевия „Фауст“. И защо Гьоте го описва по този начин? Работата е там, че и самият Гьоте не знаеше. Обаче насочвайки поглед към фаустовия образ такъв, какъвто съществуваше в традиционните представи, а и познат нему още от куклените пиеси на неговото детство, у него се пробудиха онези далечни сили, които стояха зад историческия Фауст, онези сили, които бяха намерили израз в предишната инкарнация на Фауст: Емпедокъл, древният гръцки философ. Ето какво просветва в образа на Фауст. И бихме могли да допълним: Когато Емпедокъл се хвърля в кратера на вулкана Етна, за да се съедини с огнения елемент на Земята, настъпва едно приказно одухотворяване, едно приказно спиритуализиране на онази, бих казал, предхристиянска природна мистика, която се превръща в действителност, докато в заключителната част на Гьотевия „Фауст“ откриваме нейното чудно съответствие, а именно издигането на Фауст в огнения елемент на небето чрез Патер Серафикус. Ето как бавно и

постепенно в по-дълбоките стремежи на хората се поражда едно съвършено ново духовно направление. По-будните умове на човечеството, и то без да са знаели нещо за реинкарнацията и Кармата, отдавна са предусещали, че когато разглеждат една богата и надарена човешка душа, опирайки се на нейните вътрешни закономерности, те се докосват и до всичко онова, което идва от миналите инкарнации. Както Шекспир описва Хамлет такъв, какъвто го познаваме, макар и да няма представа, че в Хектор и Хамлет е живяла една и съща душа, така и Гьоте описва Фауст по такъв начин, сякаш зад Фауст грее душата на Емпедокъл с всички негови странности, защото вътре във Фауст беше инкарнирана именно душата на Емпедокъл. Но тук важно е не друго, а как стигаме до идеята за еволюцията на човешкия род.

Аз посочих два характерни образа, от които виждаме как великите хора на древността могат да бъдат така дълбоко разтърсени в своите следхристиянски инкарнации, че стават неприспособими към живота. В душите им е стаено всичко, което е съществувало и в миналото. Ако например се замислим върху Хамлет, виждаме, че в него пулсира цялата сила на Хектор. Обаче в същото време ясно усещаме как през следхристиянските епохи тази сила не може да се прояви напълно, как през следхристиянските епохи тя сякаш се сблъска с някакво препятствие, как сега човешката душа е подложена на такива въздействия, които сами по себе си представляват едно начало, докато по-рано, при образите от древността ние сме изправени пред един вид завършек. Както Хектор, така и Емпедокъл са един вид завършек. Те стоят пред нас в своята пластична цялост, в своята пластична завършеност. Обаче силите, които движат напред еволюцията на човечеството, търсят нови пътища за реинкарнираните души. Ние виждаме както присъствието на Хектор в Хамлет, така и присъствието на Емпедокъл във Фауст, носещ у себе си неукротимия стремеж към дълбините на природата и целия онзи емпедоклов елемент, който му позволи да каже: Ето, сега за известно време аз трябва да захвърля Библията под масата, защото искам да стана не теолог, а естественик и лекар. И Фауст наистина изпита копнежа да се запознае с демонични същества, нещо, което го накара да тръгне по света, преизпълнен с почуда и удивление, макар и да остана напълно неразбран за останалите хора. Тук се проявява именно емпедокловият елемент, обаче той не може да се справи с изискванията на новото време.

С тези разяснения аз исках да покажа как в такива забележителни личности, за които всеки може да се осведоми по един или друг начин, в определен момент настъпва един могъщ прелом. И когато задаваме въпроса: Какво точно се е случило с тези личности в периода между техните стари и нови инкарнации? Винаги получаваме един и същ отговор: Мистерията на Голгота, онова събитие, което Йоан Кръстител

възвестяваше с думите: Изпълни се времето, царствата на Духа или царствата небесни навлизат в човешкото царство. Да, тези царства небесни нахлуха мощно в човешкото царство! И онези, които възприеха това нахлуване по чисто външен начин, изобщо не бяха в състояние да го разберат. То завладя великите личности на древността с такава мощ, че те трябваше отново да си припомнят еволюцията на Земята, защото именно при тях стана ясно: Ето, сега, с Мистерията на Голгота старото време привърши и тези велики хора застават пред нас като цялостни, завършени личности. Но тогава настъпи нещо, което пробуди в душите вътрешната необходимост, изискваща от тях да предприемат в себе си нещо съвсем ново, понеже всичко трябваше да бъде формирано и излято наново, така че сега великите души ни се представят като незначителни; и това е така, защото, предприемайки нещо съвсем ново, душите трябваше да се върнат към своето най-ранно детство. Ето какво трябва да напишем в сърцата си, ако искаме да разберем първата дума, с която започва Евангелието на Марко: „Началото“. Да, това наистина е едно начало, което дълбоко разтърсва душите и внася един съвършено нов импулс в общочовешката еволюция, едно „Начало на благовестието“.

Какво означава „Евангелие“? То е това, което слиза от царствата, описвани от нас като „Йерархии“ на висшите Същества, където се намират Ангелите, Архангелите и прониква в областта, разположена непосредствено над „човешкия свят“. Сега ние стигаме до по-дълбокия смисъл на думата „Евангелие“. Един импулс, който слиза през царството на Архангелите, на Ангелите ето какво представлява Евангелието; то прекосява тези царства и навлиза всред хората. Всякакви други абстрактни обяснения не вършат никаква работа. Всъщност още самата дума „Евангелие“ подсказва, че от определен момент нататък в планетарната сфера на Земята започва да се влива нещо, което по-рано е струило само там, където са Ангелите и Архангелите; но ето че сега то слиза на Земята и разтърсва душите, като най-здраво разтърсва именно най-силните души. Но нещата не спират дотук. „Началото“ има своето продължение. Или с други думи, Евангелието продължава. Началото е поставено отдавна и фактически ние ще видим, че оттогава насам цялата общочовешка еволюция е едно „продължение“ на „началото“, едно слизане на космическия импулс през царството на Ангелите.

Ние не бихме могли да напредваме в нашите духовно-научни изследвания, ако се спираме на едно или друго Евангелие, но тъкмо в Евангелието на Марко виждаме как то може да бъде разбрано само тогава, когато обхванем общочовешката еволюция в нейния истински смисъл, без да пренебрегваме нито един от нейните импулси. Ето защо аз не прибегнах до външни описания, а се спрях върху състоянието на душите и посочих, че едва с признаването на реинкарнацията, на прераждането стига те да са

резултат от едно истинско изследване ние можем да проследим пътя на една душа като тази на Хектор или Емпедокъл и да вникнем в цялото значение на онзи космически импулс, който навлезе в света чрез Христовото Събитие. Иначе можем да изтъкваме много интересни факти и подробности, но ще останем на повърхността. Обаче истинското значение на Христовия Импулс се проявява само тогава, когато с помощта на духовното изследване осветлим по-дълбоките пластове на човешката душа и проумеем живота не само като еднократно събитие, а като поредица от инкарнации. Към идеята за реинкарнацията трябва да се отнасяме с пълна сериозност и наистина да я включим като един животворен елемент в разглеждането на всички исторически събития, защото само по този начин ще вникнем в най-великия импулс за света и за човечеството: Събитието на Голгота.

ВТОРА ЛЕКЦИЯ

Базел, 16. Септември 1912

Ако си припомните основната точка и главната цел на вчерашното разискване, Вие лесно ще си представите колко различни са вътрешните пластове на човешката душа в зависимост от това дали тя е живяла преди Мистерията на Голгота или след нея. Аз не се опитвах да Ви дам някакви характеристики, а посочих конкретни примери, резултат от духовно-научното изследване, такива примери, които ни показват душите от древността и душите от новото време; това са наистина типични примери, от които узнаваме как определени души от древността, инкарнирани покъсно, се проявяват в напълно променен вид. Настоящият лекционен цикъл ще ни посочи причините за този могъщ прелом.

Сега бих желал отново да насоча Вашето внимание към едно важно обстоятелство, което сме разисквали и друг път, а именно, че осъзнаването, пълното осъзнаване на човешкия Аз, чието изграждане представлява същинската мисия на Земната планета, фактически е започнало едва чрез Мистерията на Голгота. Най-общо казано, ако се върнем достатъчно назад в общочовешката еволюция, ще установим че тогава човешките души не са били индивидуализирани, а подчинени на така наречената групова душевност. И тази зависимост от Груповата душа може да се наблюдава тъкмо у изтъкнатите личности на съответната епоха: Един Хектор, един Емпедокъл са типични представители на груповата душевност; Хектор например израсна от това, което е душата на Троя, той е същинско копие на специфичната Груповата душа, присъща на троянския народ; същото се отнася и за Емпедокъл.

Когато отново се инкарнират в епохата след Христос, те са поставени пред необходимостта да развият Азовото съзнание. И тъкмо преходът от груповата към индивидуалната душевност се превръща в най-могъщия

тласък на общочовешката еволюция. Ето защо една подредена и завършена душа като тази на Хектор се реинкарнира в епохата след Христос като една несигурна и колеблива душа, неспособна да се справи с живота, каквато е всъщност душата на Хамлет, или от друга страна става така, че една душа като тази на Емпедокъл се преражда през 16 век като Фауст, който външно погледнато изглежда авантюрист, често изпадащ в положения, от които излиза много трудно, и оставащ дълбоко неразбран от целия останал свят.

Многократно сме изтъквали, че събитията, разиграли се от Мистерията на Голгота до наши дни не са от съществено значение за подобно душевно развитие. Защото всичко това е в самото си начало и великите импулси, произтичащи от християнството, ще се разгърнат едва през следващите етапи от планетарната еволюция на Земята. И ние непрекъснато трябва да напомняме: Християнството се намира едва в началото на своя величествен път. И ако искаме да тръгнем по този път, следва да проявим разбиране за все по-нарастващите откровения, за всички онези импулси, които водят началото си от основаването на християнството.

Занапред трябва да научим нещо и далеч не е необходимо някакво ясновидство, за да проумеем колко важно е да напредваме в нашето разбиране за християнството а именно трябва да се научим да четем Библията по един съвършено нов начин. Днес все още има много пречки за това. Отчасти е виновно обстоятелството, че в сред по-широките кръгове изучаването на Библията се извършва по един сладникаво-сентиментален начин и тя се приема не като книга на познанието, а като помощно средство за справяне с всевъзможни житейски ситуации. Когато някой има нужда от утеха и насърчаване, той се задълбочава в една или друга глава от Библията, оставя се под въздействието на един или друг библейски текст и само в редки случаи стига до някакво обективно, надлично отношение към Библията. От друга страна, през последните няколко десетилетия всъщност през целия 19. век просвещението силно затрудни разбирането на Библията, доколкото големите умове винаги се стремяха да нарушат нейното единство, представяйки например Новия Завет като механичен сбор от най-различни текстове, сглобени едва по-късно, а Стария Завет като сборник от предания, засягащи различни епохи от историята на човечеството.

Подобно отношение към Библията става все по-популярно, особено в наши дни. Много хора стигат до възгледа, че примерно Старият Завет е съставен от отделни и разнородни части. Обаче този възглед е в противоречие с всичко онова, което занапред ще възникне като резултат от едно действително сериозно проучване на Библията. И тогава голяма част от антропософските разяснения относно тайните, съдържащи се в Библията, ще станат още по-достъпни и разбираеми. Рано или късно Старият Завет такъв, какъвто го срещаме в обикновените издания на

Библията, ще бъде разглеждан като едно неделимо цяло. И хората едва ли ще се оставят да бъдат заблуждавани от всевъзможните възражения, насочени срещу единството на Стария Завет. Едва когато сме преодолели едностранчивия навик да четем Библията заради личното си спасение, а се оставим под цялостното ѝ въздействие и свържем нейното съдържание с всичко онова, което през последните години Вие постепенно можахте да извлечете от нашето духовно-научно развитие и което ще навлезе в света именно чрез Духовната наука, едва когато съумеем да се свържем, и то по духовен път, с художествено-спиритуалната страна на евангелските текстове и се убедим в тяхната художествена стойност, в тяхната художествена композиция, в чудното преплитане и разплитане на отделните им нишки дори и там, в Стария Завет, едва тогава ние се изправяме пред необичайната драматична сила, пред цялата вътрешна, спиритуално-драматична сила, която пулсира в композицията и строежа на Библията. Едва тогава очите ни се отварят за цялостния характер на драматичните библейски сюжети и вече не искаме да приемем, че един сюжет се развива в началото, а друг сюжет в средата на Библията, защото навсякъде в нея виждаме величественото присъствие на един-единствен, могъщ и цялостен Дух.

Ние се убеждаваме, че още от първите етапи на Сътворението, минавайки през епохата на Патриарсите, Съдиите и юдейските царе, навсякъде витае присъствието на едно непрекъснато развитие, белязано тъкмо от този цялостен Дух, което кулминира в драматичната развързка, каквата я знаем от книгата на Макавеите: Синовете на Мататия, братята на Юда, които воюват срещу цар Антиох от Сирия. Да, тази сцена действително съдържа в себе си една драматична сила. А истинската кулминация е постигната в самия край. Там ние откриваме и това не е някаква гола фраза че този, който разполага с окултния изследователски метод, наистина е обгърнат от едно особено чувство, когато в края на тази книга той се изправя пред седемте синове на майката на Макавеите и петте синове на Мататия. Петте синове на Мататия и другите седем това дава забележителното число дванадесет, което често срещаме, ако сме решили да се задълбочим в тайните на еволюцията. Числото дванадесет като върхова точка в самия край на Стария Завет! Когато виждаме мъченическата смърт на седемте Макавееви синове, ние сме разтърсени от едно странно усещане. Ето, те биват измъчвани един след друг, но силата им непрекъснато нараства доловете каква вътрешна драматика цари тук! И как първият само загатва за онова, което накрая седмият изрича като изповед за безсмъртието на душата, отправяйки срещу царя забележителните думи: Ти, нечестивецо, ти не искаш да знаеш нищо за възкресителя на моята душа! Представете си живо това драматично усилване, представете си как всеки от синовете доразвива постигнатото от

своя по-малък брат и тогава Вие ще се досетите за естеството на силите, съдържащи се в Библията. Ако заменим досегашното сладниково-сентиментално разглеждане на библейските текстове с едно такова художествено-драматично проникване, тогава Библията от само себе си се превръща в нещо, което става за нас непрекъснат източник на религиозен копнеж. Ето как, чрез Библията, изкуството прераства в религия. И чак сега ние започваме да забелязваме твърде странни подробности.

Вероятно мнозина от Вас ще си спомнят защото тази тема беше вече обсъждана тук, че в лекциите си върху Евангелието на Лука аз посочих, как целият величествен образ на Христос Исус всъщност е израснал от съединяването на две души, душите на двете деца, носещи името Исус. Душата на едното дете беше не друга, а тази на Заратустра, основателя на заратустризма; така че може би пред Вашия духовен взор ще се очертае следният факт: Детето Исус, описано в Евангелието на Матей, е фактически прероденият Заратустра. В това дете Исус живееше душата на Заратустра.

И какво означава за нас този факт? Ние сме изправени пред основателя на Заратустровото учение, пред великия посветен от древноперсийската култура, който достигайки определена точка от своето развитие сега отново се преражда в един от представителите на древноеврейския народ: Следвайки пътя на Заратустровата душа, ние виждаме прехода от древноперсийската култура към специфичния елемент на древното еврейство. Да, всъщност външните събития в мировата история и в човешкия живот са само откровения на вътрешни духовни процеси, на вътрешни духовни сили; така че фактически външните исторически събития могат да бъдат проучвани само ако ги разглеждаме като израз на определени вътрешни, духовни процеси.

Нека в душите ни да изгрее този образ: Ето, сега Заратустра извършва прехода от древноперсийската култура в специфичния елемент на древното еврейство. И тъкмо в този момент нужно е само да проследим отделните заглавия на главите от Стария Завет нека отново да се обърнем към Библията. Това че нещата със Заратустра стоят така, както ги обясних преди известно време, произтича от ясновидското изследване; тези факти се потвърждават от всяко истинско духовно-научно проследяване на Заратустровата душа. Обаче нека сега да съпоставим тези резултати не само с Библията, но и с официалните научни изследвания.

Както знаем, древноеврейският народ основава своето царство в Палестина. После първоначалното царство се разпада. Най-напред то попада под асирийско, а после под вавилонско робство. Още по-късно древноеврейският народ бива завладян от персите. Какво означава всичко това? Да, световноисторическите факти имат своя смисъл! Те просто следват вътрешните душевно-духовни процеси. И защо става всичко това?

Защо древноеврейският народ върви по такъв път, че в родната Палестина той трябва да изтърпи халдейското, вавилонското и персийското робство, за да бъде после отново освободен от Александър Велики? Ако искаме да се изразим съвсем лаконично, следва да кажем: Така изглежда само външният преход на Заратустра от древноперсийската култура в специфичния древноеврейски елемент. Евреите сами си докараха Заратустра, или казано с други думи, те бяха доведени до него, подчинявайки се на персийския елемент, защото Заратустра искаше да се свърже с тях. Външните исторически събития са един великолепен израз на тези вътрешни процеси. М който разглежда нещата в духовно-научен смисъл, знае: Външната история е само „тяло“ за прехода на Заратустра от персийския елемент, който първоначално обхващаше древноеврейския елемент; и после, след като последният се оказа достатъчно наситен от персийското влияние, той беше изтеглен от Александър Велики навън, така че това, което остана, беше само средата, необходима за Заратустра. Ето какво премина от единия народ в другия.

Ако хвърлим поглед върху цялата древноеврейска епоха естествено, вземайки под внимание само отделни моменти, като например времето на Царете, Пророците, Вавилонското и Персийското робство – и се постараме да вникнем в Евангелието на Марко, ние изведнъж откриваме, че то започва с едно от пророчествата на Исая, с един от елементите на юдейските пророци. Защото веднага след това се появява и Йоан Кръстител, който е прероденият пророк Илия.

Нека сега временно да се абстрахираме от Илия и от неговото прераждане в Йоан Кръстител и да разгледаме имената на пророците, живели през този период. Именно духовно-научното изследване ни позволява да подходим към тези юдейски пророци по един твърде особен начин. Кого имаме ние предвид, когато говорим за духовните предводители на човечеството? Ние имаме предвид посветените. Ние знаем: те са постигнали висшите степени от духовното си развитие благодарение на това, че са преминали през различни равнища на посвещение, тръгвайки от познанието и стигайки до непосредственото духовно виждане, както и до съединяване с действащите в света духовни импулси, като по този начин са възплътели в живота на физическия план същите онези импулси, които са получили в духовния свят. Ето защо при срещата си с един посветен от персийски, индийски или египетски произход, ние най-напред задаваме следния въпрос: Как е преминал този посветен през степените на посвещение в рамките на своя народ?

Как е станал водач, а после и духовен предводител на своя народ? Този въпрос е напълно оправдан, обаче не и по отношение на пророците. Разбира се, има едно теософско направление, което с лека ръка смесва най-разнородни неща и говори за древните юдейски пророци така, сякаш става

дума за посветените на другите народи; но по този начин човек не стига до никъде.

Достатъчно е само да вземем Библията а новите исторически изследвания показват, че тя е един напълно достоверен документ и да разгледаме пророците, започвайки от Исаяя и стигайки до Малахия, минавайки през Иеремиа, Езекиил и Даниил, за да се убедим, че те не могат да бъдат включени в общата схема на посвещението. Къде например се споменава, че юдейските пророци извървяват същия път на посвещение, какъвто имат посветените на другите народи? Но се споменава нещо съвсем друго: В определен момент те застават пред своя народ и понеже в душите им звучи Божият глас, те виждат нещата много по-различно отколкото обикновените хора и могат да предсказват както съдбата на своя народ, така и бъдещите етапи от цялото мирово развитие. Всички тези неща просто изригват с първична, елементарна сила от душите на пророците. И никъде не става дума, че те са изминали такъв път на посвещение, който е характерен за пророците на другите народи. Юдейските пророци се появяват така, сякаш техният духовен поглед се пробужда от един вид гениалност и те спонтанно се обръщат както към своя народ, така и към цялото човечество. Да, те се позовават на своя пророчески глас, на своите пророчески дарби. Припомнете си само как изглежда един юдейски пророк: когато има да каже нещо, той изтъква, че или го е получил направо от Бога, или че то му се открива като непосредствена, елементарна истина. А това ни дава повод да запитаме: Какво е особеното при тези юдейски пророци, които външно погледнато стоят редом до пророците на другите народи, макар че в случая би трябвало да изключим Илия и неговото прераждане като Йоан Кръстител? Ако проследим душите на тези пророци по духовно-научен, окултен път, ние ще установим нещо забележително. Опитайте се да сравните това, което споделям с Вас като резултат от моите духовно-научни изследвания с всичко онова, което знаем от историческите и религиозни източници, и Вие ще се убедите в неговата истинност.

Ако проследим душите на юдейските пророци, ние установяваме, че те са прераждания на такива посветени, които вече са изминали съответния път на посвещение в рамките на един или друг народ, т.е. те вече са постигнали определена степен на посвещение. Следователно, ако търсим произхода на юдейските пророци, ние стигаме до другите народи. Там ние откриваме една или друга посветена душа, която е живяла достатъчно дълго сред своя народ; после тя минава през Портата на смъртта и се преражда сред еврейския народ. И ако искаме да проследим предишните прераждания на юдейските пророци, независимо дали става дума за Еремиа, Исаяя, Даниил и т.н. ние трябва да ги търсим сред другите народи. Образно казано, при еврейския народ наблюдаваме едно

„струпване" на посветени, които идват от другите народи. И тогава става ясно защо техните пророчески дарби изригват от душите им с такава елементарна сила. Това е така, защото те просто си спомнят своите опитности на посветени, изживяни в миналото тук или там по света. Дарбите се проявяват, но се проявяват по такъв начин, че не винаги показват онази хармонична форма, която са имали в предишните инкарнации. Защото душата, инкарнирана в едно персийско или египетско физическо тяло, първо трябва да се приспособи към телесните особености на еврейското тяло. И тъкмо поради тази причина някои от предишните душевни способности остават непроявени. Защото нещата далеч не са така поставени, че ако човек напредва от една инкарнация в друга инкарнация, у него автоматически да оживяват предишните душевни способности; често пъти това става с цената на големи трудности, идващи не от другаде, а от физическото тяло, което често придава на пророческите дарби объркан и хаотичен вид.

И така, ние виждаме как юдейските пророци предоставиха на своя народ сбор от духовни импулси, които макар и често пъти доста неподредени представляваха един вид грандиозни спомени от техните предишни инкарнации. Ето кое е особеното у юдейските пророци. И защо нещата се развиха така? Само защото това, което беше разпръснато по целия свят, трябваше да бъде събрано и фокусирано в една точка и отново да се появи в кръвта на старозаветния народ. Ето защо навсякъде в историята на древноеврейския народ, както никъде другаде по света освен при племената, но не и при народите, които вече са се формирали като „народи" в тесния смисъл на тази дума изрично се подчертава кръвната връзка, подчертава се потокът на кръвта през поколенията. Цялата световноисторическа мисия на старозаветния народ почива върху непрекъснатостта на кръвния поток през поколенията. Ето защо за онзи, който доказано принадлежи към еврейския народ, винаги се казва, че е син на Авраам, Исаак и Яков, или с други думи, изтъква се онзи елемент, който за пръв път се проявява в кръвта на Авраам, Исаак и Яков. Именно тази непрекъсната течаша кръв беше средата, в която трябваше да се инкарнират елементите, присъщи на различните видове посвещение, които срещаме всред останалите народи. Както светлинните лъчи идват от различни посоки и се съединяват в един център, така и лъчите на посвещението, присъщи на различните народи, се фокусираха в кръвта на древноеврейския народ. Да, в хода на общочовешката еволюция душевните сили трябваше да се фокусират именно там, в кръвта на древноеврейския народ. Изключително важно е да осмислим този окултен факт и само тогава ще разберем защо Евангелието на Марко още в самото си начало се опира на Стария Завет.

Какво впрочем става при подобно „струпване“ на посветени, и по-точно казано, при подобно „струпване“ на елементи, характерни за посвещението в сред различните народи? Ние допълнително ще се спрем на този въпрос. Ако обаче отново се вгледаме в целия драматичен ход на Стария Завет, ще установим как чрез елементите на посвещението, валидни за другите народи, в кръвта на старозаветния народ постепенно поклъва мисълта за безсмъртието, чиято кулминация в Стария Завет откриваме именно при Макавеевите синове. Но сега ние трябва да се оставим, тъй да се каже, под първичното въздействие на тази мисъл за безсмъртието и да видим как тя определя отношенията между човешкото съзнание и духовния свят.

Нека да насоча Вашето внимание към една подробност. Опитайте се да проследите онези места в Стария Завет, където става дума как божественият елемент просветва в човешкия живот. Колко често се разказва, например при Тобия, как той изпраща своя син да свърши някаква работа и как пред него застава, в привидно човешки облик, Архангел Рафаил. (Тоб.5) На други места се описва как от висшите Йерархии идват други свръхсетивни Същества. Тук ние сме изправени пред една непосредствена намеса на божествено-духовния елемент в човешкия свят, която протича по такъв начин, че човекът ясно вижда този божествено-духовен елемент във външния свят. В книгата на Тобия Архангел Рафаил застава пред онзи, когото трябва да ръководи, така, както един човек застава пред друг човек във видимия физически свят. Навсякъде в Стария Завет ние откриваме, че отношенията към духовния свят са регламентирани тъкмо по този начин. Местата в Стария Завет, където срещаме такива описания, са твърде много на брой. Обаче драматичният развой на събитията в Стария Завет накрая стига до своята кулминация: мъченическата смърт на седемте Макавееви синове, които, черпейки сили от душите си, говорят за своето съединяване, дори за своето възкресение в божествения елемент. В лицето на Макавеевите синове, както и у братята на Юда Макавей, ние се изправяме пред една вътрешна сигурност, която техните души изпитват спрямо своето вътрешно безсмъртие. И с тази вътрешна увереност те защитават докрай народа си срещу сирийския цар Антиохий. Духовният елемент прониква все по-дълбоко в тях. А драматичният развой на събитията следва своя ход и от появата на Бога в горящата къпина при Мойсей когато Бог застава като един външен, обективен факт пред него сега се пренасяме в онзи момент, когато от душите на Макавеевите синове изригва непоклатимата вътрешна сигурност: Ето, сега ние тук умираме, обаче чрез това, което живее вътре в самите нас, ще бъдем възкресени в царството на нашия Бог.

Да, един такъв преход от едното събитие в другото издава цялото вътрешно величие, цялост на Стария Завет. В началото на Стария Завет не се казва нищо за това, че един ден човекът ще бъде приет от Бога, че ще

бъде грабнат от Земята, за да стане част от божествения свят и едва след като бъде втъкан в божествения свят, той действително ще бъде възкресен. И в целия ход на Стария Завет непрекъснато се засилва съзнанието, че поради самата си природа, човешката душа все повече и повече напредва в своето духовно развитие. Пасивното отнасяне към Бога Яхве или Йехова неусетно прераства в едно активно вътрешно себеосъзнаване на самата човешка душа. Това непрекъснато усилване на мисълта за безсмъртието на душата може да бъде отбелязано във всяка следваща страница на Стария Завет.

Същото виждаме и у пророците. Забележете само как предсказанията на всеки следващ пророк стават все по-интимни, все по-интровертни: Отново същият драматизъм на една непрекъсната възходяща градация! Колкото по-назад в миналото се връщаме, толкова повече чуваме да се говори за истории, отнасящи се главно до външния свят; и колкото по-напред отиваме във времето, толкова повече пророците говорят за вътрешната сила, за вътрешната увереност, за свързаността с духовно-божествения свят.

И така, нещата се засилват все повече и повече, докато стигнем момента, в който Старият Завет свършва и започва Новият Завет. Евангелието на Марко има пряко отношение към тази важна подробност. Защото още в самото си начало евангелистът Марко заявява, че се стреми да обхване Христовото Събитие именно в смисъла на древните пророци и че разбира идването на Христос Исус главно според думите на пророк Малахия, респективно тези на пророк Исая: „Ето, Аз изпращам вестителя Си пред Теб, който ще устрои Твоя път. Чуйте гласа на този, който вика в пустинята: Пригответе пътя Господен, прави направете пътеките за Него." (1,2-3). Ето как звучи основният лайтмотив, който пронизва цялото повествование на Стария Завет, що се отнася до идването на Христос Исус. А по-нататък в Евангелието на Марко става ясно и при добро желание всеки може да разбере това от самите думи: Да, сега един, а именно Кръстителят, отново говори по същия начин, както някога говореха пророците. И колко завършен, колко величествен изглежда образът на Кръстителя, когато го описваме именно по този начин: Древните пророци наистина посочваха как един Божий вестител, в пълна самотност, очертава пътя, по който Христос Исус ще се включи в мировото развитие.

А после Евангелието на Марко продължава: „И яви се Йоан Кръстител в самота, за да проповядва кръщение и вникване в човешката греховност" (1,4); защото точно така трябва да бъдат преведени тези думи, ако искаме да възпроизведем техния истински смисъл. Следователно, казва ни се: Погледнете древните пророци и вижте как у тях възниква едно ново отношение към божествения свят, една нова убеденост в безсмъртието, и после сравнете всичко това с образа на Йоан Кръстител: Как той идва на

света и започва да говори за едно такова душевно развитие, което ще отведе човека до осъзнаването на неговата греховност. Ето как ние стигаме до величествения образ на Йоан Кръстител.

И ако после се обърнем към чудния образ на самия Христос Исус: никъде другаде, освен в Евангелието на Марко, не го срещаме в толкова прости и същевременно грандиозни очертания, никъде другаде не се докосваме така непосредствено до неговия непрекъснато нарастващ драматизъм. Настойчиво Ви моля да се замислите върху това! За какво става дума тук? Става дума за следното: Ние сме подканени да насочим поглед към образа на Йоан Кръстител: Сега трябва и да имаме предвид, че можем да вникнем в този образ само ако вземем под внимание древните юдейски пророци, чиито глас отново оживя в него. За да получи кръщение, целият юдейски народ се обърна към него, а това означава, че повечето се досетиха: в този момент чрез устата на Йоан Кръстител говорят древните пророци! Ето за какво става дума в началото на Евангелието на Марко. Ние ясно виждаме: Пред нас застава Йоан Кръстител и от него прозвучава гласът на древните пророци; целият народ излиза, отправя се към него и всички се досещат нека да останем в атмосферата на Марковото Евангелие че той е един прероден древен пророк. Това е първото. После пред нас израства образът на самия Христос Исус. Нека засега да се абстрахираме от така нареченото Йоаново Кръщение в реката Йордан, нека да се абстрахираме от периода след Кръщението, както и от периода след Изкушението, за да обхванем целия грандиозен и непрекъснато нарастващ драматизъм, който откриваме в Евангелието на Марко.

И така, след образа на Кръстителя и след като междувременно научаваме как хората гледат на него и неговата мисия, пред нас застава образът на самия Христос Исус. Но как? Първоначално евангелистът го представя така, сякаш Той е там пред очите на всички хора; обаче работата е там, че Го разпознават не само хората, но и друг вид същества! Ето кое е важното! Около него е пълно с хора, които ще бъдат излекувани от демонизма, защото са обладани от Демони. Да, около Христос Исус е пълно с хора, чиито тела са обитавани не само от човешки души, но и от свръхсетивни Духове, които се разпореждат с тях, както си искат. И сега на едно забележително място четем: Тези Духове познават Христос Исус! (1,23-26). Хората познават Кръстителя и отиват при него, за да се покръстят. Но свръхсетивните Духове познават Христос, тъй че Той трябва да им забрани да говорят за Него. Следователно, познават Го Съществата, които принадлежат на духовния свят. Или с други думи: Тук се появява едно Същество, което ще бъде познато от свръхсетивните Същества и ще бъде сметнато от тях за опасно. Ето какво представлява тази величествена градация още в самото начало на Марковото Евангелие: От едната страна имаме Йоан Кръстител, който ще бъде познат и почетен от хората, а от

другата страна е Онзи, който ще бъде познат и застрашен от определени свръхсетивни Същества, имащи все пак нещо общо със Земята; те Го познават, но засега трябва да отстъпят. Никъде другаде не можем да срещнем такова драматично противопоставяне, и то изградено с толкова прости думи.

Обхванем ли събитията по този начин, някои неща, на които човешките души не обръщат достатъчно внимание, сега започват да ни изглеждат съвсем закономерни. Сега бих искал да посоча едно единствено място, което именно защото Евангелието на Марко е толкова просто и величествено можем да срещнем тъкмо тук. Припомнете си как още в самото начало, когато се говори за призоваването на дванадесетте апостоли и за техните имена, Христос нарича двама от тях „синове на гърма”(3, 17). И това не е нещо, което може да бъде просто подминато; напротив, ако искаме да вникнем в Евангелието, ние трябва да се замислим върху тези думи. Защо Той ги нарича „синове на гърма”? Защото, за да ги направи Свои служители, Той иска да вложи в тях един елемент, който не идва от Земята, тъй като цялото Евангелие идва от царството на Ангелои и Архангелои, тъй като то е нещо свършено ново и далеч не е достатъчно да се говори просто за хората, а за един небесен, свръхземен елемент, за Аза. Той ги нарича „синове на гърма”, за да покаже, че Неговите служители също имат отношение към свръхземния елемент. Най-близко разположеният свят, който граничи с физическата действителност, е така нареченият елементарен свят и едва чрез него могат да бъдат разбрани процесите, разиграващи се в нашия видим свят. Христос дава на Своите ученици такива имена, за да бъде ясно на всички: Нашият свят граничи с един друг, свръхсетивен свят.

Същото се отнася и за Симон, когото Той нарича Петър, „камък” (3, 16). Тук също е загатнат един свръхсетивен елемент, макар и от друго естество. Ето как цялото Евангелие възвестява една основна истина: Сега имат думата „Ангелите”, импулсите от духовния свят.

И за да разберем всичко това, нужно е само да четем правилно, нужно е само да предположим, че наред с всичко друго, Евангелието е една книга, от която може да се извлече най-дълбоката мъдрост. Най-големият напредък се състои в това, че душите се индивидуализират, че те градят връзките си със свръх-сетивния свят вече направо чрез личния елемент, а не чрез колективната помощ на Груповата душа. И този, който застава пред човечеството така, че бива познат както от хората, така и от свръхсетивните Същества, се нуждае от свръхсетивния елемент, от най-добрия човешки елемент, за да го вложи в душите на онези, които ще му служат занаят. Той се нуждае от онези хора, които макар и по стария начин максимално са развили този елемент в своите собствени души.

Извънредно интересно е да проследим душевното развитие на онези, които Христос Исус събра около себе си, на онези дванадесет ученици, които бих казал заставайки пред нас в свята простота, ясно показват, че по най-грандиозен начин са минали през онези степени, за които стана дума вчера, когато описвах пред Вас инкарнациите на посветените при различните народи. Най-напред човекът трябва да намери самия себе си в света на индивидуалното. И първоначално това може да се окаже много трудно, особено когато той трябва да се пренесе от груповата душевност на своя народ именно в света на индивидуалното. Точно такъв беше случаят с дванадесетте. Те бяха дълбоко потопени в груповата душевност на своите народи. И когато Христос отново ги намери, те разполагаха със своите, бих казал, прости, голи души. Естествено, периодите между отделните им инкарнации бяха съвсем различни. И все пак Христос успя да ги подбере по най-правилния начин, защото дванадесетте ученици бяха не други, а преродените души на седемте Макавееви синове и петте синове на Мататия, Юда и неговите братя. Да, именно те образуваха групата на апостолите. Те бяха оставени да живеят в простодушието на рибарите; обаче по времето когато еврейският елемент достигна своята кулминационна точка, те бяха проникнати от съзнанието: сега този елемент действително представлява най-висшата сила, но само в случай, че тя се индивидуализира във всеки един от хората, които търсят Христос.

Лесно бихме могли да си представим как един напълно невярващ човек би пожелал да изобрази, макар и само художествено, как в края на Стария Завет се появяват тези седем плюс пет човешки души, за да се родят отново като дванадесет в началото на Новия Завет. Дори ако погледнем на тази подробност само като на един чисто художествено-композиционен елемент, ще останем поразени от простотата и от художественото величие на Библията, даже ако се абстрахираме от факта, че тези дванадесет представляват петте синове на Мататия и седемте синове на Макавееите. Нека да се научим да гледаме на Библията като на едно художествено произведение; защото в някои случаи само тогава ще е възможно да се пробуди чувството за нейното величие. И нека да развием усета за това, какво точно иска да ни каже въпросният художествен елемент.

Бих желал да насоча Вашето внимание и към още нещо. В сред петте синове на Мататия има един, който и в Стария Завет се нарича Юда. Тогава той е бил онзи, който най-всеотдайно се е борил за своя народ, който с цялата си душа е бил отдаден на своя народ, съумявайки да сключи съюз с римляните срещу сирийския цар Антиохий (1. Мак. 8). Този Юда е същият, който по-късно минава през горчивото изпитание и извършва предателството, защото той, най-дълбоко свързан със специфичния древноеврейски елемент, не може веднага да осъществи прехода към християнския елемент и първо се нуждае от горчивото изпитание, от

предателството. И когато отново вземем чисто художествено-композиционния елемент, този път пред нас застава грандиозният образ на Юда от последните глави на Стария Завет и образът на Юда от Новия Завет. И забележителното в този симптоматичен процес е, че старозаветният Юда сключва съюз с римляните, и фактически подготвя всичко онова, което ще се случи по-късно, а именно пътят, по който християнството навлиза в света, започвайки от Римската империя. Тук имаме, бих казал, по-късното продължение на нещата. И ако аз бих добавил още нещо, което се знае, но не може да бъде представено в една лекция пред толкова широк кръг слушатели, Вие бихте видели как чрез по-късното прераждане на този Юда става претопяването на римския елемент в християнския елемент и как прероденият Юда е първият, който има, тъй да се каже, най-голям успех в разпространението на романизираното християнство, как съюзът между старозаветния Юда и римляните е едно пророческо предизвестие за делото на онзи, който за окул-тиста е не друг, а прероденият Юда, комуто предстоеше да мине през горчивото изпитание на предателството. И всичко онова, което чрез неговите по-късни действия доведе до претопяването на римския елемент в християнския елемент представлява едно обновяване но вече в духовната област на съюза между старозаветния Юда и римляните.

И когато имаме пред себе си подобни неща, ние постепенно стигаме до убеждението: Да, от духовна гледна точка, като се абстрахираме от всичко друго, най-великото художествено произведение, което някога е съществувало, това е самата еволюция. Нужно е само да имаме усета за това. Обаче нима не е наложително да изискваме от човешката душа самата тя да развие този усет?

Смятам, че когато някой наблюдава една или друга драма с ясна завръзка и развързка, но е лишен от способността да вникне в нейното вътрешно развитие, той ще констатира само една поредица от събития. Приблизително по същия начин стоят и нещата с така наречената световна история. На общочовешката еволюция се гледа не като на художествено произведение, а като на механична поредица от различни събития. Но сега човечеството достигна една повратна точка, която изисква от него да вниква все повече и повече във вътрешното формиране на събитията, в тяхното пораждање, в тяхната развързка. И тогава ние установяваме: Самата общочовешка еволюция показва как в един или друг момент на преден план идват личностите, индивидуалните образи, за да дадат съответните импулси, за да насочат събитията в тази или онази посока. Едва по този начин бихме могли да разберем участието на човека в историческото развитие.

И понеже едно изолирано събитие винаги е само част от един по-голям организъм, ние трябва да поставяме всяко нещо на неговото място и да

търсим съответните различия между нещата, както хората вършат това в другите области на живота. Защото на нито един астроном не би хрумнало да отъждествява Слънцето с другите планети. За него е напълно самопонятно, че трябва да отдели Слънцето от останалите планети. Също и за този, който се опитва да вникне в общочовешката еволюция, е напълно самопонятно, че всред великите предводители на човечеството трябва да съществува едно „Слънце“. И както би било чисто безсмислие да се говори за Слънцето от нашата планетарна система по същия начин, както бихме говорили за Юпитер, Марс и така нататък, същото безсмислие е да говорим за Христос така, сякаш говорим за Бодисатвите и за другите велики учители на човечеството. Да се говори например за каквото и да е прераждане на Христос е нещо толкова абсурдно, че изобщо не би трябвало да минава през ума ни, стига да гледаме на нещата с ясен, непомрачен поглед. Обаче необходимо е и друго действително да вникваме в нещата, да схващаме тяхната истинска същност, а не да ги разглеждаме като израз на някаква догма. Когато говорим за една христология в истинския, космологичен смисъл на тази дума, не се налага да даваме никакво предимство на християнството пред една или друга религия. Представете си, че в свещените писания на дадена религия е записано как Слънцето е само една от планетите и тогава идва някой, който заявява: Сега ние трябва да извадим Слънцето от числото на другите планети! нещо, което веднага среща възражението: Да, обаче по този начин Слънцето получава едно предимство. Но това изобщо не е вярно; това е само едно признаване на самата истина.

Така стоят нещата и с християнството. Тук чисто и просто става дума за признаване на истината, на една такава истина, която днес всяка религия по света може да приеме, стига само да поиска. И когато другите религии започнат сериозно да зачитат всички останали вероизповедания, когато не използват това зачитане само като параван, тогава те няма да се смущават от факта, че Западът не е приел един национален Бог, а един Бог, който няма нищо общо с която и да е националност, защото представлява едно космическо Същество. Индийците често говорят за своите национални Богове. Напълно естествено е те да говорят по съвсем различен начин от хората, които не са пожелали да приемат някакъв германски национален Бог, а са приели като Бог едно Същество, което се е възплътило далеч от техните земи в един друг народ. За противопоставяне между западни християнски принцип и източния индийски принцип можем да говорим само тогава, когато някой би решил да противопоставя, примерно, Вотан и Кришна. Обаче при Христос нещата не стоят така. По начало Той не принадлежи към нито един народ, а осъществява един от най-прекрасните духовно-научни принципи: Да бъде призната самата истина, независимо от цвета, расата, племето и така нататък.

Нека да се стремим към обективното разглеждане на тези неща. Ние ще разберем Евангелията едва тогава, когато вникнем в техния дълбок смисъл. И от това, което днес можах да загатна за величествената простота на Марковото Евангелие и за драматичното разгръщане на събитията от Йоан Кръстител до Христос Исус, ние можем да се досетим какво всъщност съдържа това Евангелие.

ТРЕТА ЛЕКЦИЯ

Базел, 17. Септември 1912

Още в началото на Марковото Евангелие нашето внимание се насочва към величествения образ на Йоан Кръстител. Вчера стана дума за това колко внушително е представен Йоан Кръстител в Евангелието на Марко и колко голям е контрастът между него и самия Христос Исус. Ако се оставим под въздействието на онази величествена простота, която е характерна за Евангелието на Марко, ние веднага добиваме едно дълбоко впечатление за образа на Кръстителя. Но до пълното величие на този образ ние стигаме едва тогава, когато го обхванем с помощта на духовно-научното изследване. Аз често съм изтъквал, че ние следва да разгледаме Йоан Кръстител като едно от преражданията на пророк Илия и това ясно е загатното в самото Евангелие (Мат. 11,14). Ето защо и от духовно-научна гледна точка ние ще вникнем в същинските причини за възникването на християнството, както и за Мистерията на Голгота, ако разгледаме образа на Кръстителя с оглед на това, което срещаме у пророк Илия. Сега ще отворя една малка скоба, за да разберем за какво става дума, понеже на последното Общо Събрание, което Немската секция на Теософското Общество проведе в Берлин, аз можах да дам по-подробни сведения за личността на пророк Илия.¹⁰

Всичко, което Духовната наука, окултното изследване, установява за пророк Илия, напълно се потвърждава от онова, което е записано в самата Библия, макар че при повърхностен прочит на съответните глави несъмнено много неща остават доста неясни. Тук ще отбележа само едно от тях.

В Библията четем, че Илия предизвика цялото обкръжение и целия народ на цар Ахав, под чиято власт той живее, противопоставяйки се на свещениците на Ваал, като издига два олтара: Един за жертвоприношението на Вааловите свещеници и друг за своето собствено жертвоприношение, за да покаже колко нищожна е силата на Ваал, лишена от каквото и да е духовно величие, докато при жертвоприношението на Илия веднага проличава цялото величие на Яхве или Йехова. Това е една голяма победа, която Илия спечелва срещу привържениците на Ахав. После идва чудният разказ за един от съседите на Ахав, а именно Набот, който притежава едно лозе. Ахав, царят, иска да придобие това лозе, обаче

Набот категорично отказва, защото го цени като свещено наследство от своите деди. И сега ние се натъкваме на два важни факта в Библията. От една страна, тя напомня, че Йезабел, царицата, става враг на Илия, твърдейки че ще се погрижи Илия да бъде умъртвен, за да повтори съдбата на вааловите свещеници, които загинаха по време на неговото жертвоприношение. Но ето, че според библейския разказ тази смърт, замислена от царицата, не настъпва, а се случва нещо съвсем друго. Набот, съседът на Ахав, е поканен на един празник, разновидност на покаянието, заедно с други видни сановници и там той намира смъртта си заради Йезабел (1. Цар. 18.21).

И така, ние можем да кажем: На пръв поглед Библията разказва, че Набот е убит от Йезабел, обаче Йезабел никъде не споменава, че иска да убие Набот; тя иска да убие Илия. Впрочем ето какво показва окултното изследване: В лицето на Илия ние имаме работа с един всеобхватен Дух, който невидим броди из страната на Ахав и само временно намира убежище в душата на Набот, пронизва душата на Набот, така че Набот се явява като физическата личност на Илия, и когато говорим за личността на Набот, ние говорим за физическата личност на Илия. В смисъла на Библията, Илия е невидимият образ, а Набот е неговият видим „отпечатък“ във физическия свят. Всичко това аз подробно изложих в лекцията „Пророк Илия в светлината на Духовната наука“. Ако обаче размислим върху цялото дело на Илия и ако се поставим под въздействието на неговия величествен Дух, ние трябва да заявим: В лицето на Илия фактически пред нас застава Духът на целия древноеврейски народ! Духът на Илия оживотворява и пронизва открай докрай целия древноеврейски народ. Ето защо действително можем да го смятаме за Народностен Дух на древноеврейския народ. Той е прекалено голям както сочи духовно-научното изследване, за да живее само в душевните обвивки на своята земна форма, в душата на Набот. Той я обгръща отвсякъде като облак, обаче той присъства не само в Набот, а броди из цялата страна като някаква природна стихия, разгръщайки своите действия в Слънчевата светлина, дъжда и така нататък. Всичко това се потвърждава от библейския текст, който направо започва с описанието на една опустошителна суша; едва след намесата на Илия, засягаща процесите в самия божествено-духовен свят, сушата, както и всички останали беди, тегнещи над страната, биват премахнати. Той действа като един природен елемент, като един природен закон. И бихме могли да добавим: Ние ще вникнем най-добре в Духа на Илия, ако се оставим под въздействието на 104. Псалм, описващ Яхве или Йехова като едно природно Божество, което пронизва целия свят. Естествено, не бива да отъждествяваме Илия с това природно Божество; Той е само онзи негов земен отпечатък, който в същото време представлява Народностната душа на древноеврейския народ. Да, този Дух на Илия, или

лицето на Яхве, както често е наричан в Стария Завет, е един вид диференциран, по-земен Йехова.

Ето как този факт застава сега пред нас в цялото си величие: Същият Дух, който живее в Илия-Набот, отново се проявява в Йоан Кръстител. И как действа той в Йоан Кръстител? На първо място, в смисъла на Библията и най-вече в смисъла на Марковото Евангелие, той действа чрез онова, което представлява Кръщението. Какво представлява всъщност Кръщението? С каква цел го извършва Йоан Кръстител? Нека да се опитаме, поне отчасти, да отговорим на тези въпроси.

Както знаем, желаещите да бъдат кръстени, биват потапяни във водата. Тогава у тях винаги настъпва нещо, за което често сме говорили, а именно един вид шок, какъвто наблюдаваме при хора, застрашени от някаква смъртна опасност, например падане във вода или в дълбока пропаст. В тези случаи настъпва едно освобождаване или „разхлабване" на етерното тяло. Етерното тяло частично излиза извън физическото тяло, като последицата от това е, че с човека настъпва нещо, което по правило става непосредствено след неговата смърт: един вид ретроспективен поглед към неговия досегашен жизнен път. Този факт се признава дори и от материалистично настроените учени на нашето съвремие. Нещо подобно настъпва и при Кръщението в реката Йордан. Хората биват потапявани под водата и в този смисъл Йоановото Кръщение коренно се различава от днешния църковен ритуал. Защото при Йоановото Кръщение ставаше именно това: поради освобождаването на етерното тяло хората виждаха и разбираха много повече, отколкото със своя обикновен разум. Те виждаха духовните последици от своя земен живот, както и въздействията, които духовният свят упражняваше върху тях. Те виждаха също и това, за което Йоан Кръстител предупреждаваше: Старото време е отминало и трябва да настъпи едно ново време. За кратките мигове докато главите им бяха потопени под водата, всички те ставаха ясновиждащи и проумяваха: Да, човечеството е стигнало до една повратна точка в своята еволюция; всичко онова, с което древните хора разполагаха, а именно „груповата душевност", вече е почти напълно изгубено; идва ред на коренно различни условия. Ето какво виждаха те в своето освободено етерно тяло: Към човечеството идва един нов импулс и то трябва да изработи у себе си нови качества.

В този смисъл Йоановото Кръщение беше един познавателен акт. „Променете вашите възгледи, не обръщайте поглед назад, въпреки че това е все още възможно, а го обрънете напред: Богът, който може да се прояви в човешкия Аз, е вече близо; царството Божие е вече близо до вас." Ето какво проповядваше Йоан Кръстител и той не само го проповядваше, а им даваше възможност непосредствено да го изживеят, да го познаят, като ги кръщаваше в реката Йордан. И онези, които биваха кръщавани, вече знаеха

от собственото си ясновидство, колкото и кратко време да продължаваше то, че думите на Кръстителя изразяват един световноисторически факт.

Едва след като сме наясно с тези важни подробности, ние виждаме Духа на Илия, който действуваше също и в Йоан Кръстител, в неговата истинска светлина. Чак сега разбираме, че в лицето на Илия ние имаме Духа на юдейския народ, Духа на старозаветния народ. Какво представляваше този Дух? В известен смисъл, той представляваше Духът на Аза; обаче той се проявяваше не като Дух на отделния човек, а в лицето на Илия той се проявяваше като Дух на целия народ. Той действуваше като един недиференциран Дух. Това, което по-късно трябваше да се прояви у отделния човек, при Илия все още се проявяваше като това, което нарекохме „Групова душа“ на древноюдейския народ. По времето на Йоан Кръстител всичко онова, което трябваше да влезе в човешкото сърце като индивидуална душа, все още се намираще в свръхсетивните светове. То все още не беше намерило достъп до сърцата на отделните човешки същества. При Илия то все още не можеше да живее така, че да проникне в личността на Набот, а само, бих казал, витаеше около нея. И все пак, в лицето на Илия-Набот то се проявяваше много по-ясно, отколкото у всеки отделен представител на древноюдейския народ. Че този Дух, който витаеше над отделните човеци и тяхната история, трябваше да проникне все по-дълбоко във всяка индивидуална душа ето великото събитие, което проповядваше Илия-Йоан, докато кръщаваше хората. Или, казано с други думи: Това, което досега беше само в свръхсетивните светове и упражняваше своите въздействия от там, именно него трябва да приемете в душите си като един импулс, идващ от Царството Небесно и търсещ достъп в човешкото сърце.

Духът на Илия сам показва с какъв напор се стреми да навлезе в човешките сърца, защото в хода на мировото развитие Христовият Импулс наистина трябва да бъде приет от хората.

Смисълът на Йоановото Кръщение беше именно този, че Илия е готов да приготви мястото за Христос. „Аз искам да Му сторя място, искам да Му приготвя пътя в човешките сърца; аз не искам повече да витая над хората, а искам да проникна в човешките сърца, за да може да проникне и Той.“

След като това е така, какво следва да очакваме? Не би следвало да очакваме нищо по-естествено от това, че в Йоан Кръстител отново ще се прояви всичко онова, което вече сме наблюдавали при Илия, тъй че в грандиозния образ на Кръстителя действува не само тази отделна личност, а всички онези сили, които са нещо много повече от тази отделна личност и я обгръщат отвсякъде като един вид аура, чиито въздействия се разпростират далеч извън отделната личност и пораждат една обща атмосфера, една общност, свързваща онези хора, които Йоан кръщава в реката Йордан. Както Илия поражда една атмосфера около себе си, можем да очакваме същото и сега, когато той действува като Йоан Кръстител. Но

можем да очакваме и нещо друго: А именно, че тази духовна същност на Илия, която сега е свързана с Йоан Кръстител, ще продължи да действа дори и тогава, когато Кръстителят не е вече тук, когато не е вече между живите. И какво иска тази духовна същност? Тя иска да приготви пътя на Христос. Следователно, ние бихме могли да заявим следното: Напълно възможно е Йоан Кръстител да изчезне като физическо лице, но въпреки това неговата духовна същност продължава да живее като една духовна атмосфера в обитаваните от него земи и тъкмо тази духовна атмосфера подготвя почвата, върху която Христос ще може да изпълни своето дело. Ето какво следва да очакваме ние и най-добре бихме се изразили, ако кажем: Нека да си представим, че Йоан Кръстител не е вече между живите, обаче тази част от него, която съществува като Дух на Илия, продължава да е тук и тъкмо в нея Христос Исус най-пълно може да осъществи своето дело, тъкмо в нея Той може да вложи своите думи; тъкмо в атмосферата на Илия Той най-добре може да изпълни своята мисия. И какво научаваме сега ние от Евангелието на Марко?

Извънредно поучително е, че Евангелието на Марко два пъти загатва за същото, за което споменах току-що. Първият път се казва: Веднага след залавянето на Йоан, Исус отива в Галилея и там започва да проповядва учението за небесните царства (1,14). Йоан Кръстител е заловен, затворен, или с други думи, той не може да действа чрез своето физическо тяло, обаче в създадената от него атмосфера навлиза не друг, а Христос Исус. И втори път Евангелието на Марко съобщава същата подробност; това повторение е наистина забележително. Необходимо е само правилно да четем евангелския текст. Ако продължите до шеста глава, там Ви научават как цар Ирод заповядал да отсека главата на Йоан Кръстител. Но странно: След като физически Йоан беше не само затворен, но и обезглавен, хората продължават да имат едно смъртно усещане за неговото присъствие. Мнозина смятаха, че чудотворната сила на Христос идва от това, че самият Христос Исус е Илия, или някой от пророците. Дори Ирод, измъчван от гузната си съвест, изрича забележителните думи: „Йоан, когото аз заповядах да обезглавят, е възкръснал“ (6, 16). Той изрича тези думи, когато научава всичко, което Христос върши. Ирод усеща: Йоан е тук в много по-силна степен едва тогава, когато физическото му тяло не е вече тук. Той усеща: Неговата атмосфера, неговата духовност е тук, а нищо друго присъствие не може да се сравни с това на Илия. Измъчената съвест на Ирод му подсказва, че Йоан Кръстител, тоест Илия, изобщо не е напуснал юдейските земи. Следва още един забележителен момент, а именно моментът, когато Христос Исус отива тъкмо в онази област, където Йоан Кръстител проповядваше и където той беше намерил своята физическа смърт. Моля Ви да не пропускате това място от Евангелието. Защото в Евангелията думите не служат за украса: Евангелистите не пишат

като журналисти. Ето какво разказва евангелистът Марко: Христос Исус отива сред учениците и привържениците на Йоан Кръстител. И сега чуваме една дума, на която трябва да обърнем специално внимание. „И когато Исус излезе, видя едно голямо множество" има се предвид учениците на Йоан, „и се смили за тях..." Защо „се смили"? Защото те бяха изгубили своя учител, бяха останали без Йоан, понеже, както евангелистът съобщава, малко преди това те са отнесли обезглавеното му тяло в гроба. После Марко уточнява: „... понеже бяха като овци, които нямат пастир, и започна да ги поучава много неща." (6,34). Не може да бъде по-ясно загатнат начинът, по който Той поучава учениците на Йоан Кръстител. Той може да ги поучава само защото сред тях все още действа Духът на Илия, който същевременно е и Дух на Йоан Кръстител. Ето как на това многозначително място Марковото Евангелие с драматична сила отново ни показва как в атмосферата, подготвена от Духа на Илия-Йоан, сега навлиза Духът на Христос Исус. Но всичко това е само една средишна точка, около която се групират други важни подробности. Тук бих искал да се спра само на една от тях.

Аз често съм загатвал как чрез своите импулси този Дух на Илия-Йоан продължава да работи и по-нататък в мировата история. И понеже тук сме събрани като антропософи, нещата трябва да бъдат разгледани и от окултна гледна точка. Аз често съм споменавал, че душата на Илия-Йоан по-късно отново се преражда в лицето на художника Рафаело . Този окултен факт ясно показва през какви метаморфози трябваше да премине една душа след онази повратна точка в мировата еволюция, която ние наричаме Мистерията на Голгота. Понеже такава една душа трябваше да се прояви също и в следхристиянската епоха чрез медиума на отделната личност, и то именно в Рафаело, всичко онова, което, бих казал, в предишната епоха беше толкова всеобхватно и сякаш обгръщаше целия свят, сега намира израз в лицето на една толкова диференцирана личност, каквато е Рафаело. Наистина, не всеки може да усети, че всеобхватната аура около Илия-Йоан е същата, която обгръща и Рафаело, че при Рафаело имаме същата невидима обвивка, каквато имаме и при другите двама: тя чисто и просто е прекалено голяма, за да се ограничи само върху една личност; да, тази аура обгръща отделната личност, така че откровенията, които получава тази физическа личност, имат стойност на озарение! Ето какъв е случаят с Рафаело.

Има едно чудесно доказателство за този факт, макар и то да е от личен характер, едно доказателство, за чиито елементи аз загатнах още в Мюнхен. Сега отново бих искал да обсъдим този въпрос, като обърнем внимание не толкова на Йоан Кръстител, колкото на цялата духовна същност на Илия-Йоан. Ето защо аз се обръщам към по-нататъшния процес, през който минава душата на Илия-Йоан, вече в инкарнацията си

като Рафаело. Но за да проникне някой честно в това, което беше Рафаело, той трябва да притежава специален усет за подобно проучване.

Аз често съм говорил за съвременния познавач на изкуствата Херман Грим и съм казал, че той с лекота написа една биография на Микеланджело, но му трябваша три опита да опише, тъй да се каже, жизнения път на Рафаело. И понеже Херман Грим не беше обикновен „учен“ в подобен случай той лесно би се справил с всичко а един универсален човек, който в сърцето си подхождаше честно към всеки обект на своите изследвания, той трябваше да признае, когато за пореден път се опитваше да напише „Животът на Рафаело“, че усилията му са били напразни. И той непрекъснато трябваше да започва отначало и никога не оставаше доволен от своята работа. Малко преди смъртта си както личи от неговото литературно наследство той, воден от своето сърце, отново се опита да пристъпи към Рафаело и забележете колко характерно е заглавието, което неговата книга трябваше да носи: „Рафаело като мирова сила“. На Херман Грим му се струваше, че ако човек наистина иска да се приближи до Рафаело, той изобщо не може да го стори, ако не гледа на него като на една мирова сила, ако не долови всичко онова, което чрез Рафаело се влива в цялата мирова история. Напълно естествено е, че един съвременен писател не би могъл да подбира своите думи тъй открито и свободно, както правят това евангелистите. Да, добрият писател изпитва неудобство, ако трябва да се придържа към подобен стил на изразяване; обаче често пъти самите образи, които той описва, му помагат да намери подходящите думи и изрази. И твърде показателен е начинът, по който Херман Грим говори за Рафаело в онези първи глави, които той пише малко преди своята смърт. В сърцето си човек действително може да предусети нещо за връзката между един такъв образ, какъвто е бил Илия-Йоан, и Рафаело, когато Херман Грим казва: „Ако по някакво чудо Микеланджело би бил възкресен от мъртвите, за да живее отново сред нас, и ако бих го срещнал по пътя си, аз щях да отстъпя встрани, изпълнен със страхопочитание; ако обаче бих срещнал Рафаело, аз просто бих тръгнал след него, за да чуя макар и само няколко думи от неговата уста. При Леонардо да Винчи и при Микеланджело човек може да се ограничи в описанието на това, какво са представлявали те някога; при Рафаело трябва да изходим от това, какво представлява той за нас в днешния ден. Върху първите двама е разстелено едно тънко було, върху Рафаело не! Той спада към онези, чиито растеж ще продължи още дълго време. Лесно е да си представим, че Рафаело ще е загадка и за бъдещите поколения“. („Фрагменти“ П.Том стр.171.)

И така, Херман Грим описва Рафаело като мирова сила, като Дух, който напредва през столетия и хилядолетия, като Дух, който не се вмести в един отделен човек. Но у Херман Грим ние откриваме и други думи, които,

както казахме, просто бликат от неговата открита и честна душа. И те веднага ни навеждат на мисълта, че при Рафаело имаме една величествена аура, която го обгръща отвсякъде, също както Духът на Илия обгръщаше Набот. Би ли могло това да се изрази по-сполучливо, отколкото го казва Херман Грим: „Рафаело е гражданин на мировата история. Той е като една от четирите реки, които според вярването на стария свят извира от Рая.“

Сякаш тези думи са изречени от един евангелист: Почти изцяло те биха могли да бъдат отнесени и към Илия. Или казано по друг начин: ако модерният изкуствовед има непомрачен и честен усет за нещата, той също може да долови поне малка част от великите мирови импулси, които пронизват времената. И действително, за да бъде разбрана нашата Духовна наука, не е необходимо нищо друго, освен да се обърнем към душевните и духовни потребности на хората, които с всички сили търсят истинското обяснение на общочовешката еволюция.

Ето как застава пред нас Йоан Кръстител и колко добре е, когато можем да го усетим по този начин, отваряйки първите страници от Евангелието на Марко, а по-късно и цялата шеста глава. Библията не е някакво научно ръководство, което тъй да се каже, „ясно“ навира под носа на хората всичко онова, което те трябва да прочетат. Библията крие доста неща, защото иска да ги оповести именно като окултни факти, скрити зад самата композиция, зад грандиозната окултно-композиционна форма на изложението. Зад тази окултно-ком-позиционна форма на изложението Библията крие също и доста факти, отнасящи се за Йоан Кръстител. Ще си позволя да насоча Вашето внимание върху една малка подробност, която може би ще определите като истина на чувството, но тя ще Ви помогне да видите, че когато освен истините на ума признаем и още нещо, ние се убеждаваме, как Библията неусетно ни насочва към начина, по който Духът или душата на Илия се отнасят към Духа или душата на Йоан Кръстител. Нека да проверим дали това е така и да прочетем едно съвсем кратко описание, което срещаме в Стария Завет.

„И тъй, той стана и отиде в Сарепта. И като дойде при градската порта, ето там една вдовица, която събираше дърва. И той извика към нея и рече: Донеси ми малко вода в стомната, за да пия.

И когато тя тръгна да му донесе вода, той извика към нея и рече: Донеси ми също и малко хляб.

А тя рече: Както е истина, че Господ, твоят Бог, е жив, така е и вярно, че аз нямам никакъв опечен хляб, а само една шепя брашно в делвата и малко дървено масло в стомната. Ето виж, сега събирам няколко съчки и отивам да готвя за мене и за сина си, за да се нахраним и да умрем.

Илия ѝ каза: Не бой се; спри и стори, както каза, но първо опечи една пита за мен и ми я донеси, а после приготви за себе си и за сина си.

Защото тъй говори Господ, Богът Израилев: Брашното от делвата няма да свърши и дървеното масло от стомната няма да пресъхне до деня, когато Господ ще прати дъжд на Земята.

И тя отиде, та стори според каквото каза Илия. И той яде, както и тя и синът ѝ дълго време.

А делвата с брашното не се изпразни, нито стомната с дървеното масло пресъхна според словото, което Господ говори чрез Илия." Какво научаваме от този разказ за Илия? Ние научаваме как Илия отива при една вдовица и как настъпва едно чудодейно умножаване на хляба. Първоначално хляб липсва, но Духът на Илия е там и това е напълно достатъчно, за да се появи едно непре-секващо изобилие от хляб. Всичко това настъпва в мига, когато Духът на Илия се изявява пред вдовицата. Или с други думи: от Стария Завет научаваме как появата на Илия предизвиква едно чудодейно умножаване на хляба.

Нека сега да прочетем шеста глава от Евангелието на Марко. Там се разказва как Ирод заповядва да обезглавят Йоан и как после Христос Исус отива при учениците на Йоан. Нека да се оставим под въздействието на този разказ.

И Исус, като излезе, видя едно голямо множество, и смили се за тях, понеже бяха като овце, които нямат овчар; и започна да ги поучава много неща.

И понеже беше станало вече много късно, учениците се приближиха до Него и казаха: Мястото е пусто и вече е късно; разпусни ги, за да отидат до околните местности и села и да си купят нещо за ядене.

Обаче Той им отговори: Дайте им вие да ядат. А те Му казаха: Да идем ли да купим за двеста пенязи хляб и да им дадем да ядат?

А Той им казва: Колко хляба имате? Идете и вижте. И като узнаха, казаха: Пет, и две риби. И заповяда им да насядат всички по зелената трева.

И те насядаха на редици по сто и по петдесет.

И като взе петте хляба и двете риби, Исус погледна към небето и благослови; и разчупи хлябовете, и даваше на учениците да ги наслагат отпреде им; раздели и двете риби на всичките. И всички ядоха и се наситиха..." (6, 34-42)

Вие познавате тази история: отново едно умножение на хляба, осъществено чрез Духа на Илия-Йоан. Библията съвсем не се произнася ясно, поне според смисъла, който даваме днес на думата „ясно“; обаче тя влага това, което има да каже, направо в композицията на текста. И който умее да цени истините, долавяни чрез чувството, той няма да пропусне онова място от Библията, където се разказва за това, как Илия отива при вдовицата и предизвиква чудотворното умножение на хляба, и задължително ще го свърже с по-късната случка, когато прероденият Илия напуска физическото тяло и Христос Исус макар и да действа в

атмосферата на Илия успява да постигне под една нова форма същото умножение на хляба.

Ето как са свързани вътрешните нишки в Библията. Ето как напредват и се развиват нещата в Библията. И те показват колко безпочвени и празни са онези „научни“ твърдения, според които Библията не е нищо друго освен едно „механично сглобяване на отделни фрагменти“, и как истинското познание на Библията е възможно само тогава, когато вникнем в нейния единен композиционен дух, независимо какво име ще му дадем. Ето как Йоан Кръстител застава пред нас в Евангелието на Марко.

Удивително е също и това, по какъв начин самият Йоан Кръстител се включва в делото на Христос Исус. Два пъти ставаме свидетели на това, как Христос Исус навлиза в аурата на Йоан Кръстител, навлиза там, където физическата личност все повече и повече отстъпва на заден план, за да изчезне напълно от физическия свят. После обаче простодушното Евангелие на Марко съвсем ясно подчертава как с навлизането на Христос Исус в елемента на Илия-Йоан всичко се променя и как всъщност по този начин в света навлиза един съвършено нов импулс.

За да разберем това събитие, трябва да вземем под внимание цялото описание, което дава Евангелието от момента, когато след затварянето на Йоан Кръстител се явява Христос, за да говори за Царството Божие, от една страна, до другия момент, когато става дума за убийството на Йоан от Ирод, както и описанията, съдържащи се в следващите глави. Ако вникнем в истинския характер на всички тези описания, включително и в историята с Ирод, ние ще установим, че тяхната цел се свежда до това, да ни бъде даден един нагледен образ за действителната същност на Христос Исус. Още вчера ние посочихме как се проявява тази действителна същност на Христос Исус, а именно, че тя може да бъде разпозната не само от хората, но и от онези Духове, които са обсебени от демонични сили. Да, Христос можа да бъде разпознат също и от свръхсетивните Същества. Този факт е посочен в Евангелието на Марко съвсем ясно и категорично. После обаче Евангелието допълва, че това, което обитава в Христос Исус, все пак е твърде различно от онова, което обитаваше в Илия-Набот поради обстоятелството, че Духът на Илия не можеше изцяло да проникне в Набот.

Смисълът на Евангелието на Марко е именно този: Да разкаже как това, което е Христос, изцяло прониква в Исус от Назарет, изцяло запълва неговата земна личност и как там действа това, което определяме като всеобщ човешки Аз. Следователно, кое беше толкова ужасяващо за Демоните, които бяха обсебили хората, когато пред тях застана Христос? Това беше фактът, че те трябваше да признаят: „Да, ти си този, който носи Бога в себе си!“, че те трябваше да потвърдят: „Да, ти си онази божествена

сила в личността, която ни принуждава да се разкрием и да освободим обсебените от нас хора чрез силата на това, което пулсира в индивидуалната човешка личност!" (1,24; 3,11; 5,7). Ето как в първите глави от Евангелието на Марко образът на Христос е представен по такъв начин, че в известен смисъл той се явява като една противоположност на Илия-Набот, а също и на Илия-Йоан. Докато в последните два образа одушевя-ващият принцип не можеше да се разгърне в пълна степен, в Христос Исус този принцип се проявява в своето пълно величие и цялост. Ето защо, въпреки че в Христос Исус живее един космически принцип, Той застава пред нас, както и пред онези, които изцелява, като една отделна човешка личност.

Обикновено нашите съвременници гледат на такива описания, идващи от миналото, по твърде странен начин. Същото се отнася и за мнозина от днешните естественици или „монисти“, както наричат себе си самите те. За какво става дума? Тези образцови учени, тези образцови натурфилософи, макар и да не го признават, винаги имат тайното убеждение, че би било много по-добре, ако Господ Бог лично им предостави свободата именно те да подредят света, защото, според тях, биха го подредили много по-сполучливо. Нека да вземем един такъв натурфилософ, който е готов да се закълне, че мъдростта е споходила човечеството именно през последните 20 години а има и такива, според които човечеството разполага с мъдрост едва през последните пет години, и че всичко останало, съществуващо преди тези последни пет години не е нищо друго, освен суеверие -, несъмнено този натурфилософ ще изпитва дълбоко съжаление, че по времето, когато е живял Христос Исус, все още не е функционирала съвременната научна медицина с нейните безгранични възможности. Защото би било много по-умно, ако всички тези хора например тъщата на Симон бъдат подложени на лечение със средствата на днешната медицина. Да, според учените Господ Бог би бил съвършен, само ако би планирал и осъществил Сътворението на света с оглед на понятията, с които работят съвременните естествени науки; само в този случай Господ Бог би пощадил човеците. Но тъй, както Господ Бог е сътворил света, без идеите на добрите естественици, Сътворението е проиграно! Естествено, никой не се осмелява да каже това, но то се подразбира. Нужно е само да назовем с истинските имена всички онези неща, които днес се въртят в главите на материалистично ориентираните учени. И ако бихме могли да поговорим на четири очи с един от тези учени, лесно щяхме да чуем мнението: Да, всъщност човек не може иначе, освен да стане атеист, след като вижда неумението на Господ Бог да лекува хората от епохата на Христос Исус с методите на модерната естествена наука.

Обаче хората не се замислят за една малка подробност: А именно, че те трябва да се отнасят към думата „еволюция“ която произнасят толкова

често извънредно сериозно и честно; и че за да постигне крайната си цел, еволюцията трябва да бъде разбрана във всеки един от нейните етапи; и че хората не бива да схващат еволюцията само според представите на днешната естествена наука, която си въобразява, че може да построи един или друг свят. Но подобен възглед напълно изключва факта, че в по-ранните епохи цялото устройство на човека и организацията на неговите по-фини тела са били коренно различни. Тогава естественонаучните методи, ако биха съществували, нямаше да имат никакво приложение по въпроси, свързани с човешката личност. По времето на Христос Исус етерното тяло беше много по-силно, много по-мощно, отколкото е то днес; и по косвен начин, чрез етерното тяло, можеха да се упражняват много по-големи въздействия върху физическото тяло. И ако тогава някой тривиално казано е лекувал с помощта на „чувствата“, е ставало дума за съвсем различни въздействия върху физическото тяло. Докато етерното тяло действително беше по-мощно и властта му над физическото тяло беше несъмнена, така наречените психично-спиритуални лечебни средства можеха да бъдат прилагани в много по-голяма степен. Душевно-телесната организация на хората беше друга и те трябваше да бъдат лекувани по друг начин. И понеже учените не знаят това, те казват: Ние вече не вярваме в чудеса и евангелските разкази за изцеленията не са нищо друго, освен измислици, следователно, те не бива да бъдат вземани сериозно. Ето защо днешните образовани теолози изпадат в едно особено затруднение. Те биха искали да поддържат Евангелията, но модерният предразсъдък, че такива изцеления са пълна измислица им пречи да отстояват своята позиция. И тогава те се впускат във всевъзможни обяснения относно „природата“ на чудесата. И само едно не им идва наум: Че за тогавашната епоха всичко онова, което описват първите шест глави от Евангелието на Марко, изобщо не е „чудо“, както не е чудо и един днешен медикамент, с чиято помощ се опитваме да повлияем върху една или друга функция на човешкия организъм. Тогавашните хора далеч не биха смятали за „чудо“, ако даден лечител би излекувал някой прокажен, протягайки ръката си към него с думите: „Аз искам това, бъди чист!“ Самата природа на Христовото Същество, която се изливаше над Земята, беше едно лечебно средство. Но днес това лечебно средство не би могло да бъде използвано по същия начин, защото връзките между човешкото етерно и физическо тяло са съвсем други. Обаче през онази епоха, общо взето, лекарите лекуваха своите болни тъкмо по този начин. Ето защо изцелението на прокажените, постигнато от Христос Исус чрез състрадание и полагане на ръце не беше нещо изключително. За тогавашната епоха то беше нещо напълно самопонятно.

Нека в тази връзка да хвърлим бегъл поглед върху начина, по който ставаше обучението на тогавашните лекари. Това ставаше в специални

школи в рамките на съответните мистерийни центрове, така че те получаваха в ръцете си такива сили, които идваха от свръхсетивния свят и минаваха буквално през самите тях, така че тогавашните лекари бяха един вид проводници, или медиуми за свръхсетивните сили.

Благодарение на своите медиумни способности, до които стигаха в лекарските мистерийни центрове, те ставаха носители на определени свръхсетивни сили. И когато един такъв лекар „полагаше ръка“ върху даден болен, в действие влизаха не неговите собствени сили, а силите на свръхсетивния свят. Лекарското посвещение в мистерийните центрове имаше точно тази задача: Да го превърне в един канал за действието на свръхсетивните сили. Описаните случаи, при които изцелението на проказа или треска става с помощта на такива психически процеси изобщо не би изглеждало като някакво „чудо“ за тогавашните хора. Забележителното тук е не че някой върши изцеления, а че се осмелява да ги върши един човек, който не е бил обучаван в никакви мистерийни школи; забележителното тук е, че изведнъж се появява някой, в чието сърце, в чиято душа блика същата тази сила, която по-рано можеше да се спуска единствено от висшите светове, както и това, че тази сила беше станала нещо лично, индивидуално. Да, трябваше да бъде посочен основният факт: Изтекло е времето, и занапред човекът няма да бъде вече само един канал за свръхсетивните сили! Този начин на действие отпада. Всичко това беше ясно и за онези, които Йоан кръщаваше в реката Йордан: Старото време наистина е изтекло и занапред всичко, което трябва да се върши, ще става чрез човешкия Аз, чрез това, което е постигнато в божествения, вътрешния център на човека и че сега пред хората застава един човек, който върши от самия себе си онова, което по-рано другите вършеха с помощта на Съществата, живеещи в свръхсетивните светове.

С други думи, ние далеч не улучваме точния смисъл на Библията, ако смятаме, че изцеленията, описани в нея, са нещо изключително. В залеза на старата епоха изцеленията бяха нещо обичайно и ако те са дело на Христос, важното е друго, а именно че Той ги извършва с онези нови сили, които занапред ще са достойни на човешката индивидуалност. При това Евангелието показва съвършено ясно, че въздействията на Христос Исус протичат изцяло от един човек към друг човек. Навсякъде се подчертава, че Той действа както действа един човек върху друг човек. И това едва ли може да бъде изразено по-ясно от онова изцеление на жената, за което се говори в пета глава от Евангелието на Марко. Той я изцелява поради факта, че тя се докосва до Него и обхваща дрехата Му, така че Той долавя как „сили изтичат“ от Него. Целият разказ се свежда до следното: Жената се доближава до Христос Исус и обхваща дрехата Му. Той не върши нищо. Тя е тази, която върши нещо: Именно тя обхваща дрехата Му. И тогава от Него изтичат сили. Чрез какво? Не чрез това, че Той насочва потока от

сили, а чрез обстоятелството, че тя ги извлича от Него нещо, което Той забелязва едва по-късно. Това е посочено много ясно. И когато Христос Исус го забелязва, какво казва Той: „Дъще, твоята вяра ти помогна; върви си с мир и бъди изцелена от твоята болест." Първоначално Той сам установява как е поставен в тази ситуация, как Божието Царство се влива в Него и как после „изтича" от Него. Той не се намира вече в същата ситуация, в която се намираха някогашните гонители на демони спрямо техните пациенти. Някога пациентът можеше да вярва или да не вярва: Силата, която чрез медиума на лечителя идваше от свръхсетивните светове така или иначе се разливаше върху болния. Сега обаче, когато нещата опират до Аза, този аз трябва да вземе участие в лечението; сега вече всичко бива индивидуализирано. Ето за какво става дума в Евангелието, а не за стандартните някога лечебни въздействия, които душата е упражнявала върху тялото; става дума за това, че след започването на новото време между един човешки аз и друг човешки аз трябваше да се установят нови, коренно различни отношения. По-рано спиритуалните сили се намираха във висшите светове и, тъй да се каже, се носеха над главите на хората; сега обаче Царствата Небесни се бяха приближили и напиреха да влязат в човешките сърца, за да живеят там, в човешките сърца, като в свой дом. Ето за какво става дума. За един такъв светоглед външната физическа действителност трябваше да се обедини с вътрешната морална действителност, и то без да се пропуска важната разлика, че ако в предишната епоха всичко се свеждаше до вярата, занапред всичко може да се свежда до познанието.

Нека да си представим ситуацията, при която един пациент от миналото застава пред своя лекар, пред своя лечител. Чрез медиума на лекаря, подготвен за тази цел в мистериите школи, от свръхсетивните светове бяха привлечени определени магични сили и тези сили се разливаха върху тялото на болния. В миналото не е съществувала никаква връзка между лекаря и моралния облик на пациента, защото лечебният процес изобщо не се е докосвал до неговата Азова природа. В миналото моралната страна е била без значение, защото магичните сили и без друго са се спускали от висшите светове. Сега обаче идва ново време. Сега моралната и физическата страна на лечебния процес се свързват по един нов начин. Знаейки това, ние можем да разберем и един друг случай, описан в Евангелието.

„Изминаха няколко дни и Той отново дойде в Капернаум; и рязчу се, че бил в къщата.

И мнозина се събраха, така щото и около вратата не можаха да се поберат; и Той им говореше Словото.

И дохождат и донасят при Него един паралистик. Четирима го носеха;

И като не можаха да се приближат до Него, поради народа, разкриха покрива на къщата, гдето беше, пробиха го и пуснаха постелката, на която лежеше паралистикът.

А Исус, като видя вярата им, каза на паралитика: Синко, прощават ти се греховете." (2, 1-5)

Какво би казал един лекар от тогавашната епоха? Какво са очаквали фарисеите и книжниците от едно изцеление? От един тогавашен лекар те биха очаквали примерно, да каже следното: Силите, проникващи в теб и в твоите парализирани крайници, ще ти позволят да ги раздвижиш. Но какво казва Христос Исус? „Прощават ти се греховете“, или с други думи, нещата веднага се пренасят в моралната страна, където участва Азът. И това е един език, който фарисеите изобщо не разбират. Те не могат да го разберат. Да се говори по този начин, за тях е истинско богохулство. Защо? Защото според тях за Бога може да се говори единствено в смисъл, че той пребивава в свръхсетивните светове и само оттам може да упражнява своите въздействия, само свръхсетивните светове могат да прощават греховете. Че прощаването на греховете има нещо общо с този, който изцелява, това те не могат да разберат. Ето защо по-нататък Христос казва: „Кое е по-лесно, да река на паралитика: Прощават ти се греховете, или да река: Стани, вдигни постелката си и ходи?“

Но за да знаете, че Синът Човешки има власт на Земята да прощава грехове (казва на паралитика):

Тебе казвам: Стани, вдигни си постелката и иди у дома си.

И той стана, веднага вдигна постелката и излезе пред очите на всички." (2, 9-12).

Христос свързва моралната страна с магичния процес на изцелението и по този начин осъществява прехода от липсващия Аз към пълновластния Аз. Това се потвърждава на много места в Евангелието. Тъй трябва да разбираме нещата, защото те са казани тъкмо в този смисъл. И сравнете сега нашите духовно-научни изводи с всичко онова, което библейските тълкуватели описват като „опрощаване на греховете“. Там Вие ще откриете най-странни предположения, но не и нещо задоволително, понеже те не знаят какво всъщност представляваше Мистерията на Голгота.

Аз вече казах, че вярата е едно необходимо условие. Защо вяра? Защото проявленията на моралните качества във физическия свят не настъпват в рамките на една инкарнация. Заставайки днес пред физическия недъг на един човек, ние не бихме могли да свържем неговите морални и физически качества, така че да получим ясна картина в рамките на неговата сегашна инкарнация. Само ако се издигнем над сегашната му инкарнация, ние ще стигнем до връзката между неговите морални и физически качества, проявяващи се в неговата Карма. Единствено поради факта, че досега

Кармата не беше зачитана, ние можем да заявим следното: Досега, връзката между моралните и физическите качества можеше да бъде търсена само в областта на вярата. Едва сега, когато Евангелията стават обект на духовно-научни изследвания, вярата се превръща в познание. И тогава Христос Исус застава редом до нас и виждайки Кармата казва: Този човек аз мога да изцеля; защото вглеждайки се в личността му, аз съм наясно: Неговата Карма е такава, че сега той може да стане и да ходи.

От такива примери Вие се убеждавате, че едва след като разполагаме със средствата на модерната Духовна наука, ние сме в състояние да разбираме Библията както трябва. Една от нашите задачи е именно тази: Да покажем, че в тази книга, в тази мирова книга са заложили най-дълбоките тайни, от които тръгва еволюцията на човечеството. Когато веднъж проумеем какви космически процеси се разиграват на Земята а до тях ще се докосваме все повече и повече в хода на тези лекции, защото Евангелието на Марко е чудесен повод за това -, какво е космическо-земното и земно-космическото значение на Мистерията на Голгота, тогава ще знаем: Това, което извличаме от Евангелията, никога не би могло да накърни другите религиозни вероизповедания по света. Поради причините, посочени в края на вчерашната лекция и най-вече поради факта, че истинското разбиране на Библията не може да бъде ограничено в рамките на едно вероизповедание, а следва да е универсално, верният поглед върху Библията ще е възможен само ако се опираме на Духовната наука. Така всички вероизповедания ще получат полагащата им се стойност, всички религии ще бъдат помирили. И като първо начало на едно такова помирение може да послужи, примерно, споменатата от мен случка още в първата ми лекция: А именно когато разказах за онзи индиец, който изнесъл една лекция върху „Христос и християнството“. Въпреки предубежденията на неговия народ, той успял да опише Христос по един начин, включващ всички вероизповедания по света. И да се доближим до този образ на Христос това действително е една от задачите на Духовната наука в областта на религиозния живот. Защото според мен нашето духовно движение трябва да се стреми към едно такова задълбочаване на религиозния живот, което да обхване самата вътрешна същност на отделните религии.

В тази връзка аз отново бих посочил вече познатия пример с диалога между будиста, който е антропософ, и антропософа, който е християнин. Будистът казва: След като от Бодисатва е станал Буда, Готама Буда постига след смъртта си такава висота, че той вече не се нуждае от завръщане на Земята. А християнинът, който е антропософ, отговаря: Аз разбирам това, защото потопявайки се в твоето сърце, мога да повярвам в твоя Буда. Или с други думи: Да разбереш религията на другия, да се извисиш до религията на другия! Християнинът, станал антропософ, може да разбере всичко,

което казва другият. И какво ще отговори на това будистът, станал антропософ? Той ще каже: Аз се опитвам да разбера това, което представлява вътрешният нерв на християнството, а именно, че при Христос става дума за нещо много повече от един основател на нова религия. Мистерията на Голгота представлява нещо, което не е свързано с тази или онази личност; в случая не можем да разглеждаме човека Исус от Назарет като основател на религия, защото „Христос“ е този, който се инкарнира в него и умира на кръста, за да бъде изнесено пред човечеството това, което наричаме Мистерия на Голгота. Ние трябва да стигнем до убеждението, че тази Мистерия на Голгота е един космически факт. И тогава будистът ще каже: Сега, след като съм разбрал основната същност на твоята религия, след като и ти си разбрал моята религия, аз няма да твърдя, че Христос е една личност, която се преражда във времето. Аз бих постъпил твърде странно, ако бих настоявал за някакво „подобрене“ на християнството, ако бих настоявал за едно по-добро разбиране на Христос Исус, което да отмени неговата смърт на кръста след трите години от Кръщението в реката Йордан, ако бих настоявал за едно по-добро отношение към този религиозен водач. Защото важното тук е именно това, че Христос беше прикован на кръста, важното е какво точно се случи в резултат на кръстната смърт!

Не бива да се заблуждаваме, казвайки: Ето, тук е извършена една голяма неправда и днес християнството би могло да помисли за своето усъвършенствуване. Нито един будист, който е антропософ, не би могъл днес да каже друго, освен следното: Както ти се опитваш да разбереш основната същност на моята религия, тъй и аз се опитвам да разбера основната същност на твоята религия.

И какво ще се получи, ако отделните последователи на различните религиозни системи стигнат до положението, при което християнинът ще казва на будиста: Аз вярвам в твоя Буда, както и ти вярваш в него! А будистът ще отвърща на християнина: Сега аз мога да разбера Мистерията на Голгота, както и самият ти я разбираш! Какво ще стане с човечеството, ако хората проговорят на този език? Мир ще се спусне над човечеството, мир и взаимно признаване на религиите. Антропософското Движение трябва да спомогне за едно такова истинско и взаимно разбиране на религиите. Би представлявало удар срещу духа на антропософията, ако един християнин, станал антропософ, каже на будиста: Изобщо не е вярно, че Готама, след като той е станал един Буда не трябва повече да се преражда; през 20 век той отново трябва да се роди като физически човек. Тогава будистът би отговорил: Нима с твоята антропософия ти можеш само да хулиш моята религия? И тогава вместо мир, сред религиите ще настъпи истински разкол. По същия начин и християнинът би трябвало да възрази на будиста, според когото християнството се нуждае от някакво

„подобрене“: Ако твърдиш, че Мистерията на Голгота е грешка, която следва да се поправи, и че Христос трябва отново да дойде във физическо тяло, за да се отнесат хората по-добре с него, тогава ти също не се стараяш да разбереш моята религия, тогава ти също изопачаваш моята религия.

Обаче антропософията не е тук, за да изопачава едно или друго религиозно вероизповедание, независимо дали то е старо или ново, след като вече се е наложило в света; защото в такъв случай ние бихме изграждали човешки общества, опиращи се върху взаимно незачитане, а не върху взаимно уважение на техните религии.

Ето какво трябва да запишем в душите си, за да разберем духа и окултната същност на антропософията. И ние не можем да сторим това по-добре, отколкото ако се опитаме да приложим силата и любовта, които властвуват в Евангелията, като средство за разбиране на всички религии по света. А че това може да стане и чрез Евангелието на Марко, ще се убедим в хода на следващите лекции.

ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ

Базел, 18 Септември 1912

Днес бих искал да насоча Вашето внимание към два образа от последните хилядолетия на човешката еволюция, които ние можем да извикаме пред нашия духовен поглед. Първо бих искал да се обърнем към едно събитие от средата и края на 5 век преди Христос. Всичко това е известно, но както казах, нека още веднъж да се потопим в душевната атмосфера на тази епоха.

Тогава ние виждаме как в Индия се ражда Буда и събира около себе си група от ученици от последователи и как от това, което се разигра между Буда и неговите ученици възникна онова величествено и мощно движение, чиито вълни векове наред заливаха целия Изток, предлагайки на безброй много хора вътрешно спасение, вътрешна свобода на душите и извисяване на човешкото съзнание. Ако искаме да охарактеризираме какво всъщност е станало тогава, нужно е да обхванем с поглед най-вече основните моменти от учението и делото на Буда.

Животът на Земята, тъй както човекът го изживява в рамките на една инкарнация, е само страдание, предизвикано от това, че като последица от своите инкарнации човекът все повече и повече бива завладяван от неудържим стремеж към нови прераждания. Обаче единствената достойна цел е да се освободим от този стремеж към прераждания, да изгасим в душата си всичко, което се ражда от този порив към физическа инкарнация, докато накрая се издигнем до едно такова съществуване, при което душата не изпитва вече никакво желание да се обвързва с физически сетива или с физически органи, и това съществуване, както знаете, се нарича Нирвана.

Ето какво представлява великото учение на Буда: Животът е страдание и човекът трябва да намери средството, за да се освободи от страданието, да стане участник в Нирвана. За да имаме още по-точна представа за импулсите, лежащи в основата на неговото учение, бихме могли да добавим следното: С огромната сила на своята индивидуалност Буда насочваше погледа на своите ученици към земното съществуване и черпейки от дълбоките извори на своето състрадание се опитваше да им даде такива средства, с чиято помощ те да изтръгнат душите си от земната сфера и да ги издигнат там горе, в небесната сфера, увличайки със себе си всички човешки мисли и цялата човешка мъдрост.

Такава е кратката формула на това учение, ако искаме да облечем с ясни и точни понятия онзи импулс, който се роди от проповедите на Буда в Бенарес. Там ние виждаме как верните ученици на Буда се събират около него. И какво виждаме ние в душите на тези ученици? До какво се свежда тяхното основно убеждение? До това, че всички стремежи на човешката душа трябва да са насочени към една единствена цел: Човекът да се освободи от порива за все нови и нови прераждания, да се освободи от всякаква зависимост, свързана със сетивния свят, да усъвършенствува себе си, освобождавайки се от всичко, което го свързва със сетивния свят и да търси онова, което го свързва с неговия божествено-духовен произход. Да, именно такива усещания живееха у учениците на Буда: Да се освободят от всички изкушения, да се свържат със света единствено чрез онези душени усещания, които имат стойност за духовния живот, да се стремят към духовно усъвършенствуване и да зависят възможно най-малко от това, което обвързва обикновените хора към физическия свят. Ето как бродеха по света учениците на Буда, ето как те виждаха смисъла на своето ученичество.

И когато проследим столетията, през които будизмът постигна най-голямото си разпространение и се запитаем: Какво живееше в този будизъм, какво живееше в душите, в сърцата на неговите последователи? ние стигаме до следния отговор: Тези хора действително преследваха висши цели; обаче в центъра на техните мисли, чувства и воля се намираше величественият образ на Буда, както и всичко онова, което той беше казал по толкова дълбок и пленителен начин за освобождаването от страданието на живота. В центъра на техните мисли и чувства живееше всеобхватният и могъщ авторитет на Буда. Да, авторитетът на Буда беше непоклатим в сърцата на неговите ученици, в сърцата на неговите последователи. За всички тях думите на Буда звучаха като свещено слово.

И на какво се дължеше това, че думите на Буда звучаха за всички тях като едно благовестие от самото Небе? Причината беше тази, че учениците и последователите на Буда живееха с вярата, с убеждението: Да, в онзи миг от неговия живот, когато седеше под дървото Боди, душата на Буда беше

озарена от истинското познание за мировото съществуване, озарена от светлината, от Слънцето на Всемира; ето защо всичко, което излизаше от устата на Буда, им се струваше като че ли идва от самите Духове на Всемира. Тъкмо това неповторимо и свещено настроение, което живееше в сърцата на учениците и последователите на Буда, е най-важното в случая. За да се научим да разбираме какво точно се случи половин хилядолетие преди Мистерията на Голгота, ние трябва да поставим тези факти пред нашия духовен поглед.

Нека сега да се обърнем към един друг момент от световната история. Когато става дума за цели хилядолетия от еволюцията на човечеството, един век не означава кой знае колко много. Ето защо бих казал: Макар и образът, който сега извикваме пред нашата душа, следва да бъде изтеглен един век по-напред, с оглед цялостната еволюция на човечеството, той съществува почти едновременно със събитието Буда.

Нека да си припомним как през 5. век преди Христос в древна Гърция една друга личност започна да събира около себе си все по-голям брой ученици и последователи. Този факт е достатъчно известен. И за да вникнем в развитието на последните столетия, добре е да насочим нашето внимание към тази личност. И така, ние виждаме как в древна Гърция Сократ¹⁴ събира около себе си определен брой ученици. Но за да разберем Сократ, нужно е да си послужим с онзи негов образ, който е нахвърлен от великия философ Платон¹⁵ и, съответно, допълнен от другия велик философ Аристотел. И този толкова убедително изваян образ ни позволява да заявим: От Сократ тръгва един силен импулс, който е насочен към Запад. Ето защо всеки, който иска да обхване целия характер на западната култура, неизбежно ще се убеди, че решаващото в случая е именно това, което наричаме Сократов елемент. Въпреки че този Сократов елемент навлиза в Западния свят много по-неусетно, отколкото будисткият импулс навлиза в Източния свят, все пак съществува известен паралел между Сократ и Буда. Но от друга страна, има значителна разлика между последователите на Сократ и тези на Буда. И аз бих добавил: основната разлика между Запада и Изтока се свежда до различието, което съществува между Сократ и Буда.

И така, нека отново си представим как Сократ събира своите ученици около себе си. М как се чувствава той спрямо тях? Неговото изкуство да се отнася към своите ученици по-късно е наречено духовно акушерство, защото това, което учениците трябваше да научат, Сократ искаше да го извлече от самите тях. Той поставяше въпросите си по такъв начин, че в душите на учениците нещо трепваше и фактически той не им даваше никакви указания, а всичко извличаше от самите тях. Донякъде сухият, разсъдъчен елемент, присъщ на Сократовия мироглед, на Сократовото мирогледно изкуство, идва оттам, че фактически Сократ апелираше към

личната и самостоятелна преценка на всеки отделен ученик и когато той минаваше с учениците си по улиците на Атина, гледката беше доста различна от тази на Буда, заобиколен от своите ученици. Докато Буда проповядваше само това, което беше получил като просветление под дървото Боди, и докато през вековете продължаваше да действа само това, което той беше получил от духовните светове, за да го предаде на учениците си, така че в душите им продължаваше да живее това, което живееше у Буда, Сократ нямаше дори и най-малката претенция да продължава да живее като „Сократ“ в душите на своите ученици. Изправяйки се пред тях, той далеч не се стремеше да пренесе в душите им нещо от себе си, а искаше да предостави на самите тях това, което те биха могли да извлекат от собствените си души. Нищо от Сократ не биваше да преминава в душите на учениците, абсолютно нищо.

Изобщо не можем да си представим по-голяма разлика от тази, която съществува между Буда и Сократ. В душите си учениците на Буда бяха изцяло проникнати от своя Учител. Напротив, в душите си учениците на Сократ носеха толкова малко от Сократ, колкото и новороденото дете, примерно, носи от личността на своята акушерка. При Сократовите ученици духовният елемент трябваше да се прояви чрез духовното акушество на Сократ, който поставяше човека на собствените му крака и извличаше от него това, което се съдържаше в душата му. Ето какво искаше Сократ! Впрочем бихме могли да допълним тази разлика между Сократ и Буда със следния пример. Ако един глас от Небето би искал да посочи пътя на учениците на Буда, той щеше да изговори приблизително думите: Възпламенете у себе си това, което живееше у Буда, и така, благодарение на Буда, вие ще намерите пътя към духовния свят! Ако при сходни обстоятелства някой би се опитал да охарактеризира подхода на Сократ, той би трябвало да каже: Сократ искаше да призове всеки един от учениците си и да му каже: Стани този, който си ти!

Извиквайки пред душата си тези два образа, ние не би трябвало да казваме: Ето, пред себе си имаме два еволюционни потока от развитието на човечеството, които са коренно противоположни! Работата е там, че те влизат в съприкосновение, само че се докосват в своите най-външни краища. Не бива да смесваме нещата, а да ги диференцираме, но без да изпускаме от погледа си възможността те все пак да са свързани в някакво единство. Ако си представим как Буда застава пред един от своите ученици, бихме могли да кажем следното: Ето, сега той се стреми и Вие се убеждавате в това от възвишените думи в неговите проповеди и в непрекъснатите повторения а тези повторения са строго необходими и не могат да бъдат премахнати от проповедите на Буда стреми се да възпламени в душата на ученика всичко онова, което е необходимо за издигането му в духовните светове именно чрез онези изживявания, които

самият Буда е имал под дървото Боди. И думите са така подбрани, че всички те показват едно откъсване от Земята и звучат като небесно благовестие от небесния свят, произнесено от устни, които искат да предадат непосредственото впечатление от срещата с духовния свят. А как, от друга страна, да си представим Сократ, застанал пред своя ученик? Те застават един срещу друг по такъв начин, че в стремежа си да обясни отношението на човека към божествения свят, Сократ използва най-простите логически доводи, взети от ежедневието, и насърчава ученика да вникне в съотношенията на самите логически връзки. На всяка крачка ученикът бива насочван към трезвото, всекидневното мислене и едва после от него се изисква да приложи това, което е постигнал с обикновената логика, в областта на своето познание. Само веднъж Сократ израства в очите ни до онези висоти, където, бих казал, той започва да говори така, както Буда говори на своите ученици. Само веднъж той се показва в тази светлина и това става тогава, когато той застава пред смъртта. Едва пред лицето на смъртта, говорейки за безсмъртието на душата, Сократ говори като посветен от най-висш ранг; и все пак той се изразява по такъв начин, че всичко, което казва, може да бъде разбрано само ако човек се потопи в целостта на своите лични изживявания. Ето защо, припомняйки си Платоновия диалог за безсмъртието на душата, ние сме така дълбоко покъртени в нашите сърца, защото там Сократ казва: Нима цял живот не се стремях да постигна чрез философията именно това, да се освободя от сетивния свят? И нима сега, когато на душата ми предстои да се откъсне от всички сетивни връзки, тя не би трябвало с радост да пристъпи в душевния елемент? Нима не би трябвало с радост да пристъпя в онзи свят, към който вътрешно винаги съм се стремил, към който философски съм се стремял?

Ако човек изцяло се потопи в тези Сократови размишления, съдържащи се в Платоновия „Федон“, той неизбежно ще се усети пренесен във величествената атмосфера, присъща на учението на Буда. И що се отнася до коренната разлика между тези две личности, нека да добавим следното: В определен момент те се издигат толкова високо, че дори коренните им различия образуват едно общо цяло. Насочим ли поглед към Буда, ние откриваме: Общо взето, проповедите на Буда са такива, че бих казал онова усещане, което изпитваме от Сократовите размишления за безсмъртието на душата, може да бъде пренесено върху всички тях, върху всички проповеди на Буда. Тук аз имам предвид основното душевно настроение. Обаче макар и рядко, при Буда срещаме също и онова, което е типично за Сократ идеята, че човекът трябва да се уповава на своя собствен разум; да, всичко това понякога откриваме и у Буда.

И когато веднъж Буда се обръща към своя ученик Сона, обяснявайки му, че не е добре за човека да остава свързан единствено със сетивния свят или пък да прекара живота си в самобичуване, като старите отшелници, а да

предпочете един среден път, това буквално ни пренася в Сократовата атмосфера. Представете си как Буда е застанал пред своя ученик Сона и му казва приблизително следното: „Виж какво, Сона, нима ти би могъл да свириш добре на лютнята, ако нейните струни не са добре обтегнати?“ „Не би трябвало да отговори Сона, ако струните не са обтегнати, аз не бих могъл да свирия както трябва.“ „Добре казва Буда на Сона а не би ли свирил добре, ако струните на лютнята са прекалено силно обтегнати?“ „Не би следвало да отговори Сона, аз не бих могъл да свирия добре, ако струните на лютнята са прекалено силно обтегнати.“ „Следователно кога пита Буда ти ще можеш да свириш добре на лютнята?“ „Когато нейните струни не са нито отпуснати, нито прекалено обтегнати“, отговаря Сона. „Но същото казва Буда важи и за човека. Човекът не може да напредва в познанието, нито ако е прекалено силно отдаден на сетивния свят, нито ако постъпва като отшелник и бяга от живота. Средното положение е най-доброто както за струните на лютнята, така и за настроенятия на човешката душа.“

Този разговор между Буда и неговия ученик Сона би могъл да възникне също и между Сократ и неговите ученици, защото, както знаем, той апелира към разума. Това, което току-що ви разказах, е един типичен „Сократов разговор“, проведен между Буда и неговия ученик Сона; но все пак подобен разговор срещаме твърде рядко, както и при Сократ рядко срещаме „будистки“ разговор, в какъвто той се впуска малко преди смъртта си по повод безсмъртието на душата.

Отново се налага да подчертая, че до истината се стига само ако диференцираме нещата по този начин. Много по-лесно е, примерно, да обобщим: Общочовешката еволюция напредва благодарение на великите Учители; в общи линии тези велики Учители проповядват едно и също, само че под различна форма, така че думите им са израз на едно и също нещо. Разбира се, всичко това е вярно, но във висша степен повърхностно. Работата е там, че трябва да се полагат усилия по пътя на познанието, да се търси както единството, така и различията, и едва с оглед на различията да се търси по-висшето единство. Тази методологическа забележка рано или късно следваше да бъде направена, защото по отношение на духовното проучване тя напълно отговаря на живота. Тук лесно би могло да се възрази: Всички религии имат едно и също съдържание и всички основатели на религии ни го предлагат по различен начин. Но всичко това звучи безкрайно повърхностно, макар и да е изразено с толкова красиви думи. В този случай не бихме могли да стигнем доникъде, както и, например, ако се опитаме предварително да обединим в едно абстрактно единство такива две личности, като Буда и Сократ, без да се интересуваме от техните коренни различия. Но щом вникнат в техните начини на мислене, хората веднага разбират за какво става дума. Черният пипер и солта, захарта и червеният пипер са подправки и винаги стоят на масата;

всички те са „едно и също" нещо, а именно хранителни подправки. Обаче никой не би се съгласил тъй като са „едно и също" нещо да ги замени и, примерно, да сложи в кафето черен пипер или сол вместо захар. Това, което не може да се върши по този начин в живота, не може да се върши и в духовната област. Недопустимо е да се казва, че общо взето Кришна или Заратустра, Орфей или Хермес са само отделни разновидности на „едно и също" нещо. Подобен начин на мислене няма нищо общо с честната и сериозна характеристика на нещата, също както е недопустимо да твърдим, че солта и черният пипер, както и захарта и червеният пипер са само различни форми на „едно и също" вещество, което обобщено наричаме „хранителна подправка". Много важно е тази методологическа забележка да бъде действително разбрана и да не прибягваме до удобни спекулации по пътя си към истината.

И така, заставайки пред тези два образа на Буда и Сократ, те ни се явяват като две различни, коренно противоположни течения в рамките на общочовешката еволюция. Сега към тези два образа, които свързахме в едно общо цяло, можем да прибавим и един трети образ, при който също става дума за една велика индивидуалност, около която се събират ученици и последователи: Христос Исус. Ако измежду тези ученици и последователи се вгледаме в най-приближените, в дванадесетте, тогава ще установим, че Евангелието на Марко също се произнася, и то с голяма яснота за отношението на Учителя към учениците и разкрива някои неща, които току-що се опитахме да опишем, разглеждайки Буда и Сократ. И кой е най-ясният, най-забележителният момент в Евангелието на Марко, що се отнася до отношението между Учителя и учениците? Ние виждаме и това се подчертава многократно как множество хора заобикалят Христос и искат да Го чуят. И Той се обръща към това множество, както свидетелствува Евангелието, с помощта на притчи или образи. Евангелието на Марко величествено и просто показва как с помощта на притчи или образи Той разкрива на множеството най-важните моменти от еволюцията на света и на човечеството. По-късно научаваме: Когато остава насаме с най-близките си ученици, Той започва да им тълкува тези образи. В Евангелието на Марко има един особен момент, когато Христос си служи пред мнозинството с образи, а после, обръщайки се към най-близките си ученици, започва да тълкува образите.

„И поучаваше ги с много притчи, и казваше им в поучението си:

Слушайте: Ето, сеячът излезе да сее.

И когато сееше, някои зърна паднаха край пътя; и птиците дойдоха и ги изкълваха.

Други паднаха на каменисто място, където нямаше много пръст, и скоро поникнаха, защото нямаше дълбока почва.

И когато изгря Слънцето, изгоряха, и понеже нямаша корен, изсъхнаха.

И други паднаха между тръните, и тръните израснаха и ги заглушиха, та не дадоха плод.

А други паднаха на добра почва и дадоха плод, който растеше и се умножаваше, и принесоха кое тридесет, кое шестдесет, кое сто.

И Той каза: Който има уши да слуша, нека слуша!

И когато остане самичък, ония, които бяха около Него и дванадесетте, Го попитаха за притчите." (4,2-10)

И ето какво казва Той на своите доверени ученици:

„Сеячът сее Словото.

А ония край пътя, дето се сее Словото, са тия, които като чуят, Сатаната веднага идва и грабва посято в тях Слово.

Също и посеяното на скалистите места са тия, които като чуят Словото, веднага с радост го приемат.

Нямат обаче корен в себе си и са деца на момента; после, като настане напаст или гонение поради Словото, веднага се съблазняват.

Посеяното между тръните са други; те са ония, които са чули Словото.

Но светските грижи, примамката на богатството и пожеланията за други работи, като влязат в тях, заглушават Словото и то става безплодно." (4,14-20)

Тук виждаме типичния начин за поучение от страна на Христос Исус. Ние вече знаем как поучаваше Буда и как поучаваше Сократ. За Буда можем да обобщим по наш западен маниер следното: Той издигаше към Небето това, което хората изживяват тук на Земята. За Сократ често се твърди, че неговият метод се заключава в нещо друго: Той сваля философията от Небето тук долу на Земята, защото апелира към непосредствения земен разум. Или иначе казано, лесно е да си представим как тези две индивидуалности се отнасяха към своите ученици.

Но как се отнасяше към своите ученици Христос Исус? Към народа Той се обръщаше по един начин: поучаваше го с притчи; а към доверените си ученици се обръщаше по друг начин: Тълкуваше им притчите, обяснявайки им това, което те можеха да разберат и което беше достъпно за човешкия разум. Следователно, ако се опитаме да представим начина на обучение, с който си служеше Христос Исус, трябва да говорим малко по-сложно. Всички учения на Буда имат една характерна черта; ето защо учениците, които непосредствено се обръщат към Буда са, общо взето от един род. От един род са и учениците на Сократ; всеки може да стане негов ученик; ето защо Сократ също се обръща към своите последователи по един и същ начин: той не иска нищо друго, освен да извлече навън това, което се намира в човешките души. Обаче Христос Исус проповядва по два начина: на своите приближени ученици Той говори по един начин, а на народа по друг начин. Защо това е така?

За да си отговорим на този въпрос, трябва да си обясним целия обрат на времената, който настъпи с Мистерията на Голгота. Тогава привърши онази епоха, през която древното ясновидство беше всеобща човешка черта. Колкото по-назад се връщаме в еволюцията на човечеството, толкова по-ясно се убеждаваме, че древното ясновидство е било едно всеобщо притежание и че тогавашните хора са имали непосредствен поглед в духовните светове. Но как са виждали те в духовните светове? Те са виждали по такъв начин, че съзерцанието на мировите тайни се е проявявало под формата на образи, на подсъзнателни или несъзнателни имажинации. Тук ние сме изправени пред едно съноподобно ясновидство в съноподобни имажинации, което няма нищо общо с разсъдъчните понятия на днешния човек. През онази древна епоха не съществуваше дори и следа от днешното предметно мислене, от трезвия разум и разсъдъчната способност, които са в основата на съвременната наука. Човекът се изправяше пред външния свят и го виждаше, обаче той не го обхващаше в понятия, не си служеше с никаква логика и не мислеше комбинативно върху нещата. Днешният човек изключително трудно може да си представи това, защото мисленето го съпровожда навсякъде, той не може да върши нищо без да мисли. Древният човек беше съвсем различен. Той минаваше покрай нещата, поглеждаше ги и техните образи се отпечатваха в него, и те ставаха обясними за него, когато той изпаднаше в преходното състояние между будността и съня: тогава човекът се потопяваше в своя съноподобен имагинативен свят. Тогава той виждаше образи.

Нека да си представим нещата още по-конкретно. Нека да си представим как древният човек е бил поставен в света преди много, много хилядолетия. Бихме могли да си го представим така, сякаш той се намира пред някакъв „учител“, който обяснява нещо на своите ученици. И ето, че сега той установява: Ако наоколо се намират много ученици, един от тях възприема думите на „учителя“ с дълбоко вълнение; друг също ги чува, но скоро ги забравя; а трети е така потънал в своя егоизъм, че не чува нищо. Разбира се, древният човек не би могъл да анализира и сравни тримата ученици. Обаче попадайки в преходното състояние между будност и сън, цялата тази картина отново застава пред душата му. И тогава в душата му би могъл да възникне, примерно, един такъв образ: Ето, идва един сеяч, който хвърля семената това той действително би могъл да види като един ясновидски образ: Едни семена падат на добра почва и израстват добре; други семена падат на лоша почва, трети на камениста почва. От това, което пада на втората почва, израства малко, а от това, което пада на третата почва, не изниква нищо. Древният човек не би казал както днешният: Ето, единият ученик приема думите на учителя, другият не ги приема и така нататък. Обаче в преходните състояния, намиращ се между будност и сън, той виждаше образа и така стигаше до някакво обяснение на

нещата. И той не би могъл да говори по друг начин за тях. Ако някой би го попитал как си обяснява отношението на учителя към учениците, той би си послужил със своя ясновидски образ. За него образите бяха както действителност, така и обяснение на нещата.

Мнозинството от хората, които се събираха около Христос Исус, все още притежаваха последни останки от древното ясновидство; тези души бяха изпратени тук, за да чуят, макар и в образи, това, което можеше да бъде казано за произхода на света и човечеството. И Христос Исус говореше на тези хора както би могло да се говори на хора, които разполагат с последните останки на древното ясновидство и до голяма степен формират душевния си живот именно с помощта на това остатъчно ясновидство.

А какви бяха доверените ученици на Христос Исус? Вече казахме, че техният брой се определя от седемте сина на майката на Макавеите и от петте сина на Мататий. Казахме още, че произлизайки от древноеврейския народ те бяха развили едно изключително силно съзнание за безсмъртния Аз. Те действително бяха първите, които Христос Исус избра, апелирайки към онези сили, които занапред ще живеят във всяка душа и които ще са отличителен признак за една нова степен от общочовешката еволюция. На мнозинството Той говореше, като изхождаше от предпоставката, че тези хора все още могат да си служат с древното ясновидство; на учениците си Той говореше, като изхождаше от предпоставката, че те са първите, проявяващи разбиране за онези неща, които днес ние разкриваме за висшите светове. Следователно, самият поврат на времената изискваше от Христос Исус да се обръща по един начин, когато говори на мнозинството, и по съвсем друг начин, когато говори на своите доверени ученици. Тези дванадесет ученици Той постави в самия център на мнозинството. Задачата на по-тесния ученически кръг беше следната: те трябваше да разберат, да разберат с разума си всичко онова, което се отнася за висшите светове и за тайните на общочовешката еволюция. Той говори припомнете си основния тон на неговите тълкувания -, бих казал, в Сократов стил. Защото това, което говори, Христос Исус го извлича от самата душа на ученика; и докато Сократ се ограничава по-скоро в земните отношения и апелира, бих казал, към ежедневната логика, Христос Исус говори за духовните отношения. Обаче когато говори на своите доверени ученици за духовните отношения, Той говори в Сократов стил. А когато Буда се обръща към своите ученици, той всъщност им обяснява духовните отношения, но им ги обяснява така, както ги е получил в своето просветление, следователно по онзи начин, по който човешката душа се докосва до тях във висшите светове. Когато Христос се обръща към народа, Той говори според изживяванията, които древната човешка душа е имала във висшите светове. Към народа Той се обръща, бих могъл да кажа, като един популярен Буда; а към доверените си ученици Той се обръща като един по-

висш Сократ, като един спиритуализиран Сократ. От душите на своите ученици Сократ извлича заключенията на индивидуалния, на земния разум; от душите на своите ученици Христос извлича заключенията на небесния разум. Буда предлага на своите ученици небесното просветление; в своите притчи Христос предлага на народа земното просветление.

Моля Ви да се съсредоточите върху тези три образа: От една страна, в родината на Ганг виждаме Буда с неговите ученици, от друга страна, в древна Гърция виждаме Сократ с неговите ученици противоположният образ на Буда. И после, четири или пет века по-късно, в лицето на Христос Исус виждаме забележителната синтеза на двете духовни течения. Ето как пред очите си Вие имате един от най-величествените примери, илюстриращи цялата закономерност в общочовешката еволюция.

Общочовешката еволюция върви стъпка по стъпка напред. Днес голяма част от първоначалните степени на духовно-научното познание би могла да се стори някому като един вид теория, като един вид сухо учение. Мнозина например смятат, че е чиста теория да се разглежда човешката душа като една сложна смесица, съставена от Сетивна душа, Разсъдъчна душа и Съзнателна душа. Естествено, винаги има хора, които отсъждат прекалено бързо. Ние вече станахме свидетели на такива прибързани оценки, дори по-прибързани от онези, които сметнаха първите стъпки от едно по-нататъшно развитие за нещо напълно завършено. Разбира се, има и съвсем други преценки. Във всеки случай добре е, като антропософи, да сме наясно как не би трябвало да се мисли.

Често възникват очебийни примери за това как не би трябвало да се мисли, въпреки убеждението на мнозина, че тъкмо този е правилният начин на мислене. Тази сутрин чух един подходящ пример за такъв странен начин на мислене. И тук аз го използвам само като пример, но като такъв пример, който внимателно трябва да запомним, понеже като антропософи ние следва не само да внимаваме в тъмните места на света, но и да допринасяме нещо за непрекъснатото усъвършенствуване на душата. Ето защо аз прибъгвам до този пример не от никакви лични основания, а от чисто духовни основания.

И така, тази сутрин чух следното: Някъде из Европа живее един господин, който преди много време публикува крайно несполучливи текстове за това, което се описва в Щайнеровата „Теософия“, както и изобщо за начина, по който той се отнася към духовното движение. А днес една личност беше упрекната, че неин познат именно посоченият господин е могъл да публикува подобно нещо. И какво казва сега тази личност? „Да, но сега този мой познат започна най-усилено да изучава съчиненията на д-р Щайнер.“ Преди години той може и да е изказал своето мнение, но сега, като един вид извинение, той започва да изучава антропософията! Ето един пример за абсурдно мислене сред привържениците на нашето движение.

Бъдещите времена, които един ден ще пишат историята за тези неща, ще поставят въпроса: Възможно ли е изобщо такова положение, че след като преди години някой се е произнесъл върху даден въпрос, сега да бъде извиняван с факта, че отново е решил да се запознае със същия въпрос?

Тези неща спадат към областта на антропософското възпитание и ние ще напреднем едва тогава, когато в рамките на антропософското движение подобни ситуации ще бъдат изключени, напълно изключени. Защото вътрешната честност не допуска подобно мислене. Не може да се направи нито една пречка в познаването на истината, ако човек е склонен към такъв начин на разсъждения. И дълг на антропософа е да забелязва тези неща, да не минава с безразличие покрай тях, говорейки, примерно, за „всеобщата човешка любов“. Истинско безлюбие към даден човек, в най-висшия смисъл на тази дума, е да бъде извинен за подобни неща. Защото по този начин ние кармически го осъждаме на един лишен от смисъл и значение живот след неговата смърт. А когато посочим пълната абсурдност на подобно мислене, ние облекчаваме неговия живот след смъртта. Ето в какво се състои по-дълбокото значение на нещата.

Не бива лекомислено да се приемат истини като например тази: Човешката душа има три съставни части: Сетивна душа, Разсъдъчна душа и Съзнателна душа. В хода на годините се убедихме, че подобно твърдение е нещо много повече от едно систематично разчленяване на душата. Ние многократно изтъквахме, че през Следатлантската епоха последователно се развиха Древноиндийската, Древноперсийската, Египетско-халдейската, Гръко-римската и накрая нашата Пета културна епоха. Споменахме още, че съществената особеност на Вавилоно-халдейско-египетската културна епоха се изразява в укрепването на Сетивната душа. Също така има връзка между Гръко-римската епоха и Разсъдъчната душа, между нашата Пета културна епоха и Съзнателната душа. Ето кое е най-важното за тези три културни епохи. Ето как те допринасят за възпитанието и еволюцията на човешката душа. И тези три съставни части на душата не са нещо измислено, а нещо живо, което претърпява определено развитие в хода на времето.

Обаче ние трябва да търсим връзката между всички неща. По-ранните събития винаги намират своето продължение в по-късните, а по-късните винаги могат да бъдат загатнати в по-ранните. В коя културна епоха живяха Буда и Сократ? Те живяха в Четвъртата следатлантска епоха, когато на преден план излезе Разсъдъчната душа. Тъкмо в тази епоха те двамата изпълняват своята мисия, своята задача.

Буда има задачата да съхрани културата на Сетивната душа и да я пренесе от Третата в Четвъртата следатлантска епоха. Това, което Буда проповядва и което учениците на Буда поемат в сърцата си, формира, озарява Сетивната душа в Третата следатлантска културна епоха и трябва

да бъде пренесено в Четвъртата епоха, намираща се под знака на Разсъдъчната душа. Така че епохата на Разсъдъчната душа, Четвъртата следатлантска епоха, бива озарена и стоплена от учението на Буда, от всичко онова, което от епохата на Сетивната душа, все още разполагаща с древното ясновидство, може да бъде пренесено напред във времето. Буда е великият консерватор на културата, присъща за Сетивната душа, в новите условия на Четвъртата следатлантска епоха. А каква е мисията на Сократ, който идва по-късно?

Сократ също живее в епохата на Разсъдъчната душа. Той апелира към отделната човешка индивидуалност, към онова, което може да се прояви напълно едва през нашата Пета културна епоха. И така, в епохата на Разсъдъчната душа той подготвя, макар и в една все още абстрактна форма, бъдещата епоха на Съзнателната душа. Буда съхранява това, което е съществувало по-рано. Ето защо в неговото учение има толкова много нежност и светлина. Сократ се опира на нещо, което се намира в бъдещето и спада към характеристиката на Съзнателната душа. Ето защо Сократовото учение изглежда прекалено сухо и безинтересно.

Или с други думи: в Четвъртата културна епоха се преплитат Третата, Четвъртата и Петата следатлантска епоха; Третата е съхранена благодарение на Буда, Петата е предварително очертана от Сократ. Западът и Изтокът са тук, за да олицетворяват тези две различия; Изтокът съхранява величието на отминалото време; Западът предварително очертава това, което ще настъпи по-късно.

От най-древните епохи на общочовешката еволюция започва един пряк път, по който Буда винаги се е прераждал като Бодисатва, докато настъпва времето, когато Бодисатва се издига до степеня Буда. Това е един сложен, продължителен процес, в чийто край Буда слиза на Земята за своята последна инкарнация. Така изглежда завършекът на тази велика епоха, когато отново просветва културата на Сетивната душа, дала облика на цялата Трета следатлантска култура. Прочетете проповедите на Буда от тази гледна точка и тогава Вие ще доловите тяхното истинско настроение; тогава може би епохата на Разсъдъчната душа ще застане пред Вас в съвършено друга светлина. Тогава Вие ще се вслушате в проповедите на Буда и ще си кажете: Да, всичко в тях е непосредствено обърнато към човешката душа; обаче там има и нещо друго, което принадлежи не на душата, а на един по-висш свят. Оттук идва и онова своеобразно ритмично движение в проповедите на Буда, което е отблъскващо за обикновения човек, онези безкрайни повторения, които започваме да разбираме едва тогава, когато напускайки физическия свят навлизаме в етерния свят, а това е онзи свръхсетивен свят, който е в непосредствена близост до сетивния свят. И който разбере как действуват многобройните сили в етерния свят, разположен зад сетивния свят, той ще разбере също и защо

има толкова много повторения в проповедите на Буда. Не бива да отнемаме своеобразието и същинската атмосфера, която цари в проповедите на Буда, като ги лишаваме от повторенията. Абстрактните умове вярват, че вършат нещо добро, когато извличат само съдържанието, а премахват повторенията. Обаче важното е именно в това, нещата да останат в този вид, както са дадени от Буда.

Обръщайки се към Сократ, без да смятаме онези разработки, които впоследствие са направени в областта на естествените науки и човекознанието, а като си припомняме само начина, по който той подхожда към обикновените неща, тогава този, който го изучава от гледна точка на естествените науки, навсякъде ще се сблъска с това, което наричаме Сократов метод. Този метод трябва да бъде търсен, трябва да бъде намерен. Това е едно велико начало: то започва от Сократ, продължава в наши дни и може да бъде непрекъснато усъвършенствувано.

И така, ние сме изправени пред едно течение на общочовешката еволюция, което стига до Буда и там намира своя завършек; но имаме и едно друго течение, което започва от Сократ и е насочено към далечното бъдеще. Ако бих могъл да си позволя това сравнение, бих казал, че Буда и Сократ стоят един до друг като главите на две комети; при Буда светлинната опашка на кометата започва от главата на миналото; при Сократ светлинната опашка на кометата също започва от главата, но е отправена далеч напред към неясното бъдеще. Две комети, чиито глави светят едновременно, макар че поемат в срещуположни посоки: ето сравнението, с което бих желал да си послужа, когато говоря пред Вас за Буда и Сократ.

Половин хилядолетие минава, за да настъпи един вид свързване на двете течения в лицето на Христос Исус. Ние вече описахме този процес, посочвайки съответните факти. Ще продължим утре, за да си отговорим на въпроса: Каква е истинската мисия на Христос Исус по отношение на човешката душа?

ПЕТА ЛЕКЦИЯ

Базел, 19 Септември 1912

Вчера се опитахме да обхванем с поглед онзи исторически момент, в който се разигра Мистерията на Голгота. Опитахме се да сторим това като спряхме нашето внимание върху двама от най-големите предводители на човечеството, Буда и Сократ, които, както знаем, са живели няколко столетия преди Мистерията на Голгота. Подчертахме още как в лицето на Буда имаме целия многозначителен завършек на едно еволюционно течение. Да, Буда идва между шестото и петото столетие преди Мистерията на Голгота, възвестявайки това, което оттогава е добре известно като забележителното и дълбоко учение, откровението на

Бенарес, едновременно обобщаващо и обновяващо всичко онова, което хилядолетия наред е можело да се влива в човешките души; Буда посочва как трябва да бъде проповядвано древното учение, именно половин хилядолетие преди Мистерията на Голгота, да бъде проповядвано на онези народи, на онези раси, за които то беше подходящо именно в тази форма. До каква степен Буда е величественият завършек на едно еволюционно течение става ясно, когато обърнем поглед към неговия велик предшественик, който в известен смисъл почти се губи в сумрака на общочовешкото развитие: Кришна, големият индийски учител, който застава пред нас в много по-различна светлина, когато виждаме в него завършека на откровения, продължаващи хилядолетия наред.

Кришна живее приблизително няколко столетия преди Буда, обаче не това е важното в случая. Важното е друго: колкото повече се оставяме под въздействието на това, което е Кришна, и на това, което е Буда, толкова по-ясно виждаме, че в известен смисъл учението на Буда грее в по-чиста светлина именно в Кришна, докато при Буда както веднага ще посочим то намира своя край.

Всъщност името Кришна обхваща един сложен процес в духовната еволюция на човечеството, който продължава хилядолетия наред. И когато се задълбочим във всичко онова, което би могло да се нарече откровението или благовестието на Кришна, тогава нашият поглед достига до шеметните висини на човешкото духовно прозрение и ние се изпълваме с усещането: Да, по отношение на това, което прозвучава откровението на Кришна, по отношение на всичко онова, което се съдържа в него, едва ли може да бъде постигнат някакъв напредък. Откровението на Кришна съдържа нещо, което не може да бъде надминато. Естествено, образът на Кришна включва и откровенията на много други човешки същества. Обаче все пак нещата стоят така, че всичко онова, което в хода на хилядолетия и столетия преди него им беше поверено, сега отново се прояви и намери своя завършек в лицето на Кришна, чиито откровения станаха достояние на целия индийски народ. И ако се замислим върху начина, по който думите на Кришна описват божествените и духовните светове, както и отношението на божествените и духовните светове към човечеството, а също и цялостното протичане на мировите събития, ако се замислим върху онази духовност, до която сами трябва да се издигнем, ако искаме да проникнем до по-дълбокия смисъл на Кришна и неговото учение, тогава може би в хода на по-късната общочовешка еволюция ще открием само едно друго събитие, което бихме могли да сравним с откровенията на Кришна.

За откровенията на Кришна трябва да кажем: В известен смисъл те представляват едно тайно учение. Защо? Те представляват тайно учение просто поради факта, че само малцина са в състояние да създадат у себе си онази вътрешна нагласа, която е необходима за навлизането в духовния

свят и за истинското разбиране на нещата. И за да останат тайни нещата, които Кришна разкрива, далеч не е нужно да ги прикриваме чрез някакви външни средства, защото те остават тайни поради това, че само малцина се издигат до онази висота, която е необходима за тяхното разбиране.

Откровения като тези на Кришна ще си останат тайни, дори и ако всички хора получат неограничен достъп до тях. Защото средството, което ги лишава от тайнственост, не се състои в това да бъдат разпространявани между хората; за тази цел е необходимо друго: Душите да се издигнат до такава степен, която им позволява да приемат откровенията като част от самите себе си. Да, тези неща съществуват горе в духовния свят и техният език представлява един вид връхна точка на духовността. Който приема думите, идващи от такива откровения, не бива да смята, че вниква в тях, дори и да е изтъкнат учен на нашия 20. век. Ние добре разбираме възраженията, според които днес не може да има никакво тайно учение, понеже много често тези, които изказват такива твърдения, притежават думите и вярват, че с тях притежават и всичко останало. Обаче същността на тайното учение се състои именно в следното: Тези хора чисто и просто не разбират това, което притежават.

Вече споменах, че има нещо, което може да бъде сравнено с подхода на Кришна. И наистина, тъкмо това, което обикновено свързваме с името на Кришна, може да бъде сравнено с имената на други трима, които са ни много по-близки; макар че в случая ние посочваме тези личности главно откъм тяхната философска страна. Става дума за Фихте, Шелинг и Хегел. До известна степен техните учения също могат да бъдат приравнени с другите окултни учения на човечеството. Защото макар и някой да е наясно с ученията на Фихте, Шелинг и Хегел¹⁶, не можем да отречем, че в общи линии те си остават тайни учения. Малко са онези хора, които могат да се ориентират в нещата, написани от тези трима души. От една, бих казал, философска куртоазия, днес отново се говори за Хегел и срещу току-що изказаното становище веднага може да се възрази, че съществуват хора, които сериозно се занимават с Хегел. Но когато размислим върху резултатите от техните занимания и за техния принос към разбирането на Хегеловата философия, ние веднага стигаме до заключението, че за всички тях Хегел си остава една голяма тайна. Обаче при Фихте, Шелинг и Хегел установяваме нещо съвсем друго: При тях всичко онова, което Кришна носи като светлина от Изтока, се проявява отново, макар и по твърде абстрактен начин, изискващ употребата на понятия, и все пак приликата може да бъде забелязана, стига да разполагаме с необходимата за това душевна нагласа.

Ако един наш съвременник, който смята, че притежава нещо много повече от средна образованост, вземе в ръцете си някое от философските съчинения на Фихте или Хегел, той започва да го чете и вярва, че там

открива само една поредица от понятия, свързани от едно общо развитие. И повечето хора са еднородни, че не изпитват никаква топлина, когато например разгръщат Хегеловата „Енциклопедия на философските науки“, където се говори за „Битие“, „Небитие“, „Съществуване“ и така нататък. Ето защо те казват: Тук сме изправени пред една най-висша абстракция на понятията; тя може и да е много красива, обаче от нея моето сърце, моята душа не получават никаква топлина. Аз действително познавам много хора, които, след като са прочели три или четири страници от това произведение на Хегел, бързо затварят книгата. И никой от тях не иска да признае, че може би вината, за да не се появи никаква топлина в сърцето, за да не се разгори онази жизнена битка, която ни пренася от Ада в Рая, се крие в самия него. Такива неща не се признават лесно. Защото съществува и една друга възможност, а именно: Навлизайки в „абстрактните понятия“ на тези трима мислители, човек не само да вземе участие в „жизнената битка“, не само да усети душевната топлина, но и да почувства целия преход от най-големия жизнен студ до най-прекрасната жизнена топлина. И в този случай ние стигаме до усещането: Да, тези неща са написани непосредствено с човешка кръв, а не просто с абстрактни понятия.

Можем да сравним това, което ни облъхва от Кришна, с тази така наречена най-нова еволюционна фаза от човешкото издигане в духовните висоти, само че тук има една съществена разлика. Това, което откриваме у Фихте, Шелинг и Хегел, тези най-зрели християнски мислители, ние го срещаме естествено в по-добра форма и в предхристиянската епоха, именно в лицето на Кришна. Защото, какво всъщност представлява откровението на Кришна? То представлява нещо, което никога вече не може да се повтори, което трябва да бъде прието именно в своята връхна точка, понеже не може да бъде надминато. И който има разбиране за тези неща, той пази у себе си едно понятие, една идея за силата на онази духовна светлина, която струи към нас, когато се оставим под въздействието на едни или други факти, свързани с епохата на Кришна. Необходимо е само тези факти да бъдат разбирани както трябва. Ако вземем например няколко фрагмента от Бхагават Гита, където Кришна говори за себе си, ние стигаме до определени познания, чувства и усещания, за които ще стане дума по-късно. В десетата песен той казва:

„Аз съм Дух на развитието, негово начало и негов край. Измежду съществата, които са тук, аз съм най-благородният. Всред духовните Същества аз съм Вишну, аз съм Слънцето между звездите, аз съм Луната между светлините, аз съм Огънят между елементите, аз съм високият Меру между планините, аз съм голямото море между водите, Ганг между реките, Ашватва между дърветата, в истинския смисъл на думата аз съм Господар на хората и на всички живи същества, между змиите аз съм тази, която е

вечна и е в основата на Битието." Ето един друг пример от същата културна епоха, който намираме във Ведите:

„Девас, Боговете, се събират около престола на Всемогъщия и в смирение го питат кой е той самият. Тогава той отговаря" Всемогъщият, това е мировият Бог според древноиндийските представи -: „Ако имаше някой друг, освен мен, аз щях да опиша себе си чрез него. Аз съществувам от вечността и ще съществувам през всички вечности. Аз съм първопричината на всичко, първопричината на всичко онова, което се намира на Запад, Изток, Север, Юг; аз съм първопричината на всичко, което е горе и което е долу. Аз съм всичко, аз съм по-древен от всичко, което съществува. Аз съм господар на господарите. Аз съм самата истина, самото откровение, аз съм източникът на откровението. Аз съм знанието, аз съм благочестието, аз съм правото. Аз съм всемогъщ."

И когато в условията на тази култура някой задава въпроса за причината на всички неща, чуваме следния отговор:

„Първопричината на света това е Огънят, това е Слънцето, също и Луната; но също и този чист Брахман, както и тази вода и това най-висше създание. Всички мигове и всички седмици, и всички месеци, и всички години, и всички столетия, и всички хилядолетия, и всички милионолетия са произлезли от него, произлезли са от неговата лъчезарна личност, която никой не може да разбере, нито горе, нито долу, нито в обкръжението, нито в средата, където се намираме ние."

Ето как звучат в нашите уши думите, идващи от тези прадревни епохи. Ние се потапяме в тях и какво усещаме, ако се вслушаме в техните звуци без никакво предубеждение? Там са казани точно определени неща. Ние видяхме, че Кришна казва нещо за самия себе си; видяхме, че се говори за мировия Бог и за първопричината на нещата. От самия тон ясно проличава, че тук са изговорени неща, които никога досега не са прозвучавали толкова силно, толкова величествено; и освен това става ясно, че дори и в бъдеще те никога няма да прозвучат толкова силно, толкова величествено. Или с други думи: Сега, в този момент от общочовешката еволюция се проявява нещо, което трябва да остане такова, каквото е; то е стигнало до своя завършек и трябва да бъде прието именно в този свой вид. Всички по-късни размишления върху тези неща, всички по-късни опити те да бъдат обхванати в по-точни понятия или пък да бъдат изразени под друга форма са се оказали несполучливи; никой не е могъл да ги изкаже по-добре, никога!

Нека най-напред да се спрем на онези места от Бхагават Гита, където Кришна, тъй да се каже, дава характеристика на своята собствена същност. Какво характеризира той всъщност? Начинът, по който той говори, е изключително забележителен. Той казва за себе си, че е осъщественият Дух, че върху небесните Духове той е Вишну, че всред звездите е

Слънцето, всред светлините е Луната, всред елементите е Огънят и така нататък. Ако искаме да изразим нещата в една единствена формула, можем да кажем следното: Кришна определя себе си като есенцията на всички неща, като най-чист представител на самия божествен род. Следователно, в смисъла на този цитат, навсякъде, където проникваме зад нещата и търсим истинската същност на нещата, ние стигаме до същността на Кришна. Нека да вземем известен брой растения от един и същ вид. В този случай ние търсим основното и определящото, което е невидимо, обаче стои в основата на видимите растителни форми. И какво стои зад „есенцията“ на тези растения? Кришна! Но в същото време ние не бива да я отъждествяваме с едно отделно растение, а да я разглеждаме като най-висшето и най-чистото във формата; така че навсякъде ние сме изправени не само пред това, което е същността, а пред факта, че тази същност се проявява в най-чистата, най-благородната, най-висшата форма.

Следователно, за какво говори най-вече Кришна? За нищо друго, освен за това, че и самият човек, опознавайки себе си, може да стигне до своята истинска същност; обаче не до онази същност, която се проявява в обикновения живот, а до същността, която е скрита зад душевните проявления на човека. Той говори за онази човешка същност, която се намира вътре в нас, защото истинската човешка същност и Всемира представляват едно цяло. Тук не става дума за някакво егоистично познание, скрито в Кришна; в Кришна се проявява онова познание, което ни отвежда до най-висшето у човека и което следва да считаме идентично с онази същност, която живее във всички неща.

И така, както днес ние говорим, имайки предвид по-други неща, тъй говори и Кришна за нещата, свързани с неговата културна епоха. Когато днес насочваме погледа си към нашата собствена същност, ние откриваме Аза, както това е описано в книгата „Как се постигат познания за висшите светове?“ Този обикновен аз обаче се различава от по-висшия, свръхсетивен аз, който остава невидим в сетивния свят, но действа по такъв начин, че се проявява не само в нас, но и в същността на всички неща. Следователно, когато говорим за нашия по-висш аз, за живеещата в човека по-висша същност, ние нямаме предвид това, което човек обикновено нарича „аз съм“, макар че в нашия език то звучи по същия начин. Обаче в устата на Кришна то не би звучало по същия начин. Той говори за душевната същност на човека в смисъла на тогавашната епоха, тъй както днес ние говорим за Аза.

Но как можа да се получи така, че думите, изговорени от Кришна, да са толкова близки с това, което ние признаваме за най-висше познание? Причината е, че културата, от която произлезе Кришна, беше предшествувана, хилядолетия по-рано, от една друга култура, чиито представители бяха надарени с ясновидство. За тогавашните хора

ясновидството беше едно естествено състояние. И ние можем да разберем един такъв език като този на Бхагават Гита само ако го разглеждаме като завършек на старото ясновидство, т.е. на онази древна епоха, за която беше характерно следното: В мига, в който тогавашният човек се пренасяше в онова междинно състояние, разположено между будност и сън, той се потопяваше в нещата по такъв начин, че му беше невъзможно да каже: „Ето, сега нещата са тук, а аз съм извън тях“; по-скоро той усещаше себе си като разлят в нещата, усещаше, че представлява едно цяло с всички неща и с всички Същества. Той усещаше себе си като едно цяло с най-доброто от нещата и най-доброто от него беше в нещата. Едва когато се освободите от днешните абстрактни чувства и усещания и се потопите в току-що описаната душевна атмосфера на древния човек, Вие ще сте в състояние да разберете Бхагават Гита и думите на Кришна. Вие ще ги разберете в мига, когато си задавате въпроса: „Как виждаше себе си човекът от епохата на старото ясновидство?“ и, съответно, си отговаряте: Макар и не по същия начин, по който днешният човек минава през духовно-научното обучение и освобождава своето етерно тяло и усеща себе си разширен и разлят във всички неща, все пак естественото състояние на древните би могло да се сравни с резултатите от днешното духовно-научно обучение. Древните се чувствуваха слети с нещата благодарение на такива състояния, които за тях бяха напълно естествени. И когато техните откровения трябваше да приемат някакви форми, за да бъде изразено видяното в красиви, божествени думи, тогава, примерно, възникваха откровения като тези на Кришна.

Ето защо бихме могли да кажем приблизително следното: Аз искам да предам с думи онова, което са видели най-добрите измежду нас, намирайки се в своите свръхсетивни състояния. Защото занапред хората няма да разполагат с тези състояния; самите хора ще са по-различни от своите прародители. Аз искам да предам в думи именно онова, което виждаха прародителите, за да го съхраня, понеже занапред човечеството няма да е същото и ще изгуби своето естествено, дадено от природата, ясновидство. Откровенията на Кришна отразяваха хилядолетния опит на човечеството и бяха съхранени с помощта на думи, съответстващи на тогавашната епоха, така че да останат достойни също и на следващите поколения, които щяха да се окажат лишени от старото ясновидство.

По същия начин следва да се отнасяме и към други древни предания. Нека да си представим как в епохата, когато Кришна има своите откровения, даден ученик застава пред един знаещ учител и пита: Добре, учителю мой, и какво се намира зад нещата, които сега само моите очи виждат? Тогавашният знаещият учител с готовност би отговорил: Зад тези неща, които сега ти виждаш със сетивните си очи, се намира духовното, свръхсетивното. И в древните епохи хората все още можеха да виждат в

свръхсетивния свят благодарение на своето природно ясновидство. Най-близкият свръхсетивен свят, който граничи с нашия видим, физически свят, е етерният свят и древните можеха да виждат именно в него. Там са първопричините на всичко сетивно. Сега аз мога само с думи да изразя онова, което се разиграваше пред очите на древните: Ето, то е Огън, то е Слънце обаче не под формата на днешното Слънце, защото за старото ясновидство най-невидимото беше именно това, което днешните очи виждат; бялото, огнено Слънчево кълбо беше обгърнато от тъмнина и Слънчевите въздействия, лъчите на Слънчевата аура се носеха по всички посоки, разпръсквайки и отново събирайки се в многоцветни образи, но по такъв начин, че това, което се разливаше в нещата, същевременно беше и градивна, твореща светлина: Ето какво представляваше Слънцето; а същото се отнасяше и за Луната, чийто външен вид беше съвсем различен от днешния; и ето как всичко това е чистият Брахман.

Какво е чистият Брахман? Материалистично мислещият човек си въобразява, че когато вдишва и издишва въздух, той приема само кислород. Обаче това е едно голямо заблуждение. При всяко дихателно движение ние вдишваме Дух, издишваме Дух. Духът, който живее във въздуха, прониква вътре в нас, после излиза навън. Наблюдавайки този процес, нашите ясновиждащи предшественици бяха твърде далеч от днешните хора, които си въобразяват, че вдишват кислород и, следователно, всичко е ясно. Тук ние сме изправени пред един типичен материалистически предразсъдък. Древните ясновидци съзнаваха, че вдишват не друго, а етерния елемент на Духа, Брахман, който е източникът на живота. Както днешните хора вярват, че кислородът, съдържащ се във въздуха, е източник на живота, така и древните знаеха, че животът идва от Брахман; те са живи, защото приемат в себе си Брахман. Чистият Брахман е причината да сме живи.

И до какви висши понятия се издига тази прадревна, чиста мъдрост, тази сродна на етера и на светлината мъдрост? Днешните хора вярват, че разсъждават изискано и фино. Ако обаче се замислим, как безразборно смесват нещата, когато започнат да ги обясняват, едва ли бихме могли да изпитаме голям респект пред днешното мислене, и по-точно пред днешното логическо мислене. Тук бих искал да се спра по възможно най-простия начин върху едно размишление, което на пръв поглед изглежда твърде абстрактно.

Нека да допуснем, че пред нас стои едно животно, което е жълто и има грива; ние наричаме това животно лъв. И сега започваме да задаваме въпроси: Какво е лъв? Отговорът гласи: Един хищник. После питаме: А какво е хищник? Отговорът: Един бозайник. Ние продължаваме: А какво е бозайник? Отговор: Едно живо същество. Обаче ние не спираме, описвайки едно нещо с помощта на друго. Повечето хора смятат, че

задават напълно логични въпроси, когато питат, примерно, по току-що посочения начин за лъва, бозайника, живото същество и така нататък. Но дори и когато става дума за духовни факти, даже за духовни факти от най-висш порядък, хората задават своите въпроси по същия начин: Какво е лъв? Какво е хищник? И така нататък. И там, където след края на лекциите е прието да се задават въпроси от страна на слушателите, техните бележки често пъти съдържат безкрайните повторения: Какво е Бог? Или: Какво представлява началото на света? Или: Какъв ще е краят на света? Сякаш много хора не искат да научат нищо друго, освен: Какво е Бог? Какво представлява началото на света? Какъв ще е краят на света? Но те задават своите въпроси по същия начин: Какво е лъв? Какво е бозайник? и така нататък.

Хората смятат, че това, което е валидно за ежедневието, би трябвало да е валидно и за духовната област. Те дори не се замислят, че характерно за духовната област е тъкмо това: Там въпросите не могат да бъдат поставяни по същия начин. Защото ако скачаме от едно понятие на друго понятие, какъвто е случаят с лъва, хищника и така нататък, накрая стигаме до нещо, което не може да бъде описано и няма никакъв смисъл да питаме: Какво е това? Задавайки въпросите по този начин, ние просто излишно прибавяме казуемо към подлога. От друга страна, може да се появи същество от по-висш порядък, което може да бъде обхванато само чрез самото себе си. От логическа гледна точка въпросът: Какво е Бог? звучи напълно безсмислено. Важното е да се издигаме до все по-сложни и висши понятия, обаче спрямо най-висшето ние не можем да прибавим никакво казуемо, защото в този случай следва отговорът: Бог е... ; и тогава би трябвало това, чрез което описваме Бог, да е по-висше от него. Ето как стигаме до най-куриозното противоречие, което може да съществува.

Обстоятелството, че подобни въпроси биват задавани също и днес, показва колко високо е стоял Кришна в своята епоха, казвайки: „Девас, Боговете се събират около престола на Всемогъщия и в смирение го питат кой е той самият. Тогава той отговаря: Ако имаше някой друг освен мен, аз щях да опиша себе си чрез него.“

Обаче Кришна не постъпва така; той не описва себе си чрез нещо друго. Ето как, изпълнени с трепет и смирение, ние заставаме пред индийските Богове и се възхищаваме от грандиозната им логическа висота, достигната от тях не чрез мисленето, а чрез древното инстинктивно ясновидство, довело хората до непосредственото знание: Стигнем ли до причините на нещата, въпросите следва да спрат, понеже причините биват виждани. И ние стоим с удивление пред всичко онова, което е запазено за нас от прадревните времена, сякаш чуваме гласа на Духовете: Отминали са вече онези епохи, през които хората можеха непосредствено да виждат в духовните светове. Занапред нещата ще се променят. Ние обаче искаме да

съхраним онова, до което успяхме да се издигнем благодарение на човешкото ясновидство.

Така в Бхагават Гита, във Ведите, ние откриваме всички онези неща, които после намират своя завършек в думите на Кришна и те не могат да бъдат надминати; наистина човекът може отново да стигне до тях чрез новото ясновидство, но не и да ги обхване чрез душевните способности, които е развил у себе си след Древноиндийската епоха. Ето защо, намирайки се в днешната културна епоха, в тази външно-сетивна култура, в тази култура на деня, ние имаме основание да заявим: Като изключим това, което може да бъде постигнато чрез школуваното ясновидство, в рамките на тази култура на деня е невъзможно да се докоснем до онези древни, свещени откровения, чиито завършек откриваме при Кришна. Обаче в своята еволюция, благодарение на духовно-научното обучение, все пак душата може отново да се извиси до тези висши области. Това, което някога беше дадено на човечеството по нормален път ако можем да си позволим тази дума вече не може да се повтори, и в своето дневно съзнание днешният човек не разполага със старите форми на инстинктивното ясновидство. Ето защо тези истини постепенно заглъхнаха. Но когато отделни мислители като Фихте, Шелинг и Хегел довеждат своето мислене до възможно най-голяма чистота, тогава част от тези истини, макар и не така живо и без непосредствено-личния тон на Кришна, все пак може да се появи отново пред нас, вече в идейна форма, без обаче да позволява онова дълбоко вникване в нещата, което древните имаха чрез своето ясновидство. И духовно-научното изследване показва, както често съм подчертавал, че в хода на Следатлантската епоха старото ясновидство бавно и постепенно угасва.

Ако се обърнем назад към Първата следатлантска културна епоха, Древноиндийската епоха, трябва да заявим: От нея не са запазени никакви документи, понеже тогавашните хора все още имаха непосредствен поглед в духовния свят. И откровенията на тогавашното човечество могат да бъдат отново намерени само чрез Хрониката Акаша. За времето си това беше едно висше откровение. Обаче постепенно човечеството пропадеше все повече и повече, така че през Втората следатлантска епоха, Древноперсийската епоха, откровенията все още съществуваха, но не и в предишния си чист вид. А през Третата културна епоха, Египетско-халдейската, тяхната чистота пострада още повече. Ако действително искаме да вникнем в тези първи културни епохи, не бива да забравяме, че от тях не са останали никакви писмени документи. Когато говорим за древната индийска култура, ние имаме предвид една култура, за която не разполагаме с никакви писмени източници. Същото се отнася и за древната персийска култура. Защото всеки писмен текст, с който разполагаме, е само далечен отзвук от устни предания. Писмени документи откриваме

едва от вавилоно-халдейската култура, следователно от третия културен период. Но по времето на древно-персийската култура, индийската култура отбелязваше един втори период, който се развиваше успоредно с древно-персийската култура. А в разцвета на вавилоно-халдейско-египетската култура, в Индия се очерта един трети период и първите писмени източници датират именно от това време. Да, първите писмени документи, например Ведите, които после биват публично разпространявани, възникват именно в края на този трети културен период. Тук влизат и текстовете, които говорят за Кришна.

Следователно, когато става дума за писмени документи, не бива да смятаме, че нещата се отнасят за първия индийски културен период. Защото писмените текстове са възникнали именно през споменатия трети период от развитието на древна Индия, когато започнаха да угасват и последните останки от старото ясновидство. От тогава датират и сведенията за личността на Кришна. Ето защо от древна Индия научаваме само това, което идва от външни източници. Но когато разглеждаме нещата в тяхната основа, ние винаги стигахме до извода, че има пълно покритие между вътрешната им същност и външното обяснение. С привършването на третия възрастов период на Земята хората изгубиха това, което първоначално притежаваха, и точно тогава дойде Кришна, за да запази онова, което подлежеше на изчезване.

Следователно, за коя епоха говорят преданията, когато казват, че Кришна се появява през „третия възрастов период“ на Земята? Те имат предвид това, което ние обозначаваме като Египетско-халдейска културна епоха. И това източноиндийско учение на Кришна изцяло съвпада с нашите описания. Когато старото ясновидство и всички съкровища на старото ясновидство започнаха да угасват, се появи Кришна, за да ги запази за по-късните времена. По този начин Кришна идва като един завършек на нещо величествено и мощно. Ако правилно вникваме в писмените документи на Изтока, ние ще се убедим, че те напълно съвпадат с нашите разисквания по тези въпроси. И в този смисъл, да се говори за „източни“ и „западни“ учения е чисто безумие; защото не става дума за това да проповядваме на Изток и на Запад с тези или онези термини, а да говорим с истинско разбиране на нещата. И колкото повече се замисляте за нашите разисквания през последните години, толкова повече ще се убедите, че те са в пълно съгласие с документите на Изтока.

И така, Кришна застава пред нас като един вид завършек на една голяма епоха. После, няколко века след него, идва Буда. И по какъв начин, ако мога тъй да се изразя, Буда представлява другия полюс на този завършек? В какво отношение се намира Буда спрямо Кришна?

Нека още веднъж да си припомним характеристиката, която дадохме за Кришна. Могъщи, величествени откровения на старото ясновидство,

изразени по такъв начин, че да бъдат разбрани от бъдещите поколения, които ще усещат в тях отзвук от старото ясновидство ето как Кришна застава пред нашите души. За хората неговото откровение е нещо, което те могат да приемат, казвайки си: Тук е събрана мъдростта на скрития зад материята духовен свят, света на причините, на духовните факти. Ето какво съдържа откровението на Кришна, изразено с неговите величествени, могъщи думи. И когато се задълбочим във Ведите, в цялостното и завършено откровение на Кришна, ние разбираме: Това е светът, в който човек се чувства у дома си, светът, разположен зад всичко онова, което очите виждат, ушите чуват, ръцете докосват и така нататък. И ти, душа човешка, принадлежиш именно на онзи свят, за който ти говори Кришна.

Но самата човешка душа какво изпитваше тя през следващите векове? Тя можеше да види как тези чудни древни откровения говореха за истинската, духовната, небесната родина на земното човечество. И тогава тя можеше да се вгледа в това, което я заобикаля. Тя виждаше с очите, чуваше с ушите, докосваше нещата с осезанието, размишляваше върху света с онзи разум, който никога не прониква в духовната област, за която става дума в откровението на Кришна. И сега душата можеше да си каже: Да, наистина съществува това свещено древно учение и то е съхранило познанието за духовната родина, която е навсякъде около нас и обгръща в себе си онзи материален свят, който сме свикнали да признаваме за единствен. Ние вече не живеем в духовната родина. Ние сме изхвърлени от онази висша сфера, която е възпята от Кришна.

И тогава идва Буда. Как говори той за това, което възпяваше Кришна, за целия божествен свят? Как се обръща Буда към човешките души, които възприемат само това, което очите виждат и ушите чуват? Той казва: Да, вие живеете в света на сетивата. Там сте отведени от онзи напор, който ви тласка от една инкарнация в друга инкарнация. Но аз ви говоря за пътя, който може да ви изведе от сетивния свят и да ви издигне в света, за който говореше Кришна. Аз ви говоря за пътя, който може да ви спаси от този свят, който не е светът на Кришна.

И през следващите векове учението на Буда звучеше като една носталгия към света на Кришна. Да, Буда застава пред нас като очаквания приемник на Кришна. И ако Буда би поискал да говори за самия Кришна, как би се изразил той? Той би казал приблизително следното: Аз дойдох, за да ви посоча по-големия, който беше преди мен. Насочете сега погледа си назад към великия Кришна и ще видите онова, което бихме могли да постигнете, след като напуснете физическия свят, понеже той не е вашата истинска родина. Аз ви посочвам пътя на спасението от сетивния свят. Аз ви отвеждам назад към Кришна.

Ето как би говорил Буда. Само че той не употребява точно тези думи. И все пак той казва същото, но под друга форма: „Светът, в който живеете, е

страдание, страдание и само страдание. Раждането е страдание, старостта е страдание, болестта е страдание, смъртта е страдание, да не си съединен с това, което обичаш, е страдание, да изгубиш това, което обичаш, е страдание." И когато той посочи „осемстепенния път“, това беше едно учение, което не излизаше извън казаното от Кришна, понеже то беше дадено именно от Кришна. Аз дойдох след него, който е по-голям от мен: Ето световноисторическите звуци, които се носят към нас от страната на Ганг.

А сега нека да се отправим няколко крачки на запад. Нека да извикаме пред душите си образа на Йоан Кръстител и да си представим думите, които Буда би могъл да изрече: Аз дойдох след него, след Кришна, защото той е по-голям от мен; и аз искам да ви посоча обратните пътища към него, за да излезете от този свят, който вече не съдържа в себе си божествения свят, възпяван от Кришна. Насочете вашето усещане назад! И сега отново си представете Йоан Кръстител. Как говореше той? Как изразяваше своите възгледи, какъв израз даваше на фактите, които му се даваха от духовния свят? Той също посочваше един „друг“; обаче той не си служеше с думите, които би могъл да каже Буда: Аз дойдох след него!, а казваше: „След мене иде Онзи, Който е по-голям от мене.“ (1, 7) Ето как се изразява Йоан Кръстител. И той съвсем не казва: Този свят е пълен със страдание и аз искам да ви избавя от него. А какво казва Кръстителят? Променете вашето разбиране! Не гледайте повече назад, а погледнете напред! Когато дойде по-големият, ще се сбъдне времето и небесният свят ще навлезе в света на страданията и всички изгубени откровения от древността отново ще проникнат, вече по нов начин, в човешките души.

И така, приемникът на Кришна е Буда, а предтечата на Христос Исус е Йоан Кръстител. Всичко е обърнато. Ето какво е станало през тези шест века, които разделят двете събития. Ние отново имаме двете комети с техните ядра: Едната е Кришна със своето ядро, сочещо назад и този, който сочи на хората пътя към миналото, Буда. А другата комета, чието ядро е Христос, сочи пътя към бъдещето чрез предтечата Йоан Кръстител. Представете си Буда като приемник на Кришна и Йоан Кръстител като предтеча на Христос Исус, и тогава в тази проста формула Вие ще откриете Мистерията на Голгота. Едва когато виждаме нещата по този начин, ние започваме да ги разбираме.

И това са неща, които не са свързани с нито едно вероизповедание и не зависят от тази или онази религия; те са световноисторически факти, да, те са чисто и просто световноисторически факти. И ако човек се вгледа в техните дълбоки корени, немислимо е да ги представи по някакъв друг начин. Нима тези факти накърняват една или друга част от човечеството? Странно е, когато тук или там се твърди, че ние даваме превес на християнството пред другите световни религии, че гледаме на него като на

нещо повиеше. Но нима „по-висш" и „по-низш", „по-голям" и „по-малък" не са най-абстрактните думи в нашия език? Нима тук възхваляваме Кришна по-малко, отколкото тези, които го поставят по-високо от Христос? Ние се отказваме от употребата на думи като „по-голям" и „по-малък" и искаме да открием истинската същност на нещата. А тя не опира до това, дали поставяме християнство „по-високо" или „по-ниско", а дали някой може да посочи някои неправилни страни в нашето тълкуване на Кришна. Потърсете фактите, отнасящи се до Кришна и се запитайте дали някъде другаде са изречени по-справедливи и прекрасни думи, отколкото при нас, когато се опитваме да говорим за Кришна. Всичко друго е само празна игра на думи. Обаче истината грейва само тогава, когато е в сила онзи усет за истината, който прониква в самата същност на нещата.

Тук, където черпим от най-простото и грандиозно Евангелие, ние имаме и възможността да обхванем цялата космическо-земна същност на Христос. Ето защо трябваше да се доближим до величието на онова, което намери своя завършек няколко века преди Мистерията на Голгота, защото тогава се пропука и зората на новото човечество.

ШЕСТА ЛЕКЦИЯ

Базел, 20 Септември 1912

Вчера се опитахме да изградим известна представа за откровенията на Кришна и за тяхното отношение към това, което по-късно се намеси в еволюцията на човечеството: откровението, дадено от Христос. Стана дума, че за нас откровението на Кришна идва като завършек на едно продължително течение в общочовешката еволюция, а именно завършекът на древното ясновидство. Ако от тази гледна точка отново се замислим за онова, което вчера споменахме за всеобхватния завършек на епохата, представена от Кришна и неговото откровение, бихме могли да добавим следното: Смисълът на това откровение вече постигна своя завършек и фактически не подлежи на по-нататъшно развитие. Определени учения, които се утвърдиха през онези времена, трябваше да бъдат приемани през следващите епохи, бих казал, в техния първоначален вид.

Сега се налага да разгледаме цялото своеобразие на това откровение от една точно определена гледна точка. Бихме могли да определим това откровение като такова, в чисто човешки смисъл, като независимо от времето и от историческите епохи. Всичко, което показва независимост от времето и не го приема като реален фактор, вече се съдържа в учението на Кришна. Какво имам предвид?

Ние виждаме как всяка пролет растенията израстват от земята, виждаме ги как узряват, дават плод, оставят семена и от тези семена, когато отново бъдат заровени в земята, виждаме как през следващата година израстват

същите растения по същия начин, постигат своята зрялост и отново оставят семена. И всичко това се повтаря през всяка следваща година.

Ако говорим с оглед на периоди, които човекът може да обхване със своя поглед, следва да кажем: Тук ние имаме работа с едно истинско повторение. И момината сълза, и игликата, и хиацинтите всички те изглеждат по един и същ начин през всяка следваща година. Това, което те са, се повтаря в същите форми и по същия начин през всяка следваща година. В известен смисъл ние откриваме същото и при животните. Защото, когато разглеждаме отделното животно, отделните животински видове, като лъв, хиена, маймуна и така нататък, ние откриваме, че това, което трябва да произлезе от едно такова живо същество, е заложено в него още от самото начало. Ето защо при животните не може да се говори за едно истинско възпитание. Впрочем напоследък доста хора, които не разбират за какво става дума, се опитват да прилагат възпитателни и педагогически понятия също и в животинския свят. Обаче това не е нито съществено, нито пък следва да бъде вземано под внимание при едно задълбочено разглеждане на този въпрос. Общо взето, ние констатираме повторението в природата, когато обхващаме относително кратки периоди от време. Ние виждаме как столетия наред пролет, лято, есен и зима се повтарят напълно закономерно. Ако обаче вземем предвид такива действително големи периоди от време, които надхвърлят рамките на един човешки живот, ние ще се изправим пред необходимостта да се съобразяваме именно с тези по-продължителни периоди от време, в резултат на което бихме установили, че през древните епохи нещата не са протичали така, както в наши дни. Ние бихме установили, примерно, че занапред, в едно далечно бъдеще, Слънцето няма да изгрива и залязва по същия начин, както това става днес. Но тези области се откриват за нас едва след като сме навлезли в истинската Духовна наука. За всичко онова, което влиза в обсега на непосредственото човешко наблюдение за цялата бих казал астрономическа природа, важи именно повторението, повторението на едни и същи процеси, каквито, например, наблюдаваме в ежегодното повторение на растителните форми. При този вид повторение времето, като такова, няма съществено значение. Само по себе си то не е реално действащ фактор.

Но когато разглеждаме отделния човешки живот, нещата изглеждат по друг начин. Както всички Вие знаете, ние разделяме човешкия живот на отделни, повтарящи се периоди. Ние различаваме, примерно, периода от раждането до смяната на зъбите, с други думи, приблизително до седмата година, после идва периодът от седмата до четиринадесетата година, до половата зрялост, а после идва периодът от четиринадесетата до двадесет и първата година и така нататък. Накратко, в рамките на отделния човешки живот ние различаваме съответните седемгодишни периоди. Можем още

да добавим, че през тези седемгодишни периоди определени неща се повтарят. Обаче много по-съществено е не простото повторение, а нещо друго, а именно напредващите промени, самият напредък. Защото през втория седемгодишен период човешкото същество е коренно различно от първия, както и от третия седемгодишен период. Ние не можем да кажем: както растението се повтаря в растението, така и човекът би трябвало да повтори своя първи седемгодишен период във втория си седемгодишен период и така нататък. И така, ние виждаме как в своето протичане времето играе една важна роля. То има своето значение.

Но виждайки как това, което има значение за отделния човек, може да се отнесе и за цялото човечество, ние бихме добавили следното: Относно цялото човечество и неговото последователно развитие, е валидно както едното, така и другото. При това не се налага да напускаме така наречената Следатлантска епоха. В рамките на Следатлантската епоха ние различаваме Първата следатлантска културна епоха, или Древноиндийската епоха, Втората е Древноперсийската културна епоха, следвана от Третата, или Египетско-халдейската епоха, Четвъртата, или Гръко-латинската епоха, и Петата, или нашата съвременна епоха, а след предстоящите Шеста и Седма епоха ще настъпи една огромна катастрофа. В своите последователни периоди този ход на еволюцията показва известни прилики, които донякъде могат да бъдат сравнени с ежегодните повторения в растителния свят. Ние виждаме как тези периоди протичат по такъв начин, че в началото на всеки от тях човечеството получава известни откровения, към човечеството се насочва един поток от духовния живот, също както всяка пролет Земята се обогатява с един растителен импулс. А после виждаме как към този първоначален импулс се прибавя още нещо, за да се стигне до узряването на плодовете и накрая, с приближаването на зимата, до умирането на растителния свят. Обаче наред с това, в последователните периоди се проявява нещо, което е сходно с напредъка на отделния човек и за което бихме могли да кажем, че в случая времето играе важна роля и представлява един реален фактор. Нещата съвсем не стоят така, че примерно Втората, или Древно-персийска епоха поема зародишите от Първата епоха, или пък че в Третата епоха се проявяват някои от чертите на Първата епоха; не, импулсите са винаги други, все помощни, винаги нови, както е и в човешкия живот, в чиито рамки отделните седемгодишни периоди са винаги различни.

Това, което се приближи до човечеството в хода на времето, имаше тази особеност, че бих казал съвсем бавно и постепенно на хората се откриха онези неща, които представляваха сбора от отделните познания. Защото в рамките на една епоха далеч не всички народи и изхождащите от тях духовни течения имаха едно и също значение. Ние виждаме, че онова еволюционно течение, което завърши с Мистерията на Голгота, в известен

смисъл беше лишено от усета за времето и не виждаше във времето някакъв реален фактор. Общо взето, цялото източно познание е лишено от усета за времето и не вижда във времето някакъв реален фактор. За него е присъщ един друг усет този за безкрайното повторение. Ето защо всичко онова, което намира израз в повторението на едни и същи качества, на едни и същи процеси, може да бъде обхванато по един грандиозен начин именно от Изтока.

Какво имаме предвид, когато говорим за редуването на едни и същи процеси в отделните културни периоди? Нека отново да се обърнем към растителния свят. Ние виждаме как всяка пролет растенията израстват от Земята. Тук ние имаме работа с тяхното „сътворение“. Виждаме как те израстват и се развиват, достигайки върховата точка, след което увяхват, като междувременно са осигурили зародишите на бъдещите растения. Следователно, тук ние сме изправени пред три стъпки в еволюцията: Възникване, израстване и умиране, като умирането вече носи в себе си зародиша на следващия цикъл. Когато нещата опират не до времето, а до повторението, те могат да бъдат обхванати най-добре с помощта на числото три. Смисълът на цикличното развитие, в чиято основа лежи повторението, можеше да бъде обхванат чрез числото три именно от източната мъдрост, от онази мъдрост, която предхождаше християнството. Величието на този древен светоглед идва от едностранчивата склонност към безвремето, към цикличното повторение на нещата. И там, където източният светоглед стига до своя завършек, ние навсякъде се изправяме пред едни или други троичности, които, общо взето, са ясновидски израз на това, което лежи зад възникването, израстването и умирането. Брахма, Шива, Вишну: Тази троичност лежи в основата на творческите сили. В епохата преди откровението на Кришна, до тази троичност, Брахма, Шива, Вишну, хората стигнаха чрез ясновидството. И отражението на тази троичност ние откриваме навсякъде, където меродавно е не времето, а цикличното повторение.

Смисълът на новото човешко познание се състои в това, че настъпи възможността да гледаме на нещата исторически, или с други думи, да включим времето в самата еволюция на света, да схванем времето като реален фактор. И тъкмо това беше предопределено за познанието на Запада: Да развие историческия усет, да обхване историята в нейните истински измерения. Ето в какво се състои различието между еволюционните течения на Изтока и Запада: Изтокът подхожда към света без да се съобразява с времето, неисторично, и този възглед постига пълно съвършенство в своето безвремие и неисторичност, докато Западът поражда импулса за исторически подход към света. И първите кълнове на историческия подход към света идват именно от древноеврейското

светоусещане. То дава първоначалният импулс за развитие на историческия подход към света.

Нека сега да разгледаме това, което представлява есенцията на източните светогледи. Те непрекъснато напомнят за цикличните повтарящи се мирови епохи; разказват ни какво се е случило в началото и в края на първата епоха. После ни разказват за началото и края на втората епоха, за началото и края на третата епоха. И по времето на Кришна за тайната на мировата еволюция се казва следното: Когато старата култура на третата мирова епоха пресъхна, когато старата култура навлезе в своята есен и в своята зима, тогава се появи Кришна, син на Васудева и Деваки, за да посочи на следващата, четвъртата епоха онова, което можеше да бъде пренесено като зародиш от третата в четвъртата епоха. По този начин на отделните мирови епохи се приписваше приблизително същото значение, каквото имат годишните цикли за растежа на растителния свят.

А сега нека да сравним този светоглед, респективно неговите най-дълбоки структури, неговото безвремие, с онова, на което веднага се натъкваме, когато отворим Стария Завет о, колко огромна е разликата между Стария Завет и източните светогледи! В Стария Завет ние веднага виждаме как там съществува една непрекъсната, реална линия на времето. Най-напред ставаме свидетели на Генезиса, на Сътворението, а после следва и самата история на човешкия род. Ние виждаме непрекъснатия ход през седемте дни на Сътворението, а после и през епохата на Патриарсите; започвайки от Авраам, Исаак и Яков всичко е развитие, всичко е история. Имаме ли някъде някакво повторение? Първият ден на Сътворението далеч не се повтаря по някакъв абстрактен начин във втория ден. Нищо от времето на Патриарсите не се повтаря през времето на Пророците. Епохата на Царете не се повтаря в епохата на Съдиите и т.н. Ние навсякъде сме свидетели на едно драматично развитие, в което времето играе същата решителна роля, както и в отделния човешки живот. Времето е реален фактор в целия Стар Завет, независимо от това, което се повтаря. Именно напредъкът представлява един особено важен елемент в Стария Завет. Да, Старият Завет е първият забележителен пример за един исторически поглед върху света. Ето защо Западът беше натоварен с мисията да изработи историческия подход към света.

Едва бавно и постепенно хората се научиха да разбират какво точно им се открива в хода на времето. И нека да напомним, че винаги, когато им се откриваха нови откровения, те получаваха един рецидив, свързан със старите изживявания. В началото на Теософското движение бяха разкрити забележителни истини. Обаче същественото беше в това, че теософският живот остана почти недокоснат от историческия подход към света. И Вие бихте могли да се убедите в моите думи, ако хвърлите поглед върху „Езотеричният будизъм“ от Синет“, една книга, която впрочем е написана

много добре. Всички нейни глави, в които проличава историческият подход към света, лесно ще бъдат приети от западноевропейските души. Обаче наред с тях съществува и един друг елемент, нека да го наречем „неисторически елемент“, намиращ израз в описанието на редица големи и малки цикли, глобуси и раси, така че оставаме с впечатлението: Да, тук основният момент се състои в повторението, след втория цикъл следва третият цикъл, след едната главна раса идва другата главна раса и така нататък. Човек действително попада в един вид часовников механизъм, където главният акцент пада върху повторението. И това беше един рецидив, връщаш ни назад към един начин на мислене, който вече е преодолян от човечеството.

Начинът на мислене, подходящ за западноевропейската култура, е именно историческият. И какви са последиците от този исторически елемент на западноевропейската култура? Не други, а мисловното обхващане на средоточието, в което е събрано цялото планетарно битие на Земята. Изтокът разглеждаше развитието също както прави това с ежегодните процеси в растителния свят. Всяка епоха имаше своите велики посветени и те повтаряха, или поне поставяха акцента върху предишното състояние на нещата. Те изтъкваха по един абстрактен начин, че всеки от тях е чисто и просто една човешка разновидност на нещо, което преминава от една епоха в друга епоха. С особен интерес те описваха елемента на повторението в общата еволюция, която представяха като нещо близко до растителния свят, където главното се свежда до формата и не се обръща внимание на отделните години. Само в един особен случай човекът се опитваше да различи отделните години също и в растителния живот. Когато искаше да опише една лилия или един лозов лист, за него беше без значение дали тези растения са съществували през 1857 или 1867 година, защото лилиите са едни и същи; те просто са представители на един точно определен растителен вид. Само там бих казал където това общо и еднакво повтарящо се „Аполоновско“ начало преминава в „Дионисиевско“ начало, и то в рамките на растителния свят, човекът има повод да различава отделните години, и това са годините с богата винена реколта. В този случай човекът има повод да различава годините; иначе няма никакъв смисъл той да казва: Тази е формата на лилията от 1890, а тази от 1895 година.

И така, в известен смисъл Изтокът нямаше никакъв особен интерес въпреки че сравнението не бива да звучи пресилено да различава въплъщението на Бодисатва през третата епоха от въплъщението му през втората или през първата епоха. Ставаше дума за въплъщение на „една и съща“ личност. Тази насоченост към „Единия“, този акцент върху еднаквото са в основата на неисторичното източно светоусещане и в общи линии с изключение на Стария Завет отличава всички неисторични

светогледи от предхристиянската епоха. Старият Завет подготвя, а Новият Завет утвърждава историческия подход към света. Тук нещата се свеждат до това, линията на развитието да бъде разглеждана като едно цяло. Важно е не това, което се повтаря през отделните периоди, а да намерим средищната точка на мировата еволюция.

Защото с пълно право можем да твърдим: Пълно безсмислие е да се смята, че такава средищна точка на еволюцията не съществува.

И тук стигаме до онзи момент, когато различните народи по Земята трябва да проумеят, че историческият подход е безусловно необходим, ако те действително искат да си обяснят какво представлява човечеството. И днес често чуваме следното възражение, когато истинското християнство, освободено от всякакви фанатични и конфесионални елементи, търси своя път към Изтока, редом с другите източни религии: Добре, вие имате само един Бог, който само веднъж се е въплътил в Палестина; обаче ние имаме много въплъщения на Бога; следователно сме много преди вас. От гледна точка на един ориенталец това възражение е напълно самопонятно. И то се намира в пряка връзка с подчертаната склонност да се търси повторението на едни и същи неща, на едни и същи процеси. За европейца обаче тежестта пада не върху повторението на даден фрагмент, а върху цялото. И когато се говори за многократни въплъщения на Христос, се допуска същата грешка, както ако някой твърди: Голяма глупост е да смятате, че за да претеглим даден предмет везната се нуждае само от една опорна точка. Нека да осигурим везната с две, три, четири опорни точки! Обаче това е пълно безумие. Везната може да има само една опорна точка. Искаме ли да вникнем в мировата еволюция, ние трябва да открием едната опорна точка, единия център на тежест, а не да вярваме, че ще си обясним нещата по-добре, ако търсим няколко въплъщения на Христос. Нациите и народите по Земята наистина ще се убедят, че в хода на историята трябваше да се утвърди именно историческият начин на мислене, историческият подход към света, който в най-висшия смисъл на думата е достоен за човека.

Този исторически подход възникна бавно, започвайки бих казал от най-примитивни душевни състояния. И в Стария Завет ние откриваме този исторически подход на първо място в непрекъснатото напомняне, че същността на древнозаветния народ се състои в следното: Юдеите принадлежат към кръвта на Авраам, Исаак и Яков; те продължават развитието си и в следващите генерации и, общо взето, това, което се развива, представлява една форма на размножаващата се кръв. С древнозаветния народ става същото, което се случва с отделния човек, когато той преминава през различните периоди на своя живот, така че факторът време продължава да играе решаваща роля. И ако се вгледаме още по-внимателно в подробностите, ще установим как смяната на генерациите в древнозаветния народ напомня израстването на отделния

човек, доколкото той развива по естествен път това, което наричаме физически заложби. Нещата, които непрекъснато се предават от бащата на сина и така нататък ето какво описва Стария Завет. Той описва това, което може да възникне като особености на вярата именно поради факта, че потомците винаги се придържаха към своите родители, към кръвното родство. Това което благодарение на кръвта се случва в естествения живот на отделния човек, намира израз и в цялата история на старозаветния народ. И както в определен момент отделният човек проявява един или друг душевен елемент, така че този душевен елемент изпъква особено силно, същото установяваме това е твърде интересно в историческото развитие на Стария Завет.

Нека да разгледаме детето. Ние веднага виждаме, че при него на преден план изпъкват естествените потребности. Потребностите на тялото стоят над всичко друго. Душевните потребности все още са скрити в тялото и не се проявяват навън. Благополучието на тялото се постига чрез приятните усещания, свързани с външния свят. Неприятните, мъчителни усещания също се отразяват върху детската душевност. Но детето израства. Благодарение на естествените процеси, развиващи се в него, постепенно взема надмощие именно душевният елемент и ние навлизаме в една възраст при различните индивиди тя не е една и съща, макар че, общо взето, това става през двадесетата година, когато човекът недвусмислено проявява своята душевна същност. Чисто телесните усещания, болки и потребности отстъпват на заден план; на преден план идват душевните качества. После настъпва такъв период, в който човекът е в състояние да измести на заден план своята душевна природа. При един индивид това трае по-дълго, при друг по-кратко. Възможно е някой да съхрани душевната си нагласа до края на своя живот. Но все пак нещата се променят, въпреки че много често двадесетгодишният младеж си въобразява как светът не очаква нищо друго, освен появата на неговите лични душевни качества. Това се потвърждава при хора с подчертани духовни заложби, например при хора с интереси към философията. Такъв човек смята, че светът не очаква нищо друго, освен неговото раждане и онази стройна философска система, която може да възникне единствено от неговите душевни заложби. Разбира се, има случаи, когато в резултат на всичко това могат да възникнат и добри дела. После идва време, когато човек разбира, че има и други неща, които могат да говорят чрез самите себе си, че светът също може и да ни дава чрез другите хора, че можем да черпим от постиженията на другите.

Старият Завет представя цялото тяло на древния юдейски народ като един вид съответствие на отделния човек. Ние виждаме как расовите особености на този народ се формират по времето на Авраам, Исаак и Яков, и как всичко зависи от това, че този народ притежава тъкмо тези

кръвни и расови качества. И ако проследите описанията в Стария Завет, Вие ще се съгласите: До определен момент тъкмо расовите особености пораждаат главните импулси в Стария Завет. После идва времето, когато този народ формира душата си, също както отделният човек дава израз на душевните си качества през двадесетата година. И това е времето на пророк Илия, защото пророк Илия е непосредствен израз на древноюдейския народ и на неговите особени душевни качества. После идва ред на другите пророци, за които преди няколко дни Ви казах, че те носят душите на най-различни посветени от другите народи, които си дават среща именно в древнозаветния народ. Така душата на този народ можа да се вслуша в това, което имат да кажат душите на другите народи. Като в една величествена хармония, като в една симфония се слива всичко онова, което идва от Илия и от другите пророци, представители на останалите народи, които се бяха възплътели в древнозаветния народ.

Така тялото на старозаветния народ се разви и постигна своята зрялост. Но същевременно той и умира, доколкото приема в своята вяра, в своето вероизповедание единствено духовното, както се убеждаваме от величественото описание на Макавеите. Бихме добавили: В това описание на Макавеите се проявява вече остарелият народ на Стария Завет и като всеки остарял народ той излиза в почивка, като в същото време чрез Макавеевите синове непосредствено се потвърждава вечността на човешката душа. Вечността на индивида се проявява като съзнание на народа. И тъкмо сега, когато тялото на самия народ умира, тази индивидуална душа остава като един вид душа-семе в една свършено нова форма. И къде е тя, тази душа? Тази душа на Илия, която същевременно е душа на старозаветния народ, сега отново живее в Йоан Кръстител. И когато той е заловен и обезглавен от Ирод, какво става с тази душа? Ние вече загатнахме за това. Тази душа става напълно самостоятелна, напуска тялото, но продължава да действа като един вид аура, и тъкмо в тази аура навлиза Христос Исус. Но къде е душата на Илия, душата на Йоан Кръстител? Евангелието на Марко дава достатъчно ясен отговор на този въпрос. Душата на Йоан Кръстител, душата на Илия се превръща в групова душа на дванадесетте, живее в дванадесетте и продължава да живее в дванадесетте. И колко забележителен е художественият похват в Евангелието на Марко: Преди да ни разкаже за смъртта на Йоан Кръстител, евангелистът насочва нашето внимание към различните начини, по които Христос Исус разкрива своето учение на народа, от една страна, и на доверените си ученици, от друга страна. Ние вече говорихме за това. Обаче след като Илиевата душа на Йоан Кръстител продължава своя живот като групова душа на дванадесетте, всичко се променя. Нещата са посочени съвсем ясно. Проверете внимателно съответния текст и ще се убедите: От този момент нататък Христос започва

да изисква много повече от своите ученици. Сега Той изисква от тях да вникнат в по-висшите светове. И забележителното тук е, че те не вникват в това, което трябва да разберат и тъкмо тази е причината да бъдат упрекнати от Христос. Четете Евангелието дословно! Аз вече обсъдих едната страна на нещата, а именно, че когато Илия отива при вдовицата от Сарепта, става дума за едно умножение на хляба, и че когато после душата на Илия напуска Йоан Кръстител, също се говори за едно умножение на хляба. Обаче сега Христос изисква от своите ученици напълно да вникнат в особения смисъл на това умножение на хляба. По-рано Той не се е обръщал към тях с такива думи. Но сега, когато те трябва да проследят съдбата на Йоан Кръстител след обезглавяването му от Ирод и да разберат събитието с петте хляба и петте хиляди души, които събират останките в дванадесет коша, както и събитието със седемте хляба и четирите хиляди души, които събират останките в седем коша, Христос им казва:

„Още ли не разбирате, нито проумявате? Помрачени ли са душите ви?

Като имате очи не виждате ли? и като имате уши не чувате ли? и не помните ли?

Когато разчупих петте хляба на петте хиляди души, колко кошове пълни с останки вдигнахте? Казват му: Дванадесет.

А когато седемте хляба разчупих на четирите хиляди души, колко кошове пълни с останки вдигнахте? И казват му: Седем.

А Той им казва: „Още ли не разбирате?“ (8, 17-21)

И така, Той им отправя тежкия упрек, че те не могат да разберат това, което се съдържа в тези откровения. Защо? Защото Той има предвид следното: Сега Духът на Илия е освободен и живее в самите вас и вие постепенно трябва да се окажете достойни за това, че той е проникнал във вашите души и да разберете нещо по-висше от това, което сте разбирали досега. Когато Христос Исус се обръща към народа, Той говори с притчи, в образи, защото у тези хора все още живееше споменът за непосредственото виждане в свръхсетивния свят под формата на имажинации; така че Той се обръща към народа по този начин, по който са се обръщали древните ясновидци. Обаче към своите ученици, произхождащи от древнозаветния народ, Той се обръща според Сократовия метод, или с други думи, опитва се да им обясни нещата с помощта на обикновения разум. Тъкмо по този начин Той им тълкуваше притчите, служейки си с обикновения човешки разум, след като старото ясновидство беше вече угаснало. Обаче благодарение на факта, че Духът на Илия се превърна в групова душа на дванадесетте, която ги обгръщаше като една обща аура, те станаха ясновиждащи в един по-висш смисъл и озарени от Духа на Илия-Йоан заедно можеха да съзрат онова, което всеки един от тях поотделно не можеше да види. Ето към какво ги тласкаше Христос.

И така, какво искаше Христос от своите ученици? Какво всъщност означава целият разказ за умножението на хляба веднъж, когато Той раздаде пет хляба на пет хиляди души, които събраха останките в дванадесет коша, и втори път, когато раздаде седем хляба на четири хиляди души, които събраха останките в седем коша? Да, този разказ винаги е затруднявал тълкувателите на Библията. Днес те стигат до общото заключение: Хората са носели хляб и когато се подредили в няколко редици, те развързали своите торби. Ето до какво съгласие стигат днешните тълкуватели на Библията. Но когато нещата биват разглеждани по този повърхностен начин, те се превръщат в една проста декорация, в една външна церемония. И тогава човек се пита защо изобщо Евангелието разказва тази история. От друга страна, естествено, не бива да се мисли за някаква черна магия, защото действителното превръщане на пет, съответно седем хляба в такова огромно количество би означавало именно черна магия. И така, не може да става дума нито за черна магия, нито за някакъв обикновен процес, както смятат филистерите, при които хората просто си изваждат хляба от торбите. Работата съвсем не стои така.

В лекциите си върху другите Евангелия, аз вече обясних някои подробности, а в самото Евангелие на Марко е казано достатъчно ясно:

„И апостолите се събраха при Исуса и разказваха Му всичко, каквото бяха извършили и каквото бяха поучили.

И рече им: Идете на уединено място сами и починете си малко.“ (6, 30-31)

Нека да се замислим върху тези думи. Христос Исус изпраща апостолите на уединено място, за да си починат, или с други думи, Той ги тласка към едно състояние, което настъпва при усамотяване. И какво виждат те тогава? Какво виждат, намирайки се в това друго състояние? Те биват пренесени в един вид ново ясновидство благодарение на факта, че Духът на Илия-Йоан ги обгръща отвсякъде. До този момент Христос им тълкува притчите, отсега нататък Той ги въвежда в новото ясновидство. И какво виждат те? Потъвайки в своите величествени образи, те виждат предстоящото развитие на човечеството, те виждат бъдещето, те виждат как постепенно хората на бъдещето се приближават до това, което е Христовият Импулс. И учениците, издигащи се в духовния свят, видяха всичко онова, което се разказва в Евангелието. Тук става дума за един ясновидски акт. И като всеки ясновидски акт той е от такова естество, че бързо отлита, ако човек не е свикнал с него. Ето защо учениците дълго време не можеха да го разберат.

В следващите лекции ние ще се занимаваме все по-интензивно с факта впрочем нещата са показани най-ясно именно в Евангелието на Марко, че евангелските разкази често преминават от чисто сетивни описания във възпроизвеждане на ясновидски състояния и че ние разбираме

Евангелията, само ако ги разглеждаме от гледна точка на духовното изследване. И така, става дума за един период от време след обезглавяването на Йоан, когато Христовият Импулс започва да упражнява своето действие върху учениците. За външния сетивен поглед Христос се явява като една отделна личност, която не може да направи кой знае колко много. Но споменатият период от време изглежда на ясновидеца, обучен в съвременните форми на посвещение, по съвсем друг начин. Христос се явява не само в сред онези, които бяха тогава в Палестина, но също и в сред хората, които ще се родят в следващите поколения. Всички те се събират около Него и това, което Той може да им даде, го дава на хиляди и хиляди. Ето какво виждат апостолите, а именно как Христовото действие започва от времето, когато Той живее тук на Земята, но то продължава напред през хилядолетията, как по духовен път Той пренася Своя Импулс във всички перспективи на бъдещето и как всички бъдещи хора могат да се обърнат към този Импулс. Това съзърцават апостолите. И то е един процес, в който те утвърждават духовната си връзка с Христос.

Ето какво още следва да имаме предвид: от този момент нататък спиритуалното начало пронизва всеки пасаж от Евангелието на Марко. И с оглед на този факт, в хода на следващите лекции ние ще установим колко загадъчно е Евангелието и как непрекъснато израства пред очите ни. Сега обаче нека да насочим вниманието си към нещо друго. Става дума за една сцена, която може да бъде разбрана само с помощта на духовно-научното изследване.

„И излезе Исус с учениците Си по селата на Кесария Филипова. По пътя питаше учениците Си и им казваше: Какво казват за Мен хората, кой съм аз?

Те отговориха: Едни казват, че Ти си Йоан Кръстител; а други казват, че Ти си Илия; други пък че Ти си един от пророците.

А Той ги пита: А какво казвате вие, кой съм аз? Петър Му отговори и рече: Ти си Христос.

И запрети им да говорят за Него, комуто и да било.

И започна да ги поучава, че Синът Човешки трябва много да пострада и да бъде отхвърлен от старейшините, първосвещениците и книжниците, че ще понесе смъртта и след три дни ще възкръсне.

И Той говореше открито за това. Но Петър Го дръпна настрана и започна да Му възразява.

А Той, като се обърна и видя учениците Си, сгълча Петър и му рече: Махни се от Мене, Сатана! Защото мислиш не за това, що е Божие, а що е човешко." (8, 27-33)

Ето един пасаж, за който бихме казали, че е костелив орех за тълкувателите на Евангелието! Какво всъщност е казано тук? Ако не си послужим с духовно-научното изследване, целият този пасаж остава напълно неразбираем. Христос пита учениците: „Какво казват за Мен хората, кой съм аз?“ И те отговарят: „Едни казват, че Ти си Йоан Кръстител.“ Обаче Йоан Кръстител е обезглавен от Ирод малко преди това, а Христос беше започнал своите проповеди още докато Йоан Кръстител беше жив. Нима хората говорят безсмислици, когато смятат Христос за Йоан Кръстител и твърдят, че Йоан е още жив? Когато те казват, че Той е Илия или някой от другите пророци, това все още има някакъв смисъл. Но ето, че Петър казва: „Ти си Христос“, или с други думи, той оповестява нещо изключително, нещо което може да прозвучи от неговата най-дълбока, свещена същност. Но след няколко реда Христос се обръща към него със следните думи: „Махни се от Мене, Сатана! Защото мислиш не за това, що е Божие, а що е човешко!“ Нима е за вярване, че след като Петър току-що е оповестил една величествена истина, Христос ще го нарече „Сатана“? И нима могат да бъдат разбрани Христовите думи, казани малко преди това: „И запрети им да говорят за Него, комуто и да е било“, следователно: Не казвайте никому, че Петър го смята за Христос! А по-нататък четем: „И започна да ги поучава, че Синът Човешки трябва много да пострада, ще бъде отхвърлен и умъртвен и след три дни ще възкръсне. И Той говореше открито за това“. И после, след като Петър Му възразява, Той го нарича „Сатана“. Обаче най-странното е, че там се казва: „И излезе Исус с учениците Си по селата на Кесария Филипова“ и така нататък; непрекъснато се казва, че те се обръщат към Него, а после още веднъж се казва: „И Той започна да ги поучава.“ После обаче четем: „А Той, като се обърна и видя учениците Си, сгълча Петър.“ Следователно, преди това се казва: Той им говори, поучава ги. Нима Той е вършил всичко това докато е бил обърнат с гръб към тях?

Защото после се казва: „А Той се обърна и видя учениците Си.“ Нима Той е бил с гръб към тях и е говорел на въздуха?

Вие виждате: Какъв възел от неразбираеми думи само в този кратък откъс от Евангелието! И колко чудно е, че хората ги приемат, без да търсят тяхното истинско, действително обяснение. Припомнете си тълкувателите на Евангелията: Те или отминават подобни откъси, или само търсят куриозното в тях. Неизбежно възникват спорове и дискусии; обаче малцина ще потвърдят, че такива дискусии са ги направили по-умни.

Нека сега да запомним и да задържим в душата си само онова, което е казано в Евангелието. Както вече загатнахме, след смъртта на Йоан Кръстител, когато душата на Илия-Йоан прераства в групова душа на учениците, се извършва първото истинско „чудо“, за което все повече и повече ще се убеждаваме как трябва да бъде разбираното, ние стигаме до

едно напълно неразбираемо място, където Христос Исус говори на своите ученици и ги пита: „Какво смятат хората, че става сега?“ Защото, нали така, въпросът може да бъде зададен и под тази форма; за хората преди всичко е важно да знаят от кого произлизат въздействията, които те наблюдават. Учениците отговарят: „Хората смятат, че ако искаме да си послужим с един тривиален израз наоколо броди Йоан Кръстител, Илия, или някой от пророците; и поради някой от тях стават нещата, които виждаме.“ „Обаче какво смятате вие тъй пита Христос Исус, че става сега?“ И тогава Петър казва: „Тези неща стават, защото Ти си Христос.“ Ето как, в смисъла на това Евангелие, чрез своето познание Петър поставя себе си във възловата точка на общочовешкото развитие. Защото какво всъщност казва той с тези думи? Нека да размислим върху думите на Петър.

В предишните епохи великите предводители на човечеството бяха посвещавани, включително до последния акт на посвещението, в свещените Мистерии. Там те минаваха през Портата на смъртта и прекарваха три дни извън своето тяло, като същевременно през тези три дни те пребиваваха в свръхсетивните светове, след което отново бяха пробуждани, вече като посланици или пратеници на свръхсетивните светове. С великите предводители на човечеството, с посветените, винаги се постъпваше по този начин. И когато Петър казва: „Ти си Христос.“, това означава: Ти си един предводител, който не е минал през Мистерии, а е дошъл направо от Космоса, за да застане начело на цялото човечество. В исторически план това, което някога ставаше при посвещението, сега се извършва по един нов, коренно различен начин. Думите на Петър са от огромно значение. И какво трябваше да се отговори на Петър? Трябваше да му се отговори следното: Това е нещо, за което не бива да се говори всред хората; това е нещо, което според най-древните и свещени закони трябва да остане тайна, Мистерия. За Мистерии не бива да се говори. Ето какво трябваше да се каже на Петър в този момент. Обаче целият смисъл на понататъшната общочовешка еволюция се свежда до следното: Онова, което по-рано се разиграваше в дълбините на Мистерии, сега чрез Мистерията на Голгота трябваше да бъде изнесено като външен исторически факт. Чрез това, което се случи на Голгота, чрез тридневното пребиваване в гроба и Възкресението, исторически беше онагледено онова, което иначе се разиграваше в дълбините, в мрака на Мистерии. Или с други думи: Свещеният закон да се пази пълно мълчание за тази Мистерия трябваше да бъде нарушен. Досега хората се подчиняваха на закона, налагащ мълчание за Мистерии. Но ето, че настъпи време, когато чрез Мистерията на Голгота се разкриха древните Мистерии. Това, което предприе Христос, идва в резултат на едно велико Негово решение, най-великото световноисторическо решение: Всичко, което досега човешките закони

осъждаха на пълно мълчание, занаяд ще се разиграва пред очите на всички, пред цялата мирова история.

Нека за миг да си представим този световноисторически размисъл, обхванал Христовата душа: Ето, сега аз обхващам с поглед цялата еволюция на човечеството. Обаче нейните закони ми забраняват да говоря за смъртта и Възкресението, за свещената Мистерия на посвещението. Не! Боговете ме изпратиха на Земята, за да разкрия тази Мистерия. Аз не бива да се ръководя от това, което казват хората; аз трябва да се ръководя от това, което казват Боговете. -Ето, тъкмо в този момент у Христос възниква решението да разбули Мистериите. И Христос трябва да отхвърли от душата си всяко колебание, произтичащо от спазването на човешките закони. Далеч от мен, нерешителност! Нека в мен да прозвучи решението: Да изнеса пред очите на цялото човечество всичко онова, което досега се разиграваше в дълбините на Мистериите! И Христос се обръща към собствената си нерешителност, към собствените си колебания и казва: „Далеч от мен!“ и започва да изпълнява онова, заради което неговият Бог го беше изпратил на Земята.

На това място от Евангелието ние сме изправени пред най-величествения световноисторически монолог, който някога е прозвучавал на Земята, пред Божия монолог за разкриването на Мистериите. Нищо чудно, че засега монологът на Бога остава разбираем за човешкия интелект и че ще ни трябват много усилия, за да разберем този монолог на Бога, чрез който Божието дело се разгръща с още по-голяма сила. Но за това ще говорим утре.

СЕДМА СЕКЦИЯ

Базел, 21 Септември 1912

Несъмнено, когато разглеждаме един или друг текст от дадено Евангелие, би било най-добре напълно да се абстрахираме от останалите Евангелия; защото по този начин бихме стигнали до най-правилно вникване в основния тон на съответното Евангелие. Но близко до ума е, че такъв начин на разглеждане недопускащ никакъв лъч светлина от едното Евангелие да осветява другото Евангелие лесно би могъл да предизвика редица недоразумения. Дори и това, което вчера нарекохме „най-величествен световноисторически монолог“ лесно би могло да остане недоразбрано, ако човек не би направил макар и повърхностна съпоставка с това, което примерно беше казано относно същото място в Евангелието на Матей по време на лекциите в Берн. В по-дълбок логически смисъл едно възражение от подобна гледна точка би приличало на положението, при което някой заявява: Тук на този подиум веднъж стоеше един човек и от лявата му страна имаше букет с рози. а друг път изречението гласи: Тук на

този подиум веднъж стоеше един човек и от дясната му страна имаше букет с рози. и ако някой не е запознат с истинското положение, лесно би възразил: Тук има някакво недоразумение, защото веднъж букетът се намира отляво, а следващия път отдясно. А всъщност важното е това, къде е застанал съответният наблюдател; тогава и двете твърдения могат да са верни. Така трябва да гледаме и на отделните Евангелия. При тях ние нямаме работа с една абстрактна биография на Христос Исус, а с един богат свят както от външни, така и от окултни факти.

За да вникнем в същината на тази гледна точка, нека сега отново се спрем на това, което вчера нарекохме „най-величествен световноисторически монолог“, разговора на Бога със самия себе си. Ние трябва да сме наясно, че това, което се разиграва в цялостния ход на събитията, намира непосредствен израз в отношенията между Христос Исус и неговите ученици, неговите най-близки ученици. А това, което казахме вчера, че след като беше освободен от физическото тяло на Йоан Кръстител, Духът на Илия всъщност се превърна в един вид групово душа на учениците, следва да бъде проучено с особено внимание. Това, което се разигра тогава, не може да бъде само разказано по един външен начин, понеже неговите проявления са изключително сложни. Става дума за много дълбоки и интимни отношения между душата на Христос и душите на дванадесетте ученици. Това, което се извършваше в душата на Христос, обхващаше най-важните и многозначителни процеси за онази епоха. Обаче всичко, което се извършваше в душата на Христос, веднага се отразяваше като един вид огледален образ, като един вид рефлекс в апостолските души, само че разделено на дванадесет части; така че всеки от дванадесетте изживяваше като в отражение само една част и то различна от онова, което се извършваше в душата на Христос Исус.

Всичко, което ставаше в душата на Христос Исус, се разиграваше във величествена хармония и наподобяваше една симфония, и се отразяваше в душата на всеки от дванадесетте приблизително по същия начин, по който постигат съзвучие дванадесет различни музикални инструменти. Ето защо всяко едно събитие, отнасящо се до един или повече ученици, може да бъде описано от две страни. Съответното събитие, например това, което вчера нарекохме „величествен световноисторически монолог“ на Христос Исус, може да бъде описано именно според протичането му в душата на Христос. И тогава то следва да бъде описано така, както го чухте във вчерашната лекция. Обаче отражението на това събитие изглежда различно, ако го потърсим в душата на Петър. На пръв поглед то е едно и също събитие. Но докато при Христос Исус в събитието участва цялото човечество, при Петър то засяга само една дванадесета от цялото човечество, една дванадесета или един зодиакален знак от целия Христов

Дух. Ето защо то трябва да бъде описано по друг начин, а не както е представено в случая със самия Христос Исус.

Изобщо когато представяме нещата в смисъла на Марковото Евангелие, те трябва да бъдат изказвани тъкмо по този начин, защото тук специално е подчертано онова, което се разиграва в душата на самия Христос Исус. Напротив, Евангелието на Матей показва главно онова, което става в душата на Петър, а Христос Исус ни помага да си го обясним. Прочетете внимателно Евангелието и ще се убедите как в Евангелието на Матей някои вметнати думи подсказват, че тук описанието е дадено от гледната точка на Петър. Защо, примерно, там се казва: „Блажен си ти, Симоне, син на Йона; защото не плът и кръв ти откриха това, а моят Отец в небесата“? (Мат. 16,17.) Или с други думи: Нещо от това, което чувства душата на Христос Исус, го чувства и душата на Петър. Да, душата на Петър чувства, че негов Учител е Христос, и това е представено по такъв начин, сякаш за известно време Петър е издигнат до едно изживяване на висшия Аз и след като е разтърсен от него, отново бива смъкнат в низшия Аз. Но въпреки това той е в състояние да се добере до онова познание, което се разиграва в душата на Христос по съвсем различен начин. И понеже той е способен на това, Евангелието на Матей разполага с онази могъща сила, за която говорихме, обсъждайки Евангелието на Матей. Напротив, в Евангелието на Марко ние изтъкнахме онези думи, които показват как събитието независимо че става в душата на Петър същевременно се разиграва и като монолог на Бога.

Ето как трябва да се отнасяме към тези неща. И едва тогава ние ще усетим как всъщност Христос Исус общува със своите ученици, как ги издига от една степен на друга степен, как след като Духът на Илия-Йоан се превърна в тяхна обща аура, Той ги отвежда до такова разбиране на духовните тайни, каквото по-рано не можеше да им Даде. Чак сега ние долавяме значението на това, че след мястото, което в края на вчерашната лекция определихме като монолог на Бога, следва не друго, а именно сцената на така нареченото Преображение. Това също спада към един от важните елементи в драматургията на Марковото Евангелие. Но за да вникнем в Преображението, нека да насочим вниманието си върху някои обстоятелства, които са пряко свързани с тази сцена от Евангелието. На първо място, в Евангелието на Марко, а и в другите Евангелия често четем как Христос Исус говори, че Синът Човешки трябва много да пострада, че ще бъде нападан от книжниците, от първосвещениците, че ще бъде умъртвен, за да възкръсне след третия ден. И Вие навсякъде виждате колко ясно е показана тази подробност, че първоначално апостолите изобщо не разбират тези думи за страдащия, умиращия и възкръсващ Син Човешки и че те са затруднени да разберат тъкмо този момент. (9, 31-32) Защо ние се изправяме пред този странен факт? Защо апостолите са затруднени да

разберат именно Мистерията на Голгота? И какво всъщност представлява тази Мистерия на Голгота? Ние често сме обсъждали този въпрос. Тук става дума не за друго, а за едно изваждане на посвещението от дълбините на Мистериите и оповестяването му пред лицето на света. Естествено, има огромна разлика между другите посвещения и Мистерията на Голгота. Разликата се състои в следното.

Който е бил посвещаван в Мистериите на различните народи, общо взето е минавал през едни и същи процеси. Той е претърпявал страдания, след което е бил довеждан до една тридневна, бих казал, привидна смърт, по време на която неговият Дух се отделял от тялото му и пребивавал в духовния свят; после неговият Дух отново се връщал в тялото, така че намиращият се в тялото Дух можел да си спомня своите изживявания в духовния свят, като по този начин е ставал един вид вестител за тайните на духовния свят. Следователно, посвещението е едно потъване в смъртта, макар и не в онази смърт, която окончателно отделя Духа от физическото тяло. Излизането от тялото и връщането във физическото тяло, за да станеш вестител на божествените тайни ето какво представлява посвещението. То е било възможно само след грижлива подготовка, след която кандидатът за посвещение бива довеждан до състояние да сгъсти душевните си сили до такава степен, че през тези три и половина дни да остане жив без да си служи с инструмента на своето физическо тяло. Но после, след тези три и половина дни, той отново е трябвало да се свърже със своето физическо тяло. Следователно, той постига това чрез пренасянето си в един по-висш свят, намиращ се отвъд видимите исторически събития.

Според вътрешната си същност Мистерията на Голгота беше различна от старото посвещение, но според външната си страна тя се приближаваше до него. Събитията, разигравали се по времето, докато Христос обитаваше тялото на Исус от Назарет, фактически доведоха до физическата смърт на Исус от Назарет, но тя засегна само неговото физическо тяло, докато в продължение на три дни Христовият Дух се намираще извън физическото тяло, след което отново се прибра, но не във физическото тяло, а в сгъстеното етерно тяло, сгъстено до такава степен, че сега учениците можеха да Го възприемат по начина, описан в Евангелията; тъй че Христос можеше да ходи по Земята и да бъде виждан дори и след Събитието на Голгота. Следователно, по този начин посвещението беше представено като един еднократен исторически факт пред цялото човечество, докато по-рано то се извършваше далеч от човешките очи в дълбините на Мистериите. Ето как в известен смисъл посвещението беше изнесено извън Мистериите и чрез Христос то можа да бъде показано пред целия свят. Тъкмо този факт бележи края на стария свят и началото на новото време.

От описанията, дадени за Пророците, Вие видяхте, че духът на пророчеството и това, което древноюдейският народ получи чрез него, се различаваше от духа на посвещението при другите народи. Водачите на другите народи стигаха до посвещението според току-що описания начин. С древноюдейският народ случаят не беше такъв. Тук ние нямаме работа с онези посвещения, които са характерни за другите народи, а сме изправени, както чухме, пред едно стихийно проявление на Духа в телата на онези, които се явяваха като пророци, изправени сме пред нещо, което се проявява като „гений на духовността“. Но за да се случи това, ние виждаме, че в лицето на пророците, живеещи през средищния период на тяхната епоха, древноюдейският народ разполагаше с онези души, които в предишните си инкарнации бяха посветени в Мистериите на другите народи, така че те можаха да предадат на древноюдейския народ като един вид спомени това, което вече бяха получили в процеса на своето посвещението. И така, имаше съществена разлика между просветването на духовния живот сред древноюдейския народ и сред останалите народи. При другите народи то се извършваше чрез действието, чрез посвещението, докато при древноюдейския народ то ставаше чрез особените дарби, които бяха отредени на онези, които се явяваха като пророци в този народ.

Благодарение на своите пророци древноюдейският народ се оказа подготвен да изживее онова единствено по рода си посвещението, което беше не посвещението на един човек, а посвещението на една космическа индивидуалност, ако все още бихме използвали думата „посвещението“, което впрочем вече е неправилно. Така древноюдейският народ се оказа подготвен да получи това, което трябваше да настъпи вместо старото посвещението, а именно: Верният поглед върху Мистериата на Голгота. Ето защо апостолите, принадлежащи на старозаветния народ, първоначално нямаха никакво разбиране за думите, които характеризираха посвещението. Христос Исус говори за посвещението и Той се изразява така, че казва: Ще понесе смъртта, ще престои три дни в гроба и после ще възкръсне. Това е описание на посвещението. Ако Той би описал посвещението по друг начин, учениците Му щяха да го разберат. Но понеже този начин на изразяване не беше присъщ на старозаветния народ, първоначално апостолите не бяха в състояние да разберат думите на Христос. Ето защо Евангелието ясно показва колко очудени и неразбиращи са апостолите, когато Той говори за страданията, смъртта и Възкресението на Сина Човешки.

Следователно, в смисъла на духовното изследване, тези неща са описани напълно според това, което се е случило. Когато древният посветен изживяваше своето посвещението, той излизаше извън тялото си и пребиваваше известно време в един по-висш свят, а не в света на сетивните

възприятия. Намирайки се извън тялото си, той се съединяваше, бих казал, с фактите на по-висшето Битие. И когато после се завръщаше в своето тяло, какво донасяше той от духовния свят? Спомените! Той можеше да се изразява, приблизително по следния начин: За моите изживявания докато бях извън тялото, аз си спомням по същия начин, както си спомням това, което се е случило с мен вчера или завчера. Той можеше да свидетелства за тях. Посветените не постигаха нещо по-различно от това, че в душите си те поемаха тайните на духовните светове и ги донасяха тук като спомени, също както човешката душа носи в себе си спомените от вчерашния ден. И както душата се съединява с това, което тя съхранява като спомени, така и посветените се съединяват с тайните на духовните светове.

Защо това беше така? Защото по времето преди Мистерията на Голгота, човешката душа изобщо не беше способна да приеме в Аза свръхсетивните светове, или с други думи, Царството Небесно. Те просто не можеха да достигнат до истинския Аз, не можеха да се съединят с Аза.

Само когато чрез ясновидството човекът излизаше извън себе си, каквото беше положението в древните епохи, само когато чрез посвещението той излизаше извън Аза, постигайки едно съноподобно съзнание извън тялото, той можеше да влезе в свръхсетивните светове. Обаче вътре в Аза той нямаше никакво разбиране, никаква разсъдъчна оценка за висшите светове. Някога беше точно така. Преди Мистерията на Голгота Азовите сили на човека не му бяха достатъчни за съзнателно общуване с висшите светове.

И една от тайните, която Йоановото Кръщение разкри на хората, беше именно тази: Ето, дошло е времето, когато Царството Небесно трябва да просветне чак до вътрешността на Аза, на Земния човешки Аз. През древността винаги е било загатвано, че душевните изживявания на човека не могат да го издигнат, да го пренесат горе в духовните светове. За древните епохи винаги е съществувала един вид дисхармония между изживяването на същинската човешка родина, духовния свят, и това, което древната душевност обозначаваше като Аз и което се разиграваше в дълбоката вътрешна същност на човешката природа. С други думи, човекът можеше да се съединява със себе си само в изключителни състояния на съзнанието. И когато цялата мощ на това, което по-късно трябваше да се превърне в „Аз“ и да заживее в човека, когато цялата мощ и всичките импулси на този Аз започнаха да изпълват човешките същества, примерно чрез посвещението или чрез спомени от едно или друго посвещение в предишна инкарнация, когато цялата мощ на Аза, на този все още несъответстващ за човешкото тяло Аз трябваше да проникне в човешкото тяло и да го завладее, какво се случи тогава? Тогава, в предхристиянските времена, се случи следното: След като не намери достатъчно място за себе си в човешкото тяло, силата на Аза, която се

разпростираше над тялото, просто разчупи това, което е определено за Аза. Следователно такива хора, които носят в себе си част от свръхсетивния свят, напомняща в предхристиянските епохи за това, в което Азът ще се превърне по-късно, с тази Азова сила разрушават своята телесност, защото за предхристиянските епохи тази Азова сила е прекалено мощна. И това се потвърждава например от обстоятелството, че известни индивидуалности, разполагащи с тази Азова сила, можеха да задържат Аза в себе си само ако по някакъв начин тялото беше наранено или просто уязвимо, само ако то имаше някакво слабо място, което можеше да бъде действително наранено. В този случай там той е изложен на много по-голяма опасност от страна на външния свят. Нека само да си припомним колко уязвим е Ахил в петата, колко уязвими са Зигфрид и Едип, при които Азовата сила разрушава физическото тяло. Навсякъде ние стигаме до наличието на една ранимост, до факта, че само едно годно за разрушаване тяло е способно да понесе величието на Аза, свръхчовешката сила на Аза.

Това което всъщност казваме, може би ще прозвучи в цялата си значимост, ако го формулираме по друг начин. Нека да предположим, че един човек от предхристиянското време без това да става съзнателно би бил завладян от всички импулси, от всички сили, които по-късно ще проникнат в Аза, би бил завладян, тъй да се каже, от свръх-Азовата сила и как с тази свръхчовешка сила той влиза в своето тяло. Тогава той би трябвало да разруши това тяло и да не го разглежда вече така, както то би изглеждало, ако в него е разположен един слаб Аз. Човекът от древните епохи, който използва цялата сила на Аза, за да излиза извън своето тяло, би следвало да се отнася към тялото по съвсем друг начин. Той би трябвало да се отнася към него като към едно уязвимо, разрушено тяло, поемащо въздействията на свръх-Аза, би трябвало да гледа на тялото, като че ли е покрито с всевъзможни рани, защото в древността тялото можеше да остане цяло и незасегнато само ако в него обитаваше един слаб Аз.

Това, което казвам сега, е изречено и от пророците. На съответното място (Захария 12,10) се казва приблизително следното: Ако човекът обединява в себе си всички Азови сили и отправи поглед към човешкото тяло, той го вижда прободено, наранено, осеяно с дупки. Защото в древността висшата Азова сила, която все още не можеше напълно да навлезе във вътрешната човешка същност, пронизва, разрушава и продупчва тялото. Това е един импулс, който минава през общочовешката еволюция, понеже поради луциферическото и ариманическо влияние човекът от предхристиянските епохи можеше да получи само една незначителна част от силата на своя Аз, а не пълната мощ на Аза. И тъй като тялото може да поеме само тази незначителна част, а не пълната мощ на Аза, то подлежи на разрушение. Ето защо трябваше и то не защото това беше присъщо за предхристиянските епохи, а защото с Христос Исус

цялостният Аз за пръв път навлезе докрай в едно човешко тяло и защото сега това навлизане беше възможно най-силно ето защо това тяло трябваше да бъде видяно не само с една рана, какъвто е случаят с много човешки индивидуалности, които носеха един свръх-Аз, а с пет рани, с пет рани, които бяха необходими поради надмощието на Христовото Същество, т.е. на цялостния, пълновластен човешки Аз, едно надмощие, което далеч надхвърляше устойчивостта на човешкото тяло. И тъкмо поради това надмощие, на физическото равнище от световната история трябваше да бъде издигнат Кръстът на Разпятието, който пое Христовото тяло така, както човешкото тяло би изглеждало, ако някога в един-единствен човек биха се съсредоточили всички човешки качества, включително и тези, които той изгуби поради намесата на Луцифер и Ариман.

Това е една дълбока Мистерия и според Духовната наука тя намира своето обяснение именно в образа на Голгота. И който разбира истинската човешка природа и човечеството, който разбира какво представлява Земният Аз и какво е отношението на Земния Аз към човешката форма на тялото, и че при пълното проникване на Земния Аз в човешкото тяло не може да се види същото, което нормално става с обикновените хора, той излизайки извън очертаванията на своето тяло и наблюдавайки го отстрани би могъл да попита: Как би трябвало да изглежда това тяло, ако то би поело в себе си всички Азови сили? и тогава би установил, че то има пет рани. Образът на Кръста с разпнатия Христос и неговите рани идва от самата човешка природа, от самата Земяна същност. Мистерията на Голгота произтича от самата човешка природа. Забележителното тук е, че всичко това ни дава възможност да видим, и то не само чрез ясновидството, при което, естествено, нещата са доста нагледни как Кръстът се издига на Голгота, как протича Разпятието, да потвърдим истинността на това историческо събитие, но ни дава и една друга възможност, а именно: чрез Мистерията на Голгота ние можем да разширим човешките разсъдъчни способности до такава степен, че ако ги упражняваме с достатъчно финес и острота, те се превръщат в имагинация и тази имагинация съдържа истината, така че после, когато човек разбере какво е Христос и как се отнася Той към формата на човешкото тяло, човешката фантазия ще бъде насочвана така, че образът на Голгота ще възниква от само себе си. Ето защо по-старите християнски художници, без всички от тях да са ясновидци, бяха подтиквани да изобразяват Голгота именно от познавателната сила, съдържаща се в Мистерията на Голгота. В тази повратна точка от общочовешката еволюция се осъществи преходът от ясновидството към Азовата душа на човека, за да се стигне до разбирането на Христовото Същество, или с други думи, до първообраза на човешкия Аз.

Ясновидството дава възможност на човека да наблюдава Мистерията на Голгота, намирайки се извън своето тяло. Но по какъв начин? Когато сме изградили отношение към Мистерията на Голгота, намирайки се вътре в тялото, дори и днес е възможно да съзерцаваме Мистерията на Голгота не само тук, но и във висшите светове, достигайки до едно пълно потвърждение за тази повратна точка от общочовешката еволюция. Но Мистерията на Голгота може да бъде разбрана и с помощта на такива думи, които бяха изказани току-що. Несъмнено, нужно е дълго да се медитира, дълго да се размишлява върху казаното. И ако някой има чувството, че тези думи са трудно разбираеми, той е напълно прав; понеже, естествено, това, което човешката душа може да прибави към пълното разбиране на най-великото, най-висшето Събитие, разиграло се на Земята, принадлежи към най-трудните неща на света. По един или друг начин апостолите бяха доведени до едно ново разбиране на човешката еволюция; и от всички тях най-възприемчиви се оказаха Петър, Яков и Йоан.

Добре е този забележителен отрязък от време, в който се разигра Мистерията на Голгота, да бъде видян от различни гледни точки. Ето защо беше много полезно, че тази сутрин Вие можахте да се запознаете с Хегеловото становище по този въпрос¹⁸. Всички подробности, до които се добира човешкото познание, могат да се обединят, за да бъдем улеснени в разбирането на най-важното, което беше подготвяно в предходните векове, за да кулминира в Мистерията на Голгота, давайки тласък на цялата понататъшна еволюция. Този процес може да настъпи в различни места на Земята. Ние можем да проследим нещата не само в Палестина, където се разигра самата Мистерия на Голгота; ние можем да ги проследим ако се придържаме към правилния начин на действие също и в други точки по света. Разбира се, там няма да срещнем Мистерията на Голгота. Обаче ние можем да проследим вълнообразното развитие на човечеството и неговия възход чрез Мистерията на Голгота, който увлече и западноевропейския свят. Но освен възхода на човечеството, ние можем да проследим и неговия упадък; и много интересен е начинът, по който можем да проследим този упадък.

Нека още веднъж да се обърнем към Древна Гърция и да видим какви събития са се развивали там половин хилядолетие преди Мистерията на Голгота. Далеч на Изток, където се яви Кришна, в известен смисъл хората бяха изпреварили тогавашната епоха. В епохата, ознаменувана с упадъка на старото ясновидство, те бяха отишли твърде напред. Има нещо много своеобразно в културата на древна Индия. Докато в древна Индия се очертаваше първият голям следатлантски растеж и все още съществуваше в най-чист вид в най-чист вид за човешката душа непосредственото виждане в духовния свят, което при Ришите беше свързано с чудната способност за художествено представяне на видяното, така че то можеше

да оказва влияние и върху следващите епохи, в края на третата епоха същинското ясновидство угасна. Обаче благодарение на Кришна и неговите ученици, нещата, които бяха видени в духовния свят и после описани с толкова чудни думи, можаха да бъдат съхранени, така че следващите поколения имаха в писмен вид всичко онова, което техните предшественици имаха като непосредствена духовна опитност. За древна Индия никога не се появи това, което настъпи за западния свят, например в Гърция.

Ако обгърнем с поглед индийския свят, ние виждаме: Там старото ясновидство угасна; но това, което някога хората бяха видели, остана записано с чудните думи на онези, най-значителен всред които беше Кришна. То стои записано с думи там, във Ведите. И ако човек се задълбочи в тези думи, той изживява отзвук от всичко онова, което някога хората виждаха в духовния свят. Обаче в случая съвсем не възниква това, което стана, примерно, със Сократ или другите философи. В индийските души не се появи това, което наричаме западно мислене, западен разум. И когато говорим за първичната сила на Аза, нека имаме предвид, че тя изобщо не се появи в Индия. Ето защо веднага след угасването на старото ясновидство там се появи нещо друго: Стремещт към Йога, обучението за проникване в онези светове, естественият достъп до които беше изгубен. И Йога се превърна в едно изкуствено ясновидство. Да, общо взето, старото ясновидство беше веднага заменено от философията Йога, без междувременно да се появи една философия, основаваща се, както например в Гърция, на човешкия разум. В древна Индия това не се случи. Тази междинна фаза там не съществуваше. И ако се обърнем към Веданта на Виаса, ние виждаме: Това светоусещане изобщо не прилича на западните мирогледи, не е пронизано от идеи, от разум, а е непосредствено извлечено от висшите светове, въпреки че е облечено в човешки думи; и тъкмо това е особеното: То не е изковано с човешки понятия, не притежава логиката на Сократовото или Платоновото мислене, а е постигнато по чисто ясновидски път.

Много трудно е да се опишат ясно тези неща, и все пак днес има възможност да доловим някои разлики. Отворете която и да е философска книга, вгледайте се в която и да е западна философска система. Това, което днес толкова сериозно определяме като „философска система“ как е постигнато то в повечето случаи? Ако надникнете в кабинета на един човек, който минава за сериозен философ, Вие ще се убедите как неговата философска система се ражда с усилията на логиката, на логическото мислене. Цялата система възниква в резултат на упорита и бавна работа. И хората, които изграждат философията по този начин, изобщо не допускат, че това, което те изтъкват като мрежа от понятия, в известен смисъл може да бъде постигнато и по ясновидски път. Ето защо много трудно може да

бъде разбран онзи, чийто ясновиждащ поглед, бих казал, само с един замах разгадава сложните философски конструкции, изграждани „с пот на чело" и не смята за нужно мисловно да извърши всяка направена вече крачка, за да вникне в това, за което става дума. Философията Веданта е изградена тъкмо от такива понятия, които са уловени по ясновидски път. Тя не е изградена с пот на челото, по примера на европейските философи, а е непосредствено извлечена от духовния свят и съдържа под формата на абстрактни понятия последните разредени останки от старото ясновидство, или, казано по друг начин, първите фини постижения на Йога в свръхсетивния свят.

Обаче хората, живеещи по на запад поеха друг път на развитие. Тук ние стигаме до много важни, вътрешни събития от еволюцията на човечеството. Нека да вземем един от забележителните философи от шестото столетие преди Христа: Ферекидес от Сирос. Един наистина забележителен философ. Един философ, когото днешните философи не признават за философ. Днес има много философски книги, които твърдят точно това. Ще цитирам само две думи: Да, всичко тук е едно детинско описание, детински символи; „детинско и гениално" казва един днешен мислител и високомерно свежда поглед към древния философ. И така, половин хилядолетие преди християнското летоброене в Сирос се появява един забележителен мислител. Впрочем той не представя нещата така, както другите мислители, наричани по-късно „философи". Ферекидес от Сирос например казва: В основата на света, който виждаме, лежи една троичност: Хронос, Зевс, Ктон. От Хронос произлизат въздушният, огненият и водният елемент. И с всичко това, което произлиза от тези три сили, се сблъсква едно змиевидно същество: Офионеус. Ние виждаме пред себе си всичко, което той описва, дори и без помощта на ясновидството, стига да разполагаме с малко фантазия: Тук е Хронос, не само като абстрактно протичащо време, а представен съвсем нагледно като същество, като реално същество; също и Зевс, безкрайният етер, като едно всемирно оживотворяващо същество; после Ктон, онова, чрез което небесното се превръща в земно и чрез което изтъканите в пространството нишки се сгъстяват тук долу на планетата Земя, за да постигнат своето земно битие; но ето че после се намесва един враждебен елемент, едно змиевидно същество. Обаче за да проследим забележителното описание на Ферекидес от Сирос, за да го разберем, ние имаме нужда именно от едно духовно-научно изследване; понеже той е един от последните представители на старото ясновидство. Зад сетивния свят той вижда света на причините и описва тези причини с помощта на своите ясновидски способности. Естествено, това не допада на всички онези, които боравят само с понятия. Той съзерцава подвижния живот на добрите Богове и намесата на

враждебните сили, вижда как от Хронос, от реалното време, възникват елементите.

Следователно, в лицето на този философ Ферекидес от Сирос ние имаме един човек, който с душата си все още може да вижда в онзи свят, който се открива пред ясновиждащото съзнание. Описанията на Ферекидес датират от шестото столетие преди Христос. Талес, Анаксименес, Анаксимандер и Хераклит са почти негови съвременници, но при тях положението е съвсем друго. Тук всъщност се преплитат два различни свята. Как изглеждат нещата в техните очи? В тях старото ясновидство е вече угаснало. Налице е само копнежът към духовните светове. И какво изживяват те вместо останките от старото ясновидство, до които мъдрецът от Сирос все още имаше достъп и можеше да се вглежда в елементарния свят на причините? За тях този свят вече беше затворен. Те вече нямаха достъп до него. Положението беше такова, сякаш този свят искаше да се затвори за тях, да им се изплъзне и все пак той съществуваше, макар и наполовина, така че мястото на старото ясновидство постепенно се зае от абстрактните понятия, които принадлежат на Аза. Това е едно изключително състояние за западните души; едно душевно състояние, при което се подготвя тържеството на разума, на разсъдъчната способност, които са израз именно на Аза. И ние наблюдаваме това у отделните души, например у един Хераклит, който, бих казал, в един последен изблик на старото ясновидство определи живия, подвижен огън като първопричина за всички неща; същото стори и Талес по отношение на водата, но не физически-сетивната вода, както и Хераклит нямаше предвид физически-сетивния огън, понеже и двамата виждаха част от етерния свят, но само половината от него, тъй като другата половина им се изплъзваше и те трябваше да я заменят с абстрактни понятия. Ето какво усещаме ние в тези души и разбираме как дори и в наши дни тук или там може да бъде намерен отзвук от тяхното основно настроение.

Обаче нашите съвременници толкова често минават покрай нещата без дори да се замислят! Има например едно място при Нитче, което е много дълбоко и разтърсващо, но днешните читатели лесно го пропускат. То се намира в неговото съчинение „философията в трагичната епоха на гърците“, където той описва Талес, Анаксимандър, Хераклит, Парменид, Анаксагор и Емпедокъл. Там в самото начало се намира едно място стига да го почувствувате, където Нитче долавя нещо от това, което са усещали в душите си тези първи самотни гръцки мислители. Прочетете този пасаж при Нитче, където той казва: Какво ли са усещали в душите си тези героични философски натури, които трябваше да намерят пътя от живото съзерцание за което той само предполагаше, без да знае нищо, към сухите, отвлечени и абстрактни понятия, където например „битието“, това сухо, отвлечено, абстрактно и студено понятие трябваше да заеме мястото на

онази преливаща от сили жизненост, която беше присъща на ясновиждащото съзнание? И Нитче усеща: Нещата вероятно са изглеждали така, сякаш кръвта на даден човек се втвърдява, докато той прекрачва от света на преливащата жизненост в света на понятията, с които си служат например Талес или Хераклит, когато говорят за „битие" и „ставане", защото тогава те се чувствуват изтръгнати от същинската си жизнена среда и захвърлени в ледената област на понятията.

Нека да се пренесем в онази епоха, в която се намираха тези хора, и да си представим какво са чувствували те при приближаването на Голготската Мистерия, и най-вече неясния отзвук от старото ясновидство, въпреки който те трябваше да се задоволят с това, което представлява абстрактната разсъдъчна сила в човешкия Аз, нещо, от което те по-рано изобщо не са имали нужда. И докато през следващите времена понятийният свят ставаше все по-богат и по-богат, в самото начало, докато той изгряваше, гръцките философи можеха да разполагат само с най-простите понятия. Колко се измъчваха те например с абстрактното понятие „битие"; колко трудности имаха философите от Елинската школа с това абстрактно „битие"! Но по този начин трябваше да бъдат подготвени същинските абстрактни качества на Аза.

Да си представим сега как една такава душа, родена на Запад, се подготвя за мисията на Запада, след като все още носи в себе си могъщите отзвуци от старото ясновидство. В Индия тези отзвуци постепенно угаснаха, но в западния свят те все още съществуваха. Душевният порив тласка човека в елементарния свят, но съзнанието му не иска да се подчини. Настроението на Буда никога не би могло да се пробуди в западната душа. В това настроение човекът би си казал: Сега ние сме поставени в света на страданието; следователно, трябва да се освободим от него. Не, западните души искаха нещо съвсем друго; те искаха да обхванат нещо от това, което се намираше пред тях! В това, което се намираше зад тях, те не можеха да проникнат! А в света пред тях ги очакваха единствено студените, ледени понятия. Нека отново да си представим една душа като тази на Ферекидес от Сирос. Той е този, който последен успя да се вгледа в елементарния свят. Но нека да си представим и една от другите души. Тя не може да вижда как елементите се раждат от Хронос. Тя не може да вижда как змиевидното същество Офионеус започва спора с горните Богове; но в своето образно съзнание тя установява, че никакви сили действуват в сетивния свят. Нейният поглед не стига до Хронос; обаче тя вижда това, което действува в сетивния свят като идващо от Хронос: огън, въздух, вода, земя! Тя не вижда как горните Богове се борят срещу атаките на долните Богове, как Богът-змия Луцифер се бунтува; но тя вижда тържеството на дисхармонията и хармонията, на приятелството и враждата. Тя вижда любовта и омразата като абстрактни понятия, а огъня,

въздуха, водата и земята като абстрактни елементи. Това, което сега все още нахлува в душата, тя го вижда; обаче до всичко онова, което виждаха древните, тя вече няма достъп. Нека да си представим една такава душа, която изцяло е потопена в живите извори на предишната епоха, обаче не може да вижда в духовния свят, а обхваща само външните му форми; поради нейната специална мисия тя няма достъп до всичко онова, което по-рано ощастливяваше хората; от друга страна, новият Азов свят не ѝ предлага нищо друго, освен няколко понятия, към които тя трябва да се придържа: Такава е била душата на Емпедокъл. Точно такава застава пред нас душата на Емпедокъл, ако поискаме да се докоснем до нейната най-дълбока същност. Емпедокъл е почти съвременник на мъдреца от Сирос. Той живее само две трети от столетието по-късно от него. Обаче душата му е устроена съвсем различно. Той трябваше да премине през Рубикона от старото ясновидство към абстрактните понятия на Аза. И тогава ние виждаме как се сблъскват цели два свята. Ние виждаме как Азът поклъва и как се стреми към пълното си разгръщане. Ние виждаме как душите на старите гръцки философи бяха осъдени да приемат за пръв път в себе си това, което днес ние наричаме разум, логика; ние виждаме как техните души бяха просто изпразнени от старите откровения. И сега в тези души трябваше да се влее новият Импулс, Импулсът на Голгота.

Ето как изглеждаха душите, когато наближи изгревът на този Импулс. Но вътрешно те копнееха за едно съвсем ново проявление. Защото само тогава те биха могли да го разберат истински. За индийското мислене не съществува почти никакъв преход, който би могъл да бъде сравнен с това, което откриваме при самотните гръцки мислители. Ето защо индийската философия, която току-що беше направила прехода към учението Йога, едва ли можеше да осигури прехода към Мистерията на Голгота. Гръцката философия е така подготвена, че тя просто копнее за Мистерията на Голгота. Припомнете си как в своята философия целият гръцки гнозис се стреми към Мистерията на Голгота. Философията, която може да бъде извлечена от Мистерията на Голгота, възниква на гръцка почва, защото най-добрите от гръцките души наистина копнееха да приемат Импулса на Голгота.

Нужна е добра воля, за да разберем накъде върви човешката еволюция; и ако сме направили необходимите усилия, в определен момент, бих казал, усещаме как на Земята прозвучава един призив и в същото време един отговор на този призив. Ние обръщаме поглед към Гърция, обръщаме поглед към Сицилия и там откриваме такива души, всред които особено впечатляваща е тази на Емпедокъл; и тогава долавяме един забележителен призив. Какво да кажем за него? Как говорят тези души?

Ако се вслушаме в душата на Емпедокъл, ще чуем, че тя казва приблизително следното: Да, в исторически смисъл аз зная какво

представлява посвещението! Исторически погледнато, аз зная, че чрез посвещението свръхсетивните светове проникват в човешката душа. Само че сега е настъпило друго време. Посвещението вече не може да бъде изживяно непосредствено. Човешката душа е преминала в друг стадий от своето развитие. Навлизайки в Аза, ние се нуждаем от един нов Импулс. И къде си ти, наш нов Импулс, за да заменим старото посвещение, защото то е вече безполезно за нас; къде си ти, за да вложиш в новия Аз същите тайни, до които нашите предшественици стигаха чрез старото ясновидство?

И отговорът на този призив идва от Голгота: Следвайки Боговете, а не хората, аз трябваше да разкрия тайните на Мистериите и да ги изнеса пред погледа на цялото човечество, за да станат те достойни на всички.

Това, което се роди в гръцките души там, в Южна Европа, ни изглежда като един величествен опит от страна на западния свят за ново разрешаване на мировите загадки. И като един вид помощ идва онзи още по-величествен монолог на Бога впрочем той може да бъде разбран само на Запад за който стана дума в края на вчерашната лекция и за който ще продължим да говорим утре.

ОСМА ЛЕКЦИЯ

Базел, 22 Септември 1912

Ние знаем, че след описанието на величествения световноисторически монолог, Евангелието на Марко разказва за така нареченото Преображение. Аз често съм споменавал, че за тримата ученици, които Христос взе със себе си в „планината“, където се разигра тази сцена на Преображението, това беше един вид по-висше посвещение. В този момент те трябваше да бъдат въведени още по-дълбоко в тайните, според които се осъществява ръководството на човечеството. Както знаем от предишните ми лекции, тази сцена съдържа цяла поредица от тайни. Евангелието, както и други окултни източници, ясно подсказва, че когато се говори за „планина“, става дума за нещо тайнствено. От окултна гледна точка, планината като такава винаги означава, че на онези, които са отвеждани в планината, им предстои да се докоснат до определени тайни на съществуването. В Евангелието на Марко ние усещаме това особено силно поради една причина, която лесно се забелязва при правилно четене на Евангелието. Нужно е само правилно да четем Евангелието.

Нека да се насочим към трета глава от Евангелието на Марко и по-точно от 7. до 23., 24. стих; строго погледнато, достатъчно е да стигнем само до 22. стих, и ако четем с чувство и разбиране, ще забележим следното. Аз често съм изтъквал, че изразът „да бъдеш отведен в планината“ има определено окултно значение. Обаче в посочената глава ние се натъкваме

не само на „планината“. От стих 7. ние научаваме: „Тогава Исус се оттегли с учениците Си към езерото.“

Следователно, най-напред се разиграва една сцена край „езерото“. А после в стих 13. чуваме: „След това се възкачи на планината и повика при Себе Си ония, които искаше.“ И най-накрая в стих 20.-21. четем: „И дохожда в една къща; и пак се събира народ, така щото те не можаха нито хляб да ядат. А своите Му, като чуха това, излязоха, за да Го хванат; защото казваха, че не бил на Себе Си.“

И така, посочени са три места планината, езерото и къщата. Както в окултен смисъл „планината“ винаги означава нещо важно, същото се отнася и за „езерото“, и за „къщата“. Когато се говори за „отвеждане в планината“ и за „влизане в къщата“, това винаги има определено окултно значение. Евангелието не прави изключение. Припомнете си, че всички Евангелия придават особен акцент на думата „езеро“ или „море“; припомнете си, например, как учениците се намират „всред езерото“ и виждайки Христос, първоначално го вземат за призрак (6, 45-52). Лесно ще се убедите, че много от важните събития стават „всред езерото“ или „край езерото“. От друга страна, на „планината“ Той призовава дванадесетте, поверявайки им определена окултна мисия. Тук ние сме изправени пред едно окултно възпитание. На планината става и това, което наричаме Преображение. После Той „дохожда в една къща“, където учениците намират, че „не бил на Себе Си“? И трите места планината, езерото и къщата, са от огромно значение.

В този смисъл, ако искаме да разберем какво означава „езеро“, трябва да си припомним нещо, което често пъти сме обсъждали. Ние знаем, че нашата Следатлантска земна епоха е била предхождана от така наречената Атлантска епоха, когато въздухът е бил наситен с гъсти облачни маси, така че коренно различните физически условия на живот са предполагали и коренно различен душевен живот на тогавашните човешки същества, който се е обуславял най-вече от старото ясновидство. Своеобразният душевен живот произтичаше от начина, по който физическото тяло беше разположено в споменатите облачни маси. Един остатък от всичко това е запазен и у днешното човечество. Ако през Следатлантската епоха някой е бил въвеждан в окултните отношения, какъвто несъмнено е случаят с учениците на Исус, той ставал изключително възприемчив към своето обкръжение, към целия природен свят. Бих казал, че при твърде грубите си отношения с природния свят, каквито са те за човека на Следатлантската епоха, не е толкова важно дали той пътува по море, дали е отседнал край езеро или се катери в планината ние веднага ще се спрем на този въпрос или пък се намира в къщата си. Как виждат очите, как мисли умът това не зависи чак толкова от местонахождението на човека. Но когато се пробуди

по-финият поглед върху нещата и ние навлезем в духовните отношения, оказва се, че обикновеният човек е твърде грубо организиран.

Ако през времето, когато се пробужда ясновиждащото съзнание, човек пътува по море, където отношенията са коренно различни, или дори ако живее на брега, ясновиждащото съзнание е отворено за съвсем други неща, отколкото ако човек живее във вътрешността на страната. Във вътрешността на страната, тъй да се каже, са необходими големи усилия, за да се породят изобщо ясновиждащите сили. Морето много по-лесно отключва ясновиждащите сили, но само онези от тях, които се отнасят до точно определени области, а не до цялото обкръжение. Защото има разлика дали ясновиждащото съзнание се проявява в равнината или например в планината. В планината ясновиждащото съзнание има по-друга насоченост, отколкото в равнината. И така, по отношение на това, какво се открива пред ясновиждащото съзнание, следва да знаем, че то зависи от местонахождението на човека.

Край морето естествено, това може да стане също и в градовете, но с много по-големи усилия; впрочем казаното тук важи най-вече в случаите, когато свръхсетивните опитности идват от само себе си, в близост до водни маси, облаци и така нататък ясновиждащото съзнание е особено предразположено към изживяване на имагинации, изобщо на имагинативни образи, като прибегва до такива елементи, които то вече е постигало в едни или други случаи.

В планината, сред разределения въздух, където съотношението между кислорода и азота е съвсем друго, ясновиждащото съзнание е по-скоро склонно към изживяване на инспирации, към прибавяне на нещо ново към наличните ясновиждащи сили. Ето защо изразът „да се изкачат в планината“ далеч не е символичен, а показва, че планинските условия позволяват на човека да изгражда в себе си нови окултни сили. Също и изразът „да отидеш до морето“ не е прост символ, а е избран поради факта, че съприкосновението с водните маси пробужда имагинативното виждане, както и прилагането на точно определени окултни способности.

Окултните сили се проявяват най-трудно, когато човекът е прибран в себе си, в своя собствен дом, в своята къща, независимо дали е сам или в присъствието на своите близки. Защото ако човек е живял по-дълго време край морето, сравнително лесно е да се повярва стига да няма никакви пречки че през булото на своята телесна организация той постига едни или други имагинации, но ако човек е живял в планината, много по-вероятно е той да се издигне до още по-висши изживявания, докато ако човек остане в „къщата“, хората имат чувството, че той се намира извън своето тяло, че той „не е на себе си“. Не че той не би могъл да развие окултните сили, а по-скоро тези сили не са в хармония с неговото обкръжение и то не ги приема

по онзи естествен начин, по който гледа на окултните способности, ако те се проявяват в планината или край морето.

Ето защо фактът, че Евангелието се придържа много строго към това, което описваме сега, има извънредно дълбоко значение и е в пълно съответствие с окултните взаимоотношения в природата. Да, Евангелието изцяло се придържа към окултната традиция. А по-нататък ние ще установим следното. Винаги когато предстои разгръщането на целебни или на имагинативни сили, ние чуваме да се говори за „морето“ или „езерото“; тоест става дума за това, че предстоящото събитие ще се разиграе край морето, край езерото. Ето защо учениците получават имагинацията за Христос именно когато пътуват „по езерото“; Той реално присъства в цялото събитие, защото може да се екстериоризира. Учениците Го виждат и все пак Той не стои пред тях във физическо тяло. Но понеже при едно такова събитие местонахождението не е толкова важно, Той може да се яви и пред тях там, всред „езерото“.

От тази гледна точка, шом проследяваме развитието на душевните сили у апостолите, налага се да говорим и за „планината“. Ето защо и самото призоваване на дванадесетте, когато Той, тъй да се каже, подготвя душите им, за да приемат груповия Дух на Илия, също е свързано с планината. С планината е свързан и онзи момент, когато Христос иска да се изяви в цялото си световноисторическо и космическо величие. Преображението, следователно, се извършва именно там, в планината.

Нека сега да разгледаме Преображението тъкмо от тази гледна точка. Само трима от учениците, Петър, Яков и Йоан, се оказват готови за да бъдат въведени в още по-дълбоките тайни, свързани с Мистерията на Голгота. Отвореният ясновиждащ поглед на тези трима вижда как от едната страна застава Илия, от другата страна Мойсей, а самият Христос Исус е в средата, обаче в такъв облик Евангелието описва това по чисто имагинативен път, чрез който Той може да бъде познат в Неговата духовна същност. Евангелието на Марко също ни говори достатъчно ясно:

„И Той се преобрази пред тях. Дрехите Му станаха бляскави, толкова бели, каквито никой белилник на Земята не може да избели.

И яви им се Илия с Мойсей, а те разговаряха с Исус.“ (9, 2-4.)

И така, след величествения монолог на Бога идва един разговор между тримата. Какво чудно и драматично продължение! Такива художествени композиции има на много места в Евангелието. След като най-напред чуваме Божия монолог, идва един разговор между тримата. И то какъв разговор! Първоначално ние виждаме Илия и Мойсей от двете страни на Христос Исус. Какво искат да ни подскажат образите на Илия и Мойсей?

Образът на Мойсей Ви е достатъчно добре познат, също и откъм окултната му страна, за която често сме говорили. Ние знаем, че световноисторическата мъдрост избра Мойсей като един вид посредник

между древните епохи и епохата, която настъпи с Мистерията на Голгота. От лекциите върху Евангелието на Лука знаем, че в онова дете Исус, за което ни говори Евангелието на Матей, всъщност трябва да виждаме преродения Заратустра. Знаем също, че по отношение на това, което се намираше около него и в него, Заратустра се беше погрижил за следващата си инкарнация. Аз често съм споменавал как чрез специални окултни процеси етерното тяло на Заратустра беше преотстъпено на Мойсей, така че в Мойсей действаха силите на Заратустровото етерно тяло. Така че докато Илия и Мойсей стояха от двете страни на Христос Исус, в Мойсей имаме онези сили, които щяха да осъществят прехода от древните култури към онова, което трябваше да се влее в човечеството чрез Мистерията на Голгота.

Обаче в лицето на Мойсей ние виждаме „образа на прехода“ и под една друга форма. Ние знаем: Мойсей носеше в себе си не само етерното тяло на Заратустра, чрез което той разполагаше също и със Заратустровата мъдрост, която започна да просветва в него, но знаем и още нещо: В известен смисъл Мойсей беше посветен също и в тайните на другите народи. Една особена сцена на такова посвещение имаме в срещата му с миdiamския жрец Йетро, която вече сме обсъждали. Тя се намира в Стария Завет (2. Мойсей 2, 16-21). Там ясно е показано как Мойсей отива при този самотен жрец и носейки в себе си най-важните тайни на еврейството сега се докосва и до тайните на другите народи, обогатявайки още повече своето същество, което вече беше изпитало укрепващото въздействие на Заратустровото етерно тяло. Ето как чрез Мойсей в еврейския народ се вливат посвещенията на целия заобикалящ го свят, така че, макар и на едно по-ниско равнище, той вече подготви това, което трябваше да стане с идването на Христос Исус. Това беше едното течение, което трябваше да отведе човечеството до Мистерията на Голгота.

Другото течение идваше от онзи елемент, за който вече загатнахме, от онзи елемент, сред който по един естествен начин юдейският народ живееше като народ. Мойсей беше този, който към потока течащ надолу през поколенията на Авраам, Исаак и Яков прибави всичко онова, което вече беше в света, доколкото това беше възможно по негово време. Наред с това обаче, трябваше да се съхрани и онова, което беше толкова тясно свързано с природата на древноюдейския народ. За какво беше избран този народ? За да подготви човечеството за онази епоха, която се опитахме да обхванем с нашия душевен поглед, когато например говорихме за Древна Гърция, и най-вече за Емпедокъл. Тогава ние отново се спряхме на онази епоха, през която хората изгубиха старите ясновидски способности и им беше отнето непосредственото виждане в духовния свят, за да се роди присъщата на Аза разсъдъчна сила, за да се роди уповаващият се на самия себе си човешки Аз.

И за да внесе в този Аз онова, което чрез кръвната организация можеше да бъде взето от природната същност на човека ето за какво беше избран древно-юдейския народ. В този народ трябваше да се прояви всичко онова, което може да се прояви във физическата организация на човешкото същество. А с физическата организация на човека е свързан именно интелектът. От физическата организация на древноюдейския народ трябваше да се извлече онова, което можеше да съхрани именно човешки качества, които са свързани с интелекта. Другите народи се задоволиха, тъй да се каже, в тяхната земна организация да просветне само онова, което можеше да дойде чрез посвещението, следователно от вън. А това, което можеше да израсне от кръвните връзки благодарение на самата човешка природа, то трябваше да възникне от специфичните отношения в древноюдейския народ. Ето защо този народ държи толкова строго на това, щото кръвните връзки да не се прекъсват, така че всеки да носи в себе си онези качества, които се предават чрез кръвта още от времето на Авраам, Исаак и Яков. Азът е свързан с кръвта и чрез кръвта на древноюдейския народ той трябваше да укрепи своята сила, а това можеше да стане само чрез наследяването. Аз вече загатнах какво има предвид Стария Завет, описвайки сцената, когато Авраам решава да пожертва Исаак, но жертвоприношението се осуетява; защото тук смисълът се състои в следното: Този народ беше избран от Бога, за да бъде даден на човечеството, така че човечеството да получи външния физически инструмент, физическия съсъд за Аза. В лицето на древноеврейския народ човечеството трябваше да получи от Бога именно този физически инструмент. Ето какво означава фактът, че Авраам иска да принесе в жертва своя син Исаак. Обаче ако това се беше случило, Авраам щеше да пожертва онази организация, която беше предназначена да обезпечи човечеството с физическия инструмент, необходим за утвърждаването на интелекта, а чрез него и на Аза. Той получава Исаак обратно, а с него, като подарък от Бога, и цялата организация, за която става дума. Точно този е грандиозният момент в обратния дар на Бога неприемането на Исаак. (1. Мойсей 22, 2-19.) И така, в Преображението ние имаме, от една страна, духовното течение, представено от Мойсей, тоест всичко онова, което чрез инструмента на юдейския народ трябваше да се влее в Мистерията на Голгота. А какво ни подсказва образът на Илия? Той е напълно достоверно включен в целостта на Божието откровение, живеещо в юдейския народ, която намира своя завършен вид в Мистерията на Голгота. В 4. Книга на Мойсей, глава 25 се разказва как Израел е бил съблазнен да се отдаде на идолопоклонство, но един човек се намесил и го спасил от тази опасност. Неговата решителност спасява израилтяните, юдейския народ, от това да попаднат под пълната власт на идолопоклонството. Кой е този човек? Той е този, за когото в 4. Книга на Мойсей се разказва, че има силата да се

изправи пред древноюдейския народ, който е застрашен от идолопоклонството на съседните народи, и се застъпи за Бога, който се откри на Мойсей; една силна душа. Обикновено това застъпване за Бога на немски език се превежда като „да покажеш ревност“, но не ревност в лошия смисъл на думата, а в смисъл „силно да се застъпиш за нещо“. В 4. Книга на Мойсей 25, 10-12 четем:

„И Господ говори с Мойсей и каза: Пинеас, син на Елеазар, син на Аарон, свещеника, отвърна яростта ми от чедата на Израел, понеже показва пред тях ревност за мене, и аз не изтребих чедата на Израел в ревността си.

Затова кажи: Ето, аз му давам моя завет на мира.“

Така говори Яхве на Мойсей. Според древноюдейското тайно учение този текст е от извънредно голямо значение. Но новото окултно изследване също потвърждава този факт. Ние знаем, че от Аарон произлизат всички онези, които упражняват висшето свещеничество в древен Израел, следователно в тях продължава да живее есенцията на онова, което чрез юдейския народ беше дадено на цялото човечество. На това място от световната история, за което се загатва тук, древноюдейското тайно учение, както и по-новото окултно изследване показват, че Яхве съобщава на Мойсей: в лицето на Пинеас, син на Елеазар, син на Аарон, следователно внук на Аарон, той дава на древноеврейския народ един изтъкнат свещеник, който се застъпва за него, който е свързан с него. И това тайно учение, както и по-новото окултно изследване потвърждават: В тялото на Пинеас живееше същата душа, която по-късно срещаме в тялото на Илия. Така ние имаме една напредваща линия, чиито отделни точки вече отбелязахме. В Аароновия внук живее душата, която ни интересува, и тя действа там, в Пинеас. После ние отново я срещаме в Илия-Набот, а още по-късно в Йоан Кръстител; след което можем да проследим по-нататъшния й път в еволюцията на човечеството. И така, сега чрез имагинативното виждане ние стигаме, от една страна, до тази душа, а от друга страна до душата на самия Мойсей.

Ето как в Преображението, което става на планината, ние виждаме сливането на различни духовни течения. Тук е събрана цялата духовност на Земното развитие и най-вече това, което чрез еврейската кръв намира своята есенция в левитството. Защото пред нас стои душата на Пинеас, син на Елеазар, син на Аарон, пред нас стои Мойсей, както и Онзи, който извърши Голготската Мистерия. Имагинативното познание на тримата ученици Петър, Яков и Йоан, поели по пътя на посвещението, трябваше да им открие как силите, как духовните течения се сливат в едно цяло. И когато вчера се опитах да опиша като един вид призив това, което се носи от Гърция към Палестина и отговора на този призив, имах предвид нещо много повече от едно образно представяне на фактите. Големият световноисторически разговор трябваше да бъде подготвен. Учениците

Петър, Яков и Йоан трябваше да бъдат посветени в това, което имаха да си кажат тези три същества: едното от тях принадлежеше към старозаветния народ, другото, душата на Мойсей, както знаем, носеше много неща в себе си, докато на третото, като космическо Божество, му предстоеше да се свърже със Земята. Ето какво трябваше да видят учениците.

Обаче ние знаем, че то не може веднага да проникне в техните сърца. Учениците не можаха веднага да разберат всичко. Но с много от нещата, които биват изживявани в окултната област, става точно така. Те биват изживявани имагинативно, без да бъдат разбирани, и човек се научава да ги разбира едва в някоя от следващите инкарнации, и тогава той ги разбира толкова по-добре, колкото по-пълно нагажда своите размишления към това, което първоначално е видял. Но така или иначе, ние можем да почувствуваме следното: Горе на планината са трите мирови сили, долу са тримата ученици, на които им предстои да бъдат посветени в тези велики космически тайни. И всички тези неща пробуждат в душите ни усещането: Когато правилно разбираме Евангелието, когато се оставим под въздействието на драматичната градация и на самата художествена композиция, която винаги е израз на важни окултни факти, тогава то ясно показва големия обрат, който настъпва по времето на Голготската Мистерия.

Когато си служим с окултното изследване, Евангелието започва да ни говори на един много ясен език. И занаят пред нещата ще се свеждат до следното: Хората все повече и повече да стигат до разбирането, че при отделните места на Евангелието ние трябва да знаем за какво става дума и кое точно е най-важното в този или онзи текст; защото само тогава ще откриваме главното съдържание в една или друга притча, в един или друг евангелски разказ. И наистина е куриозно, че по отношение на най-важните неща в Евангелието обичайните теологични и философски разяснения фактически винаги тръгват от онази забележителна гледна точка, от която би се ръководил един човек, който не впряга коня пред каруцата, както е редно, а постъпва точно обратно, поставяйки коня зад каруцата. Всъщност при много тълкуватели и коментатори на Евангелието наблюдаваме точно това те просто не разбират за какво става дума.

Сега ще насоча вниманието Ви към едно място от Евангелието на Марко, което ще се окаже особено важно в хода на по-нататъшното обсъждане. В глава 14. от Евангелието на Марко Ви четете:

„И когато Той беше във Витания, в къщата на Симон Прокажения, и седеше на трапезата, дойде една жена, която носеше алабастров съд с миро от чист, драгоценен нард, и като счупи алабастровия съд, възливаше върху главата Му.

А някои негодуваха и казваха помежду си: Защо става това прахосване на мирото?

Та то можеше да се продаде за повече от триста динара, и парите да се раздадат на сиромаси. И роптаеха против нея.

Но Исус рече: Оставете я; защо я смущавате? Тя извърши добро дело за Мене.

Защото сиромасите всякога имате при себе си, и кога поискате, можете да им сторите добро; А Мене не всякога имате.

Тя извърши, което можа; тя превари да помагае тялото Ми за погребение.

Истина ви казвам: дето и да бъде проповядвано това Евангелие по целия свят, ще се разказва за неин спомен и за това, що тя извърши." (14,3-9.)

Би било правилно, ако човек винаги признава, че едно такова място съдържа в себе си нещо твърде забележително. И ако са честни, повечето хора биха се съгласили, че те симпатизират на онези, които негодуват срещу разпиляването на мирото, смятайки че е напълно излишно то да се излива върху нечия глава. Повечето хора действително биха застанали зад становището, че ще е по-добре, ако мирото бъде продадено за триста динара и парите бъдат раздадени на сиромасите. Да, ако са честни, те може би ще намерят думите на Христос за твърде сурови, когато Той казва: По-разумно е да не пречите на жената, отколкото да раздадете на сиромасите тези триста динара от продажбата на мирото. Тук, ако не се изплаши от целия този разказ, човек трябва да си каже: Вероятно зад тези думи се крие нещо, което аз не виждам. Но Евангелието прави още една стъпка напред; на това място то съвсем не държи да бъде учтиво. Защото ако има известен брой хора, които са убедени, че би било по-добре тези триста динара от продаденото миро да се раздадат на сиромасите, Евангелието иска да каже, че тези, които разсъждават така, мислят по същия начин, по който мисли и един точно определен човек. Защото то продължава:

„Истина ви казвам: дето и да бъде проповядвано това Евангелие по целия свят, ще се разказва за неин спомен и за това, що тя извърши.

Тогава Юда Искариот, един от дванадесетте отиде при първосвещениците, за да им Го предаде.

А те, като чуха, зарадваха се и обещаха да му дадат сребърници. И търсеше случай да им Го предаде. (14, 9-11.)

Защото именно Юда Искариотски се възмути особено много от разливането на мирото! Онези, които се възмущават от разливането на мирото, застават откъм страната на Юда Искариотски. Да, Евангелието никак не е учтиво, защото то съвсем ясно показва, че онези, които се възмущават от разливането на мирото, приличат на Юда Искариотски, който после предаде Господа за тридесет сребърника. Евангелието иска да каже: Ето, такива са хората, които настояват мирото да бъде продадено за

триста динара; защото Юда е силно привързан към парите. Евангелието по никакъв начин не иска да прикрива каквото и да е, защото прикриването затруднява обективното и точно тълкуване. Трябва да намерим онази точка, която е център на нещата. Обаче ние ще открием и такива примери, когато Евангелието насочва към някои странични точки, будещи възмущение, стига основната точка да бъде представена в особено ясна светлина.

Но за какво става дума тук? Става дума за това, че Евангелието иска да каже: Човекът не бива да се привързва към сетивното битие, към това, което има стойност и значение в сетивния свят; човекът трябва да приеме в себе си преди всичко свръхсетивния свят; важно е също да се замислим и върху това, което в сетивния свят няма вече никакво значение. Тялото на Христос Исус, което жената помазва преди погребението, няма вече никакво значение, защото то е напуснато от душата; обаче човек трябва да направи нещо за това, което има стойност и значение отвъд пределите на сетивния свят. Нека ясно да подчертаем този момент. И за тази цел Евангелието използва нещо, което според естественото човешко съзнание има възможно най-голяма стойност в сетивния свят.

За да напомни, че понякога човекът трябва да отнеме нещо от сетивния свят и да го предостави на Духа, на онова, всред което Азът пребивава, когато е освободен от тялото, Евангелието посочва един особен пример. То посочва нещо, което изглежда лишено от всякакво състрадание: От бедните се отнема нещо, за да се предостави на Духа, на Аза, след като той бъде освободен от тялото. Евангелието се обръща не към това, което дава смисъл на земното битие, а към всичко онова, което може да се присъедини към Аза и, респективно, да се излъчи от Аза. Това тук е подчертано много силно. Ето защо то е свързано с Юда Искариотски, който извършва предателството, тъй като неговото сърце е изключително силно привързано към сетивния свят и той се усеща твърде близък до тези, които Евангелието не твърде учтиво описва като истински еснафи. За Юда има значение само това, което служи на сетивния свят; той споделя убеждението, че това, което може да се купи за триста динара, има по-голяма стойност от нещата, принадлежащи към свръхсетивния свят.

Ние навсякъде трябва да търсим същественото, а не второстепенното. Евангелието може да бъде разбрано само ако вникнем в неговите духовни основи. Вникнем ли в неговите духовни основи, този пример се оказва особено подходящ. Ето защо прахосването на мирото ще се третира като нещо важно само тогава, когато Азът вече няма съзнателен достъп до свръхсетивния свят.

А ето едно друго място, което крие важни окултни факти от еволюцията на човечеството и също затруднява тълкувателите на Евангелието, въпреки че може да бъде обяснено от методична и художествена гледна точка:

„А на другия ден, когато излязоха от Витания, Той огладня.

И като видя отдалеч едно разлистено смокиново дърво, пристъпи към него, за да намери нещо; но като приближи, не намери нищо, освен листа; защото не беше време за смокини.

И Той проговори, думайки: От сега нататък никой да не яде плод от тебе до века. И учениците Му чуха това." (11, 12-14.)

Сега всеки честно мислещ човек би трябвало да се запита: Нима не е твърде странно Евангелието да разказва за един Бог, който минава покрай едно смокиново дърво и търси, но не намира никакви смокини поради простата причина, че „не беше време за смокини", следователно, да ни разказва за един Бог, който минава покрай едно смокиново дърво и търси плодове, въпреки че дървото не би могло да роди нищо в тази част на годината, след което изрича забележителните думи: „От сега нататък никой да не яде плод от тебе до века!" Ако си припомните тълкуванията, които обикновено се правят на тази история, която чисто и просто разказва как Христос Исус изведнъж усетил глад и се запътил към едно смокиново дърво в такава част от годината, когато то не би могло да роди никакви плодове, и след като не открил никакви смокини, Той прокълнал дървото да не дава плодове за вечни времена. Добре, какво представлява това смокиново дърво и защо Евангелието ни разказва цялата тази история?

Всеки, който може да чете окултните писания, в „смокиновото дърво" веднага ще разпознае същото, за което се говори при Буда, който седейки под „дървото Боди" получава озарение за своята проповед в Бенарес. А каква е връзката със самото Евангелие ще видим по-нататък. Да седиш под „дървото Боди" това означава същото, както и да седиш под „смокиновото дърво". В световноисторически план и по отношение на човешкото ясновидство, времето на Буда може да се нарече "епохата на смокините", или с други думи: Седейки под дървото Боди какъвто е случаят с Буда, седейки под смокиновото дърво човекът стигаше до озарение. Но сега нещата бяха съвсем други. Ето какво трябваше да разберат учениците! Сега беше в сила един нов световноисторически факт: Дървото, под което Буда беше получил своето озарение, вече нямаше плодове.

И това, което засегна цялото човечество, се отрази и в душата на самия Христос. В лицето на Емпедокъл от Сицилия ние виждаме един представител на човечеството, един представител на много хора, които също гладуваха, понеже тяхната душа вече не намираще предишните откровения и сега трябваше да се задоволи с абстракциите на Аза, тъй че можем да говорим за „гладуващия Емпедокъл", за „духовен глад", какъвто изпитваха всички хора през тогавашната епоха. Целият глад на човечеството се стовари в душата на Христос Исус малко преди настъпването на Голготската Мистерия.

И учениците трябваше да участвуват в тази Мистерия, да са наясно с нея. Христос ги завежда до смокиновото дърво и им открива тайната на дървото Боди. Фактът, че Буда е намирал плодове в това смокиново дърво, вече няма значение. Сега не е „времето на смокините“, което някога позволи на Буда да се издигне до своята проповед от Бенарес; Христос трябваше да констатира, че дървото, от чиято светлина изгря проповедта на Буда, завинаги е спряло да ражда каквито и да е „плодове на познанието“, тъй като сега изгрява Мистерията на Голгота.

И така, какви са фактите, пред които сме изправени? Ние виждаме как Христос и Неговите ученици се отправят от Бетания към Ерусалим и в този момент у учениците се пробужда едно особено силно усещане, една могъща сила, която прераства в имагинативни способности, в ясновидство. В душите на учениците бликват имагинативни, ясновидски сили. По ясновиждащ път те възприемат дървото Боди, смокиновото дърво, и Христос Исус им показва, че дървото Боди вече не може да ражда никакви „плодове на познанието“, защото „времето на смокините“, тоест времето на старото познание е отминало. Това дърво ще изсъхне за вечни времена и вместо него трябва да израсне едно ново дърво, дървото, поникващо от мъртвата дървесина на Кръста, където ще зреят не плодовете на старото познание, а плодовете, които човечеството ще извлича от Мистерията на Голгота, чийто Кръст ще се превърне в един нов символ на живота. И така, на онова място от световната история, където Буда седи под дървото Боди, сега идва образът на Голгота, където се извисява едно друго дърво, дървото на Кръста, носещо живия плод на изявяващия се Богочовек.

ДЕВЕТА ЛЕКЦИЯ

Базел, 23 Септември 1912

В тези лекции многократно беше споменато, че занаят пред в отношението на хората към Евангелията ще настъпи един забележителен поврат, защото те ще вникнат в художествения елемент и в цялостната композиция на тези Евангелия и ще се убедят, че окултните основи, както и световноисторическите импулси, представени в Новия Завет, могат да бъдат видени в истинската им светлина едва тогава, когато отворим очи за художествено-композиционната страна на Евангелията. Общо взето евангелската литература и художественият елемент, застъпен в Евангелията, са разглеждани в хода на общочовешката еволюция по същия начин, за който стана дума през последните дни.

Ние насочихме нашето внимание към онези самотни образи от Древна Гърция, които ясно усетиха в душата си бавното заглъхване на старото ясновидство и се постаряха да го заменят с това, от което трябваше да израсне човешкият Аз, съвременното съзнание, абстрактните понятия, абстрактните представи. Сега бихме искали да посочим и нещо друго, GA_139 Евангелието на Марко // Copyright издателство Даскалов

което именно в рамките на гръцката култура се явява като един вид завършек на цяла епоха от общочовешката еволюция, сякаш тя е стигнала до една крайна точка, след която развитието тръгва по съвсем нов път. Тук става дума за гръцкото изкуство. На какво се дължи това, че не само през Възраждането европейските души копнееха за страната на гърците, за страната на красотата, откривайки в прекрасното извайване на телесните форми един истински идеал за човешкото развитие, но дори и през покъсните епохи духове като Гьоте също търсеха с душата си тази страна на гърците, тази страна на красивите форми? Това се дължи на факта, че всъщност в Древна Гърция онази красота, която непосредствено се излива от външните форми, стигна до своята кулминация, до своя завършек.

Гръцкото изкуство, гръцката красота ни привлича именно с вътрешната завършеност на формите. В характерната си композиция гръцкото художествено произведение постига своя замисъл по един безусловен начин. Тя веднага изпъква пред погледа и е изцяло потопена в сетивния свят. Величието на гръцкото изкуство се състои именно в това, че то съществува като едно външно проявление.

Бих казал, че и художественият елемент, вложен в Евангелията, днес по същия начин се открива пред очите ни по един съвсем нов начин, който досега е останал напълно неразбран от хората. Тук става дума за вътрешната композиция, за вътрешното преплитане на художествените нишки, които същевременно са и окултни нишки. Ето защо нещата опират до това, което казахме вчера: навсякъде в отделните разкази и описания да се търси основното, същественото.

И тъкмо в Евангелието на Марко на преден план изпъкват не отделните думи, а цялостната атмосфера на изложението, което ни показва Христос като едно космическо и в същото време земно проявление, а самата Мистерия на Голгота като един земен и в същото време свръхземен факт. Изпъква се и нещо друго, което проличава от един художествен похват, в самия край на Марковото Евангелие. Изпъква се как един космически импулс просиява в планетарното битие на Земята. Този импулс просиява в самото планетарно тяло на Земята. И сега Земята човешки същества имат задачата да се отнесат към този импулс с едно истинско разбиране. Може би никъде другаде, освен в Евангелието на Марко не е подчертано толкова ясно: Разбирането на този импулс, който озари Земята и за чието пълно разгръщане е необходима цялата бъдеща еволюция на Земята, разбирането на този импулс в никакъв случай не беше възможно през времето, когато се извърши самата Мистерия на Голгота. И тази невъзможност за разбиране, фактът, че човешкото разбиране тогава направи едва своите първи стъпки, за да се разгръща все повече и повече в хода на по-нататъшната еволюция, всичко това Евангелието на Марко ни представя по един прекрасен начин именно в своите художествени

елементи, в своята цялостна композиция. И ние долавяме тези фини художествени и композиционни достойнства, когато се запитаме: Как изобщо възникна това разбиране по времето, когато се извършваше Мистерията на Голгота?

Всъщност разбирането можа да се прояви на три равнища. За него спомогнаха три фактора: На първо място са най-близките ученици на Христос Исус; навсякъде в Евангелието те са представени като избрани от самия Господ, като такива, на които Той е поверил важни тайни, необходими за едно по-дълбоко разбиране на съществуването. Следователно от тях ние трябва да очакваме най-висшето разбиране за Мистерията на Голгота. И какво разбиране трябва да очакваме от тях? Това е вложено с един фин композиционен усет в Евангелието на Марко и ние го откриваме най-вече с приближаването към неговия край. фактът, че тези избрани ученици можаха да стигнат до едно по-висше разбиране отколкото водачите на старозаветният народ изпъква особено ясно пред нас, стига да търсим точното обяснение на нещата.

Така Вие стигате до онзи разговор, който Христос Исус води със садукееите (12, 18-27). В този разговор става дума за безсмъртието на душата. Ако човек чете Евангелието повърхностно, той трудно ще отгатне защо този разговор със садукееите е вмъкнат точно тук и защо садукееите произнасят странните думи: Би могло, казват те, да се случи така, че от седем братя един да се ожени за една жена, но той да умре и за същата жена да се ожени втория брат; след като умира и втория, взема я третият, а после и всички останали, а накрая, след смъртта на седмия, умира и тя. И сега садукееите не разбират, как ще се отнасят в духовния свят тези седем мъже към жената, ако там има безсмъртие. Така звучи известното възражение на садукееите и може би някои от Вас знаят, че то е повдигано не само по времето на Голготската Мистерия, а и в някои съвременни книги, оборващи безсмъртието. Но защо се води този разговор? От самия отговор на Христос Исус става ясно, че след смъртта душите стават небесни същества; следователно примерът, посочен от садукееите няма никаква стойност за отношенията в свръхсетивния свят. Или с други думи: Христос Исус говори за извънземни отношения, доколкото те могат да послужат за разбирането на извънземния живот.

Отивайки към края на Марковото Евангелие, Вие стигате до един друг разговор. Там Христос Исус трябва да отговори по въпросите на брака (10, 1-12). Разговорът се води между Христос Исус и юдейските книжници, които напомнят как според Мойсеевите закони един мъж може да напусне жена си след като ѝ даде „разводно писмо“. И какво има предвид Христос Исус, когато отговаря: „Мойсей ви даде този закон, понеже сърцата ви са корави и вие се нуждаете от такива закони.“ Той има предвид това, че нещата са се променили и сега Той напомня за онези връзки между мъжа и

жената, които са съществували преди намесата на луциферическите сили в човешката еволюция. Или с други думи, Той говори за нещо космическо, за нещо извънземно. Важното тук е, че Христос Исус насочва разговорите, отнасящи се до сетивния свят, към области, които принадлежат на свръхсетивния свят. И още нещо: Със самото си идване на Земята Той сваля свръхземни, космически отношения и ги включва в разговорите си със земните същества.

Следователно, от кого най-вече би трябвало да очакваме, или от кого би трябвало да изискваме възможно най-дълбокото разбиране на Христовите думи за космическите отношения? От тези, които Той избра за свои ученици. Следователно, първото равнище на разбиране бихме могли да обобщим по следния начин: Учениците на Христос Исус можаха да вникнат в Мистерията на Голгота и да проумеят свръхземното, космическото естество на този факт. Точно това бихме могли и да очакваме от учениците, които Той сам избра.

Второто равнище, втората степен на разбиране, която бихме могли да очакваме, следва да търсим у ръководителите на древноеврейския народ, у първосвещениците и върховните съдии, от тези, които добре познават писанията и цялата история на старозаветния народ. Какво бихме могли да очакваме от всички тях? Евангелието посочва съвсем ясно: От тях не се изисква разбиране за космическите отношения, за които говори Христос Исус; от тях се очаква да разберат друго: А именно, че Христос Исус идва всред древноеврейския народ и неговата индивидуалност носи отпечатъка от кръвта на този народ, че Той е син на Давидовия дом и че е дълбоко свързан с всички онези сили, които благодарение на Давид се вляха в юдейския народ. Така ние стигаме до втората, по-ниска степен на разбиране. Според нея Христос Исус има една мисия, която съвпада с върховата точка на мисията на целия юдейски народ и това се загатва по един чуден начин в края на Марковото Евангелие, когато все по-настойчиво се подчертава забележките само с какъв фин художествен и композиционен усет, че тук ние имаме работа със Сина Давидов. Следователно, докато от учениците се изисква разбиране за мисията на космическия герой, от онези, които се числят към юдейския народ, се изисква разбиране за това, че е дошъл краят на Давидовата мисия. Това е второто. Юдейският народ би трябвало да разбере, че е изправен пред края на една велика епоха, когато в същото време се възпламенява и неговата истинска мисия.

И откъде би трябвало да дойде третата степен на разбиране? За тази цел се изисква нещо още по-незначително. И забележително е по колко фин художествено-композиционен начин е постигнато това от Евангелието на Марко. Тук наистина се изисква нещо незначително, и то не от друг, а от страна на римляните. Прочетете края на Евангелието и вижте какво става,

когато първосвещениците предават Христос Исус на римляните; впрочем заанапред ще говоря само за Евангелието на Марко. Първосвещениците продължават да питат Христос Исус дали Той иска да каже нещо за Христос, дали Той ще се провъзгласи за Христос, което би ги раздразнило, понеже това би означавало, че Той говори за своята космическа мисия, и дали иска да говори за факта, че произлиза от Давидовия род. От какво се възмушава Пилат, римлянинът? Единствено от това, че Той се обявява за „Цар на юдеите" (15, 1-15).

Сега юдеите трябваше да разберат, че идването на Христос Исус представлява върховата точка на тяхното собствено развитие. Римляните трябваше да разберат, че Той действително има някакво значение в развитието на юдейския народ, че изпълнява някаква водеща, но не и главна роля. Ако римляните бяха разбрали това, какво щеше да се случи? Нищо друго, освен онова, което и без това се случи, само че те наистина не го разбраха. Ние знаем, че юдейството пое към Западния свят минавайки през Александрия. Все пак римляните би трябвало да отгатнат, че сега е настъпил световноисторическият момент за разпространяването на юдейската култура. И за това наистина се изисква по-малко, отколкото се изисква от книжниците. Римляните би трябвало да се досетят само за ограничената роля на юдеите в тази част от света. А фактът, че те не се досещат това би била една от задачите на епохата говори за следното: Пилат просто не разбира, че Христос Исус би могъл да бъде възприет от хората като „Цар на юдеите" и вижда в цялото събитие нещо съвсем безобидно.

И така, относно мисията на Христос Исус ние откриваме три степени на разбиране: на първо място е разбирането за космическия елемент на Христос, до което стигнаха Неговите ученици, на второ място идва разбирането на юдеите за това, което трябваше да се случи в самия юдейски народ, и на трето място разбирането на римляните за това, че юдеите разпространяват своето влияние не само в Палестина, но и върху все по-обширни територии на Земята.

Този факт е загатнат именно в художествено-композиционната страна на Марковото Евангелие. А на въпросите, възникващи от трите степени на разбиране, Евангелието на Марко може да ни даде съвсем ясни отговори.

Първият въпрос би трябвало да бъде: Дали апостолите, избраните ученици, са дораснали до разбирането за космическите измерения на Христос Исус? Познаха ли те в Него именно космическия Дух? Разбраха ли те, че сред тях живя едно Същество, чиято аура беше пронизана от космическите сили и от космическите закони, които едва сега можаха да се проявят на Земята? Разбраха ли те това?

фактът, че Христос Исус изисква от тях тази степен на разбиране, е ясно посочен в Евангелието. Когато двамата ученици, Зеведеевите синове, искат от Него да седнат от дясната и от лявата Му страна, Той казва:

„Не знаете какво искате. Можете ли да пиете чашата, която аз пия, или да се кръстите с кръщението, с което аз се кръщавам?" (10, 38).

Първоначално учениците обещаваат това. Но какво би могло да се случи после? Биха могли да се случат две неща. Най-напред избраните ученици действително биха могли да преминат през всичко онова, което се разигра като Мистерия на Голгота, тъй че връзката между тях и Христос да се запази до самата Мистерия на Голгота. Това би било едното, което би могло да се случи. Но че се случи не това, а другото, ние виждаме съвсем ясно от Евангелието на Марко. Когато Христос Исус беше заловен, всички побягват, а Петър, който беше обещал да не отстъпва пред нищо, три пъти се отрича от Него преди още петелът да е пропял два пъти. Така изглежда описанието от страна на апостолите. Но как изглеждат нещата от гледна точка на самия Христос?

Нека да се пренесем и то с пълно смирение, понеже тъй би трябвало да бъде в душата на Христос Исус, който до последния момент се опитваше да запази връзката си с душите на апостолите; да се пренесем, доколкото можем, в душата на Христос, за да проследим по-нататъшното развитие на събитията. Тази душа спокойно би могла да си зададе световноисторическия въпрос: Мога ли аз да направя нещо, за да могат апостолските души, или поне най-подготвените от тях, да се издигнат до онази висота, която ще им позволи да изживеят заедно с Мен всичко онова, което предстои да се случи до Мистерията на Голгота? Да, Христовата душа е изправена тъкмо пред този въпрос. Колко величествен е този миг, когато Петър, Яков и Йоан са отведени до Маслиновата планина, където Христос Исус сам иска да се убеди дали може да разчита на най-доверените си ученици. Но по пътя Го обзема страх. Да, скъпи приятели, нима някой би повярвал, че Христос може да изпитва страх от смъртта, от Мистерията на Голгота, че приближаващата Голгота може да предизвика кървава пот по лицето Му? Това би означавало, че познанието за Мистерията на Голгота е крайно недостатъчно. Такова познание може и да е оправдано от богословска гледна точка, но само по себе си то няма никакъв смисъл. Защо Христос е натъжен? Той не се ужасява от Кръста. Това е самопонятно. Той се ужасява от следното: „Ще устоят ли учениците, които аз взех със себе си, пред този миг, когато трябва да се реши дали в душата си те ще приемат да дойдат с мен, дали ще поискат да изживеят с мен всичко, което ме очаква по пътя към Кръста? Сега трябва да се реши дали тяхното съзнание ще остане достатъчно будно, за да изживеят с мен всичко, което ме очаква по пътя към Кръста." Тази е „чашата", която се приближава до Него. И Той ги оставя сами, за да са

„будни“, или с други думи, в такова състояние на съзнанието, което би им позволило да изживеят заедно с Него предстоящите изпитания. После Той се отдръпва и започва да се моли: „Отче, ако е възможно, нека тази чаша ме отмине, но да бъде не моята, а твоята воля.“ А това означава: Не допускай да остана съвсем сам като Син Човешки, а нека другите да вървят с мен. После Той се връща и намира учениците заспали. Те не успяват да постигнат необходимата степен на съзнание. Той прави втори опит, но учениците не успяват да останат будни. После Той опитва още веднъж, но положението остава същото. Сега за Него става ясно: Той остава напълно сам и те няма да споделят с Него онова, което Му предстои по пътя до Кръста. Чашата няма да Го отмине! Той ще извърши своето дело сам, душевно сам.

Светът стана свидетел на това, което наричаме Мистерия на Голгота, но по времето, когато тя се разигра, все още липсваше разбиране за това велико събитие. Дори най-доверените ученици не успяха да постигнат необходимата за тази цел будност на съзнанието. Всичко това се отнася за първата степен на разбиране. С каква художествена сила могат да бъдат представени нещата, когато човек долови истинските окултни основи на това, което Евангелията описват!

Нека сега да разгледаме втората степен на разбиране и да поставим въпроса: Как водачите на юдейския народ можаха да си обяснят идването на Онзи, който се появи в Давидовия род като плод на цялата древноеврейска еволюция? Едно от първите места, където срещаме описание за разбирането на древноеврейския народ спрямо потомъка на Давидовия род, се намира в Десета глава на Марковото Евангелие. Това е решаващото място, когато Христос влиза в Йерусалим и древноеврейският народ Го посреща като истинския Син Давидов.

„И дойдоха в Йерихон; и когато излизаше от Йерихон с учениците Си заедно с много други хора, Тимеевият син Бартимей, един сляп просяк, седеше край пътя.

И като чу, че бил Исус Назарянинът, започна да вика, казвайки: Исусе, Сине Давидов, смили се над мене!

И мнозина го смърчиха, за да млъкне; но той викаше още по-силно: Ти, Сине Давидов, смили се над мене!“ (10, 46-48.)

Тук зовът на слепеца е ясно подчертан: „Ти, Сине Давидов“. Следователно, само слепецът стига до разбирането, че пред него стои „Сина Давидов“.

„И тъй, Исус спря и рече: Повикайте го. Те викат слепеца и му казват: Дерзай, стани, вика те.

И той хвърли дрехата си, скочи и дойде при Исуса.

И проговори Исус и му каза: Какво искаш аз да направя за тебе? Слепецът му рече: Учителю, искам да прогледна.

А Исус му рече: Иди си, твоята вяра те спаси. И той веднага прогледна, и тръгна подир Него по пътя." (10, 49-52.)

Това означава: Само вяра е това, което Той изисква. И не бива ли да се замислим защо наред с другите случки, Евангелието разказва за изцелението на слепеца? Защо този разказ е вмъкнат така изолирано тук? Хората трябва да извличат познание дори само от композиционната структура на Евангелието. Тук акцентът пада не върху изцелението, а върху факта, че от всички само един-единствен, слепецът, вика с всички сили: „Исусе, ти Сине Давидов!“ Виждащите не го познават. Обаче слепецът, който физически не вижда, Го познава. Тъй че тук Евангелието иска да посочи колко слепи са другите и че този е трябвало първо да ослепее, за да Го види. Изобщо акцентът пада върху слепотата, а не върху изцелението. Веднага се вижда колко ограничено може да бъде разбирането за Христос.

По-нататък Вие навсякъде откривате как Той говори за това, че космическите сили проникват в човешката индивидуалност, как Той всъщност има предвид космическите сили, когато говори за безсмъртието и същественото отново е в това, че става дума за тази връзка именно при появяването на Христос като „Син Давидов“, защото Бог е Бог на живите, а не на мъртвите: Бог на Авраам, на Исаак и на Яков (12, 26-27.), тъй като Авраам, Исаак и Яков живеят под различна форма във всеки от потомците, понеже Бог живее в тяхната индивидуалност. Обаче това е подчертано още по-силно, когато Той загатва какви сили дремят в човека, очаквайки своето пробуждане. Там се казва, че не става дума просто за физическия син на Давид, защото самият Давид говори за „Бога“, а не за „физическия син“ (12, 35-37). Когато търсим влиянието на космическия Христос, винаги говорим за „Бога“ в човешката индивидуалност, за това, което трябваше да покълне от Давидовия род.

Нека да посочим още едно място потърсете го към края на Марковото Евангелие, едно място, което лесно може да остане незабелязано, ако не го разберем както трябва, едно място, което разтърсва душата. То е там, където се говори как Христос бива предаден на светските власти, които търсят основания за Неговото осъждане. А малко преди това се описва какво направи Той в храма, когато преобърна масите на среброменителите, изгони ги навън и отправи към всички своите предизвикателни думи. И въпреки това не Му се случи нищо. Сякаш Той казва: Вие видяхте и чухте всичко и сега, когато Аз стоя пред вас, вие търсите лъжливи обвинения срещу Мен, за да ме хванете с обичайните средства на един предател, както се постъпва с човек, който е извършил тежко престъпление; а докато бях всред вас в храма, вие не направихте нищо! Едно наистина разтърсващо място! Защото ние постепенно разбираме: Навсякъде Христос постъпва по такъв начин, че фактически никой не може да Му стори нищо.

И не би ли трябвало да попитаме: „Защо?“ Той постъпва по такъв начин, че за нас става пределно ясно какъв величествен поврат е настъпил в мировата еволюция. „Първите ще бъдат последни, а последните първи“ (9, 35.). Това са думи, които според учението и разбирането на Стария Завет би трябвало да звучат ужасяващо, но Той ги изговаря пред всички. И въпреки това не Му се случва нищо. А после, когато Го залавят в нощния мрак с помощта на един предател, ние имаме усещането, че тук става същинско сбиване. Да, има нещо разтърсващо в това място от Евангелието:

А оня, който Го предаваше, беше им дал знак, казвайки: Когато целуна, той е; хванете го та го заведете, като го пазите здраво.

И когато дойде, веднага се приближи до него и каза: Учителю, Учителю! и го целуваше.

И те туриха ръце на него и го хванаха.

Но един от стоящите там измъкна ножа си та удари слугата на първосвещеника и му отсече ухото.

Исус проговори и рече им: като срещу разбойник ли сте излезли с ножове и сопи да Ме уловите?

Всеки ден бях при вас и поучавах в храма, но не ме хванахте; но това стана, за да се сбъднат писанията". (14, 44-49.)

Защото на какво всъщност се дължи това, че първоначално те не можах да го уловят и едва по-късно започнаха да търсят обвинения срещу Него? Ние стигаме до отговор на този въпрос само ако разглеждаме нещата от окултна гледна точка. Аз вече споменах как евангелистът Марко съвсем ясно посочва, че в хода на неговото повествование окултните, духовните факти, са примесени с чисто физически факти. И ние разбираме: в своите действия Христос не е строго ограничен в конкретната личност, носеща името Исус от Назарет; Неговите действия се екстериоризират върху учениците, когато например Той извън физическото тяло отива да ги търси в езерото. Ето как, намирайки се извън своето физическо тяло, докато то се подвизава тук или там, Той можеше да вложи в апостолските души всичко онова, което се излъчваше от Него като Импулс, като Дух. И Евангелието на Марко ясно посочва как хората възприемат тъкмо онова, което Той намиращ се извън своето физическо тяло проповядва и учи. Тъкмо то живее в душите. И макар душите да не го разбират, те се пробуждат за него. То е земно и извънземно, в индивидуалността на Христос и в народа.

Навсякъде и по всяко време Христос е обгърнат от една простираща се надалече, действаща аура. Тази действаща аура можеше да се проявява благодарение на това, че Той беше свързан с душите на избраните от Него хора, и тя беше налице дотогава, докато Той беше свързан с тях. Чашата не можеше да бъде отмината. Избраните хора не показаха никакво разбиране. И тогава аурата постепенно се оттегли от

човека, наричан „Исус от Назарет“, все по-отчуждени ставаха помежду си Христос и Синът Човешки, Исус от Назарет. Все по-самотен ставаше Исус от Назарет към края на живота си и все по-слаба ставаше връзката между него и Христос.

Докато космическият елемент беше тук до момента, представен в Евангелието като „кървавата пот в Гетсимания“, докато до този момент Христос беше здраво свързан с Исус от Назарет, отсега нататък, поради неразбирането на хората, тази свързаност започва да се разпада. И докато по-рано космическият Христос тържествуваше в храма и прогонваше търговците, докато възвестяваше най-могъщите учения без нищо да Му се случи, сега вече, когато връзката между Христос и Исус от Назарет ставаше все по-слаба, враговете можаха да се приближат и да Го заловят. Космическият елемент е все още тук, обаче ние виждаме как той все повече и повече се отдалечава от Сина Човешки. Ето кое прави нещата толкова разтърсващи! И след като хората не стигнаха до троичното разбиране, за което стана дума. какво получиха те накрая? Кого улавяха те, кого осъждаха и разпъваха на Кръста? Синът Човешки! И колкото повече те вършеха това, толкова повече космическият елемент се оттегляше от Земята, понеже, като един млад импулс, той копнееше да се свърже именно с планетарния живот на Земята. Да, той се оттегли, отдръпна се. И за тези, които Го обвиниха и осъдиха, остана тъкмо той, Синът Човешки, потопен в аурата на младия космически елемент, който копнееше да се свърже със Земята.

Нито едно от другите Евангелия не ни показва с такава разтърсваща сила, че накрая пред очите на хората остава само той, Синът Човешки, потопен в аурата на младия, отлитащ космически елемент. Ето защо, когато бива осъждан въпросът за Христовото Събитие като космически факт, нито едно от другите Евангелия не разказва с такава точност, че в същия момент, когато в своето пълно неразбиране хората се мъчеха по чисто човешки начин да уловят Сина Човешки, от ръцете им се изплъзваше младият космически елемент. Изплъзна им се младият космически елемент, който въпреки всичко, от тогава насам, успя да се включи в планетарната еволюция на Земята. За хората остана Синът Човешки. Това ясно е посочено в Евангелието на Марко. Нека още веднъж да прочетем въпросното място и да проверим как се отнася космическият елемент към чисто човешкия елемент.

„Исус проговори и рече им: като срещу разбойник ли сте излезли с ножове и сопи да Ме уловите?

Всеки ден бях при вас в храма и не ме хванахте; но това стана, за да се сбъднат писанията.

Тогава всички Го оставиха и се разбягаха." (14,48-50.)

Той остава сам. Но каква е съдбата на младия космически елемент? Нека да си представим тази пълна самотност на човека, който беше проникнат от космическия Христос, и как сега той е изправен пред своите преследвачи като истински престъпник. А тези, които би трябвало да го разберат, побягват. „И всички го изоставиха и избягаха.“ се казва с 50. стих; а после в 51. и 52. стих четем:

И някой си момък следваше подир него, обвит с плащаница на голо; и те го хванаха.

А той, като остави плащаницата, избяга гол.

Кой е този момък? Кой се изплъзва от преследвачите? Кой е този, който се появява до Христос Исус, почти необлечен, за да побегне после чисто гол? Това е младият космически импулс, това е Христос, който се изплъзва от ръцете на преследвачите и сега вече е съвсем слабо свързан със Сина Човешки. Много неща са скрити в 51. и 52. стих. Новият импулс не запазва нито една от обвивките, които старите времена бяха увидели около човека. Той е свършено гол: новият космически импулс, от който зависи планетарната еволюция на Земята. Той остава при Исус от Назарет. И ние отново го намираме. Защото 16. глава започва така:

„И като мина съботата, Мария от Магдала, Мария, Якововата майка, и Саломия купиха благоухания за да дойдат и Го помажат.

И в първия ден на седмицата дохождат на гроба много рано, когато изгрява Слънцето.

И думаша помежду си: Кой ще отмести камъка от вратата на гроба? защото беше твърде голям.

И като повдигнаха очи, видяха че камъкът беше отместен.

И когато влязоха в гроба, видяха, че един момък, облечен в бяла одежда, седеше отдясно; и много се изплашиха.

А той им каза: Не се плашете. Вие търсите Исус Назарянина, разпънатия; Той възкръсна, няма го тук.“ (16, 1-6.)

Това е същият момък. Впрочем, никъде другаде в Евангелията, респективно в техния художествен похват, ние не срещаме този момък, който се изплъзва от ръцете на хората тъкмо в момента, когато те предават на осъждане Сина Човешки, момъкът, който е тук след изтичането на трите дни и който отсега нататък действуваше като главен космически принцип, отговорен за планетарната еволюция на Земята. Никъде другаде в Евангелията сравнете сами тази сцена в останалите Евангелия този момък не застава пред нас по един толкова грандиозен начин. И тук се докосваме до това, от което се нуждаем, за да разберем дълбокия замисъл, вложен именно в Евангелието на Марко, според когото ние действително сме изправени пред едно космическо събитие, пред един космически Христос. Едва сега разбираме целия художествен похват, с който си служи Евангелието на Марко.

Забележително е, че веднага след това двукратно и впечатляващо появяване на момъка, Евангелието на Марко бързо приключва с няколко кратки, но многозначителни сцени. Защото едва ли бихме могли да си помислим, че каквото и да е друго продължение може да съдържа в себе си някакво усиляване на този разтърсващ момент от Земната еволюция, особено след като в композицията на Марковото Евангелие вече е прозвучал монологът на Бога, космическият разговор за бъдещето на Земята, състоял се „на планината“, където бяха призвани тримата неразбиращи ученици; после Гетсимания, сцената, разиграла се в Маслиновата планина, където Христос трябваше да признае в себе си, че избраните ученици не са в състояние да проумеят идващите събития; как Той трябва да продължи свършено сам, как Синът Човешки ще пострада и ще бъде разпънат на Кръста; а по-нататък идва световноисторическата самотност на Сина Човешки, който ще бъде изоставен от онези, които сам Той беше избрал, ще бъде все повече и повече изоставен от самия космически принцип. Така че след като сме вникнали в мисията и значението на „момъка“, който се изплъзва от очите и ръцете на хората, ние разбираме дълбокия смисъл на думите: „Боже мой, Боже мой, защо си ме оставил?“ (15, 34.) После момъкът се появява отново, този път пред Мария от Магдала като един духовен, свръхсетивен образ, който може да бъде възприет сетивно само поради особения характер на тогавашните обстоятелства. „Подир това се яви в друг образ на двама от тях, когато вървяха през полето.“ (16, 12.) В този случай физическото проявление просто не би могло да приеме друг облик. После Евангелието бързо приключва и ни отправя в бъдещето, особено по отношение на това, което тогава не можеше да бъде разбрано, понеже тогавашното човечество беше стигнало до най-долната точка от своето слизване в материята; сега човечеството трябваше да насочи поглед към идващите времена, когато то ще е достатъчно напреднало, за да оцени художествено-композиционния стил на Евангелието. И какво друго можем да си представим сега, освен този призив към бъдещето, породен от троичното неразбиране на Голготската Мистерия? Ние можем да си представим как с напредването на тази Мистерия Той се обръща към хората, изисквайки от тях все по-голямо разбиране за това, което се случва в Палестина.

Ние стигаме до точен поглед върху нещата само ако се вслушаме в красноречивото Евангелие на Марко и си кажем приблизително следното: Всяка една епоха посреща с все по-голямо разбиране това, което се случва в Палестина, това, което наричаме Мистерията на Голгота. Ето защо ние вярваме, че с това, което наричаме „антропософско движение“, фактически изпълняваме една от задачите, които Евангелието поставя пред човешката душа: Да посреща с ново разбиране всичко онова, което Христос искаше да постигне в света. А че това ново разбиране не е лесна

работа и че винаги съществува възможност за погрешно вникване в същността на Христос, се загатва от самия Него:

„Тогава, ако ви каже някой: Ето, тук е Помазаникът, или: Ето, там! не вярвайте;

Защото ще се появят лъжепомазаници и лъжепророци, които ще покажат знамения и чудеса, за да подмамят, ако е възможно, дори и избраните." (13, 21-23.)

От Събитието на Голгота насам всички ние винаги сме имали достатъчно поводи, за да се вслушаме в предупредителния тон на тези думи. Който има уши да слуша, днес също ще чуе призива от Голгота: „И когато някой ви каже: „Ето, тук е Христос! Ето, там е Христос! не вярвайте. Защото ще се появят лъжливи Спасители и лъжливи пророци, които ще покажат знамения и чудеса, за да подмамят, ако е възможно, дори и избраните."

И как сега да застанем ние пред Мистерията на Голгота? Всред малкото забележителни изречения, оставащи до края на Марковото Евангелие, след неговите толкова разтърсващи сцени, стигаме и до последните думи, отправени към учениците: макар и по-рано те да не разбраха Христос, сега, чрез момъка, чрез космическия Христос, те получават един съвършено нов импулс.

„А те излязоха и проповядваха навсякъде, при което Господ им съдействуваше и потвърждаваше словото със знаменията, които Го придружаваха." (16, 20.)

Господ съдействува! Ето основното в Мистерията на Голгота! Не става дума за това, че Господ би могъл да се въплъти във физическо тяло, а че тогава, когато Той ще бъде разбран и хората ще се събират в Негово име, а не от някаква суета и външна показност, Той ще съдействува направо от свръхсетивните светове и ще присъствува духовно всред тези, които истински разбират Неговото име. Ако го проумеем както трябва, Евангелието на Марко ни разкрива Мистерията на Голгота по такъв начин, че с правилното ѝ разбиране ние имаме възможност и за непосредствено включване в Мистерията на Голгота. И тъкмо чрез този забележителен разказ намиращ се единствено в Евангелието на Марко за „момъка", който в решителния момент, тъй да се каже, успява да се освободи от Христос Исус, ние биваме подпомогнати в усилията си да разберем Евангелието. Понеже избраните ученици побягнаха, те не можаха да изживеят с Христос последвалите събития, за които се говори в Евангелието на Марко. Отново един чисто художествен елемент просветва в самата композиция на Евангелието: С изключителна яснота то посочва, че от този момент нататък учениците не участвуват в събитията и никой от тях вече не е свидетел на това, което става. И все пак събитията са проследени до край. Този въпрос отново възниква пред нас и ние ще се опитаме да намерим

неговия отговор, както и да хвърлим светлина върху други важни подробности.

Но откъде произлизат другите събития, които учениците не са видели? Тук юдейските предания коренно се различават от това, което описва Евангелието. След като онези, които съобщават истината за Мистерията на Голгота, не са били непосредствени свидетели на събитията, откъде черпят те сведения за този, който оттогава насам е истинският разпространител на християнството?

Този въпрос ще ни отведе още по-дълбоко в същността на нещата.

ДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Базел, 24 Септември 1912

Вчера ние посочихме, че една част от съвместния живот на избраните ученици и самия Христос Исус просто липсва в Евангелието на Марко. Същият факт ясно е посочен и в другите Евангелия. Следователно, най-доверените ученици не са взели участие в предаването, осъждането и разпятието на Христос Исус. Това е една важна подробност от Евангелието, която е спомената много целенасочено. Трябва някак си да бъде проправен пътят на човека към Мистерията на Голгота и нейното истинско разбиране, както и начинът, по който биха могли да я разбират и следващите поколения, тоест хората, живеещи тук след Мистерията на Голгота. Това разбиране трябва да бъде постигано по съвсем друг начин, който няма нищо общо с разбирането на даден исторически факт от еволюцията на човечеството. И как изглеждат нещата в тази област, ние виждаме най-добре, когато отправим поглед към събитията, разиграващи се в наши дни.

От 18. век насам, опирайки се на различни гледни точки, човешкото съзнание непрекъснато търси един вид сигурност в своята вяра, свързана с Мистерията на Голгота. Това търсене е минало през различни фази. Общо взето, включително и до 18 век не са възниквали сериозни въпроси относно достоверността на историческите документи казвам „исторически“ в този смисъл, в който е прието да се говори за такива документи потвърждаващи съществуването на Христос Исус. В човешките души все още беше прекалено живо всичко онова, което струеше от Мистерията на Голгота. Все още хората ясно виждаха как въздействията от тази Мистерия са тясно свързани с името на Христос Исус и не изпитваха никаква необходимост да питат: А дали има някакъв исторически документ, който доказва, че Христос Исус е съществувал? За тези, които изповядваха Христос Исус, Неговото съществуване беше нещо напълно самопонятно, но също така само-понятно беше и това и то в много по-голяма степен, отколкото обикновено си мислим че хората се уповаваха както на човешкото, така и на свръхчовешкото, духовно-божествено Същество Христос Исус.

Обаче материалистическите времена се приближаваха все повече и повече. И в общочовешката еволюция по необходимост навлезе онзи елемент, който беше тясно свързан с материалистическия светоглед. Този светоглед не понася идеята, че в човека живее една по-висша индивидуалност, изобщо не допуска, че личността може да бъде проводник на едни или други духовни сили. Материалистичният поглед към човека и това е най-подчертано в наши дни ясно показва, че хората са твърде еднакви помежду си. Всички те ходят на два крака, всички имат една глава и нос, разположен в точно определено място на лицето, всички имат две очи и част от главата им е покрита с коса, и така нататък. Според материалистическия светоглед всички хора изглеждат еднакво. И защо те трябва да се вглеждат в нещо, което се намира зад този видим човешки образ? Това засяга също и онзи, който не би могъл да каже, че в сегашната си инкарнация зад него се намира някаква духовна сила, каквато можем да предположим, че съществува у другите хора. Материализмът не допуска такива неща. Ето как беше изгубено и разбирането за това, че в човека Исус от Назарет можеше да живее космическият Христос. А с настъпването на 19 век напълно угасна и самата идея за Христос. Все повече и повече погледът беше насочван към човека Исус, роден в Назарет или където и да е другаде, живял както всички други хора, само че проповядвал своите възвишени принципи, за да умре накрая от мъченическа смърт. През изминалия век човекът Исус все повече и повече изместваше Христос и заемаше неговото място. И за материалистическия светоглед това беше напълно в реда на нещата.

И напълно в реда на нещата беше също, че през 19 век възникна това, което наричаме „изследователски подход“ към живота на Исус. Днешната теология не се занимава с нищо друго, освен с този изследователски подход към живота на Исус; или, с други думи, тя търси да установи важните дати в живота на Исус, както например историците търсят важните дати в живота на Карл Велики, Ото Велики и така нататък. Само че да се установят датите в живота на Исус от Назарет е доста трудно. Защото основните документи за тази цел са Евангелията и Посланията на Павел. Обаче Евангелията, като такива, естествено нямат историческа стойност. Има четири Евангелия и от материалистическа гледна точка те си противоречат изцяло. Впрочем в рамките на „изследователския подход“ се търсят всевъзможни пътища за решаване на основните противоречия. Нека засега да оставим настрана онзи етап от „изследванията на Исусовия живот“, който попадайки под все по-голямото влияние на материализма вече не искаше да вярва в никакви „чудеса“ и ги подлагаше на най-странни тълкувания, като например явяването му „над водата“ бива обяснявано с това, че фактически Той не се придвижва физически над езерото, а и учениците не са добре запознати с физическите закономерности на

природния свят; изобщо нещата се представят така, сякаш апостолите плуват с лодката, а Христос Исус върви на отсрещния бряг, докато хората, намиращи се на отсамния бряг си въобразяват, че Христос Исус ходи по водата. Или пък един друг пример за рационалистично обяснение: Превръщането на водата във вино се дължи на това, че някой незабелязано слага във водата някаква винена есенция! А при Кръщението, което Йоан извършва в реката Йордан, един гълъб случайно прелита по същото време! Какво ли не изниква от умовете на тези, които смятат, че се позовават на строгата, обективна наука! Но нека напълно да се абстрахираме от тези неща.

Има и друг изследователски подход, който не може да се справи със свръхсетивните факти и по чисто материалистичен начин ги разглежда като един вид допълнение към физическия свят. Тези хора казват: Ако не можем да вярваме в Христос Исус, ако не можем да вярваме, че някой се е родил в Назарет като син на дърводелец, на дванадесетгодишна възраст попада в храма и така нататък, ако премахнем от Евангелията всички свръхсетивни факти и комбинираме всички техни съвпадения и несъвпадения, тогава все пак ние ще получим някаква биография на Исус от Назарет. Правени са всевъзможни такива опити. Много автори са се опитвали да пишат биография на Исус и естествено, всички биографии изглеждат различно. Обаче нека сега да не навлизаме в подробности. Имало е и такива тенденции в животоописанието на Исус, при които Исус от Назарет е представян като един по-висш човек, както е представян, примерно Сократ.

В общи линии такъв род биографии на Исус от Назарет също се посрещат с неодобрение. Това неодобрение има две страни. На първо място е валидността на самите документи. Защото според смисъла, който днес хората влагат в понятието „исторически документи“, съвсем ясно е, че Евангелията не са никакви документи. Това се потвърждава от многобройните противоречия, както и от обстоятелството, че те не са могли да бъдат отстранени в хода на времето. На второ място идва това, че към подобно изследване на Исусовия живот се прибавиха съображенията на онези, които на определени и често повтарящи се в Евангелията места виждаха такива факти, за които ние знаем, че се отнасят към свръхсетивния свят. Тези хора, заслепени от своята вяра в материалния свят не можеха току-така да се измъкнат от своите изследвания, какъвто беше случаят с животоописанието на Исус. Ето как се стигна до другото, до изследването на Христос, което нарасна през последните години, докато животоописанието или изследването на Исусовия живот отдавна вече беше привършило, достигайки върхната си точка с образа на „простия човек от Назарет“ както се изразява един днешен професор. Разбира се, всичко това е твърде приятно за повечето хора. Те са просто поласкани, когато никой

не изисква от тях да се съобразяват с по-висшите сили в Евангелията и много повече им приляга да говорят за „простия човек от Назарет“, отколкото да се стремят към Богочовека.

И все пак Богочовекът беше намерен. И тогава се появи „изследователският подход“ към Христос. Това стана по един много странен начин. Нека само да си припомним изключително гротескната форма на този преход, какъвто го срещаме в книгата „Ессе Deus“ на Бенджамин Смит²¹, както и в другите негови съчинения. И какво излиза според подобни „изследвания“? Ето какво излиза: Никакъв Исус от Назарет не е съществувал: всичко е само един мит! Но Евангелията говорят за Христос Исус. Какъв е този Христос Исус? Да, той е един измислен Бог, един идеализиран образ. И от тази гледна точка, хората вече имат достатъчно основания да отричат реалния Исус от Назарет; защото Евангелията говорят за Христос и му приписват такива качества, каквито според материалистическото светоусещане не могат да съществуват. Логически следва изводът, че той не е съществувал като историческа личност, че е бил измислен. Следователно, митът за Христос възниква като един поетичен образ от епохата, когато се разиграва Мистерията на Голгота. Ето как през последните години се забелязва едно връщане от Исус към Христос; обаче Христос не е нещо реално, а нещо, което присъства единствено в човешките мисли. Днес всичко в тази област, тъй да се каже, виси във въздуха.

Естествено, по-голямата част от хората не знаят много за събитията, които обсъждаме през тези дни. Но в общи линии всичко, което се отнася до Мистерията на Голгота, е подкопано от материалистическата наука. Никъде не може да се стъпи на твърда почва. Животоописанията на Исус нямат голяма стойност, понеже те нищо не доказват, а на „изследователския подход“ към Христос изобщо не може да се гледа сериозно. А нещата тук опират до колосалното действие на онова Същество, което е пряко свързано с Мистерията на Голгота. Ако всичко е само един „поетичен образ“, материалистическата епоха би трябвало в кратък срок да отвърне своя поглед от този образ; защото една материалистическа епоха не може да вярва в поетични измислици. Да, нашата „просветена“ епоха е отишла твърде далеч относно изобилието от противоречия в Евангелията и просто не допуска до каква голяма степен думите „Господи, прости им, защото те не знаят какво вършат“ се отнасят към съвременната наука. Тези думи важат за всички изследвания, свързани с Исус и с Христос, понеже те не могат да се докоснат по един честен и достоен начин до духовните източници на нещата.

Обаче самото Евангелие ясно посочва какво става в наши дни. Хората, които искат да са материалисти, искат да вярват единствено в сетивното битие и не могат да намерят никакъв път към Христос Исус. Защо? Защото

този път е отрязан поради това, че онези, които стояха най-близо до Христос, Го напуснаха точно тогава, когато се извършваше Мистерията на Голгота, за да Го открият едва по-късно, и, следователно, не взеха участие във всичко онова, което се случи тогава на физическия план в Палестина. А че от друга страна не съществуват никакви достоверни документи, това се знае от всеки. И все пак, в Евангелието на Марко, както и в другите Евангелия е описана Мистерията на Голгота.

Но как са възникнали евангелските описания? Извънредно важно е да си отговорим на този въпрос. Нека да проследим тези описания, като се ограничим само върху Евангелието на Марко. То показва съвсем ясно в своя стегнат, изразителен стил, как след сцената на Възкресението момъкът в бяла плащаница, тоест космическият Христос веднага след разиграването на Мистерията отново се явява на учениците, влагайки в душите им определени импулси. Ето защо някои от учениците, някои от апостолите, "като например Петър именно поради това, че бяха проникнати от тези импулси можаха да стигнат до ясновидство, така че успяха да обхванат с духовен поглед всичко онова, което пропуснаха да видят с физическите си очи, понеже побягнаха от Христос. Петър и другите, които след Възкресението на Христос Исус трябваше да се излявят като Негови ученици, изпитаха върху себе си именно това: Те станаха ясновидци и съзерцаваха Мистерията на Голгота с погледа на ясновидеца.

Изобщо към Мистерията на Голгота съществува само един път: Пътят на ясновидството, въпреки че тя се разигра на физическия план. Ние не бива да пропускаме този факт. Евангелието описва събитията съвсем ясно: В решителния миг побягват именно най-близките ученици на Христос; така че една такава душа, каквато беше душата на Петър, приемайки импулса на Възкръсналия, се оказа озарена от спомена за това, което се случи след неговото бягство. Обикновено човек си спомня само това, което става в сетивния свят. Но при едно такова ясновидство, каквото възникна у апостолите, за разлика от обикновения спомен, в паметта оживяват също и спомените за такива събития, на които човек изобщо не е присъствал. Замислете се за това как душата на Петър беше озарена от спомена за такива събития, на които той не е бил непосредствен участник. И как Петър поучаваше тези, които искаха да го слушат, черпейки от своите спомени за Мистерията на Голгота, въпреки че не беше непосредствен участник в събитията през последните дни.

Ето по какъв начин дойде откровението за Мистерията на Голгота, за да се превърне по-късно в учение. Обаче импулсът, който премина от Христос върху такива ученици като Петър, можа да обхване също и тези, които станаха ученици на учениците. Един такъв ученик на Петър беше този, който първоначално състави впрочем само устно така нареченото Евангелие на Марко. Така импулсът, приет от самия Петър, навлезе и в

душата на Марко и по този начин Марко успя да съзре в собствената си душа това, което се разигра в Йерусалим като Мистерия на Голгота. Дълго време евангелистът Марко беше ученик на Петър. После той, Марко, се установи на едно място, където, тъй да се каже, откри онова външно обкръжение, което му позволи да придаде на своето Евангелие онази форма, от която то се нуждаеше.

В хода на нашите размишления а може би по-, късно ще прибавим и други подробности към тях - ние се убедихме, че Евангелието на Марко най-ясно ни кара да почувствуваме космическото величие и значение на Христос. Авторът на Марковото Евангелие беше подпомогнат в описанията си за космическото величие на Христос именно от мястото, на което той попадна, след като вече беше станал ученик на Петър. Той се озова в Египет, и по-точно в Александрия, и живя там известно време, през което юдейска-та теософско-философска мисъл се намираше в своя апогей, като успоредно с това той можа да се докосне до най-добрите страни на езическия гнозис. Там той можа да възприеме някои възгледи, съществуващи и тогава, според които в определен момент човешкото същество напуска духовния свят, за да се срещне после с Луцифер, с Ариман, така че луциферическите и ариманически сили навлизат в човешката душа. Той можа да извлече всичко това от езическия гнозис, според който космическият произход на човека е свързан и с изграждането на нашата планета. Обаче в същото време евангелистът Марко можа да установи, именно тук, в Египет, големия контраст между първоначалния замисъл, според който трябваше да напредва еволюцията на човека и всичко онова, в което човекът се беше превърнал междуременно.

Този контраст проличава особено ясно именно в египетската култура, в онази египетска култура, която е инспирирана от най-висшите откровения, намерили по-късно израз в египетската архитектура и най-вече в пирамидите и дворците на фараоните, в културата на сфинкса, в цялата тази култура, която все повече и повече затъваше в упадък, в поквара; така че през Третата културна епоха тъкмо най-забележителните произведения на египетската култура се оказаха тежко засегнати от най-лошите и уродливи форми на черната магия, от най-лошите разновидности на поквара, засягаща самия духовен живот на човека. Ако човек разполагаше с обучен духовен поглед, той все още би могъл да вникне в дълбоките тайни на египетската култура, защото те водеха началото си от първоначалната мъдрост на Хермес, а и присъщо на душата е да търси истинския произход на нещата, а не да се спира върху допълнително развихрилата се поквара. Както знаем, покварата беше налице още по времето на Мойсей, и той трябваше да изнесе от Египет именно добрата страна на египетската култура която едва ли беше напълно ясна за една толкова благородна душа като тази на Мойсей за да бъде съхранена тя за

следващите поколения. А покварата в духовния живот продължи да нараства.

Пред душата на Марко оживя следната картина: Той видя как човечеството все повече потъва в своя материализъм, видя как покварата е засегнала именно човешките мирогледи. И още нещо изживя Марко макар и в съвсем различна форма, но все пак то беше същото а именно, че днес човекът отново може да стигне до някои опитности, стига да има чувствата и усещанията за тях. Защото днес ние фактически изживяваме възраждането на египетската култура. Аз често съм изтъквал колко загадъчни са степените и връзките в хода на общочовешката еволюция; подчертавал съм как в рамките на седемте последователни културни епохи Четвъртата културна епоха, включваща в себе си елинството и Мистерията на Голгота, се проявява като нещо напълно самостоятелно. Но Третата културна епоха, Египетско-халдейската, отново оживява по един скрит, духовен начин в днешната култура и това се наблюдава най-вече в областта на нашата наука. И така, в нашата Пета културна епоха, дори и в нейните най-външни културни прояви, ние имаме едно повторно оживяване на Третата културна епоха. В известен смисъл това се отнася и за Втората епоха, която се възражда в Шестата епоха, както и за Първата, която се възражда в Седмата. Ето в какви отношения се намират отделните културни епохи. Тези неща са били многократно обсъждани в нашите лекции. А днес можем ясно да си представим с каква интензивност и какво точно е изживял тогава един такъв Дух, какъвто е Марко.

Ако отправим поглед към нашата културна действителност не е нужно да описваме външния свят, понеже той не би го понесъл и се абстрахираме от крайните степени на морална разруха, ние можем да заявим следното: Днес всичко е механизировано; всъщност днес, обгърнат от материализма на нашето време, всеки се моли и прекланя единствено пред механизма, дори и той да не нарича това преклонение с думи като „молитва“ или „набожност“. Обаче самите душевни сили, които някога бяха насочвани към духовните Същества, сега поемат към машините, към механизмите, отдават им цялото си внимание, което някога са посвещавали на Боговете. Да, така стоят нещата с днешната наука, с тази наука, която дори не предполага колко далеч се намира от истината, от действителната истина, и от друга страна, колко далеч се намира от действителната логика.

Погледнато от една по-висша гледна точка, днес ние сме обхванати от един дълбок и силен стремеж, от един дълбок и силен копнеж. В една моя лекция, изнесена в Мюнхен²², стана дума за този копнеж и за това как този копнеж завладява отделните човешки души. Обаче в „официалната“ наука няма и следа от този копнеж, там има, бих казал, едно притъпяващо задоволство, едно задоволство с нещо твърде странно: С недействителното и с нелогичното! Тази съвременна наука изобщо не е в състояние да

проумее колко дълбоко е затънала в пълната противоположност на логиката. Човек усеща тези неща, изживява ги, но всъщност, в хода на еволюцията, единият полюс рано или късно възпламенява другия полюс. И тъкмо тази недостатъчност на официалната наука, тази нереалност и нелогичност на официалната наука, тази мнителна гордост и липсата на каквото и да е предчувствие, след време по необходимост ще породят най-благоприятната реакция, най-дълбокия копнеж за духовно израстване на човешките души.

Разбира се още дълго ще продължи това състояние, при което хората ще са дълбоко затънали във всеобщата нелогичност и неестественост, ще се надсмиват над всякакви опити за одухотворяване на науката, ще им се подиграват или ще ги смятат за нещо опасно. Обаче чрез вътрешната сила на фактите спонтанно ще се възпламени другият полюс. И ако тези, които разбират нещо от това, не се заразят от болестта на компромисите и съхранят своя верен поглед върху света, тогава промените ще настъпят много по-бързо, отколкото си мислим сега. Защото ние винаги констатираме следното: Когато един учен стане и заяви нещо, за което някой друг вярва, че то е в напълно „антропософски стил“, веднага възниква голям проблем. И ако някой от амвона проповядва нещо, за което друг вярва, че е в напълно „антропософски стил“, тогава също възниква голям проблем. Не става дума да се правят такива компромиси, а за това, че трябва ясно и съзнателно да се включим в духовния живот и да се оставим под въздействието на неговите импулси. Колкото по-ясно съзнаваме, че вътрешната жизненост на духовния живот ще бъде по необходимост възпламенена и колкото повече се убеждаваме, че нямаме никакво основание да очакваме от материалистическото мислене нещо друго, освен празни приказки, толкова по-добре. И това е нещо по-различно, отколкото да твърдим, че действително напредващата наука е в хармония с духовното изследване.

Защото на всяка своя страница научната литература прави логически грешки от рода на тази, за която с много чувство за хумор един от нашите приятели често ни напомня, а именно за логическата грешка на професор Шлаухерл, който иска да докаже по какъв начин всъщност жабата чува. За целта професорът Шлаухерл поставя една жаба на масата и тя започва да скача; той удря по масата и жабата отново скача, следователно, тя е чула произведения звук. После той ѝ отрязва краката и отново удря по масата. Сега обаче жабата не скача; следователно, напълно ясно е, че жабата чува с краката си. Защото докато е имала крака, тя е скачала след удара по масата, а след това спира да скача. Учените правят всевъзможни експерименти със жабите; обаче техните логически умозаклучения в другите области – включително и в областта на нашумелите мозъчни изследвания по същество не се различават от експеримента с жабата. Учените разсъждават

така: Щом е налице тази или онази част от мозъка, тогава имаме, примерно, словесната памет, или пък можем да „произвеждаме“ такива или онакива мисли; и щом съответната част не е налице, тогава нямаме словесна памет, нямаме мисли точно според примера с жабата, която чува с краката си. Но в тези неща няма никаква логика. Защото твърдението, че човекът може да мисли, понеже притежава една част от своя мозък, и че не може да мисли, ако не притежава тази част от мозъка, е толкова обосновано, както и твърдението, че жабата не може да чува, понеже сме ѝ отрязали краката. И в двата случая положението е същото, но хората не забелязват, че цялото умозаключение се основава на една мисловна грешка. И ние бихме могли да посочваме грешки след грешки във всички онези области, за които хората вярват, че са обяснени от науката. Но колкото повече грешки правят хората, толкова по-горди стават те със своята наука и толкова повече ругатни отправят към Духовната наука.

Това все повече и повече ще поражда най-благородната реакция, дълбокия копнеж към истинската Духовна наука. Това е една реакция, съответстваща на нашето време, и тя трябваше да се прояви още тогава в душата на Марко, който видя как човечеството беше слязло от предишната си духовна висота, за да се привърже към материалния свят. Така у него възникна едно дълбоко разбиране за това, че най-големият импулс идва от свръхсетивния свят и това беше потвърдено от неговия учител. Това, което той получи от Петър, не беше някакво външно, сетивно съобщение за Мистерията на Голгота, което някой би могъл, примерно, да чуе с ушите си или да види с очите си като едно или друго събитие в Йерусалим; нещата бяха изследвани по ясновидски път. Така възникнаха и всички съобщения за Христос Исус и за Мистерията на Голгота.

Макар и Мистерията на Голгота да се състоя на физическия план, впоследствие тя можеше да бъде наблюдавана само по ясновидски път. Много моля да бъде запомнено: Макар и Мистерията на Голгота да е едно сетивно-физическо събитие, тя може да бъде разбрана само по свръхфизически, свръхсетивен път и че въпреки съществуващите документи, тя трябва да бъде непрекъснато търсена. И само който не разбира това, може да спори кое от Евангелията е по-достоверно. За този, който е наясно с фактическото положение на нещата, тези въпроси не съществуват. Той просто знае: За нас е наложително да проникнем зад непълните предания и текстове, съдържащи се в Евангелията и да обхванем това, което днес може да бъде постигнато единствено по пътя на ясновидското изследване. И след като проверим истинността на това, което се е случило, след като възстановим събитията според данните на Хрониката Акаша и проумеем как трябва да четем отделните места от Евангелията, тогава ние разбираме: Тъкмо по времето, когато човечеството

потъна най-дълбоко в своя упадък и изгуби някогашното си величие, пред него изгря Христос като образ на истинското човешко достойнство.

Ние знаем, че божествено-духовните Същества са дали на човека неговия външен облик, неговата външна форма. Обаче това, което живееше в тази външна форма от Лемурийската епоха насам, беше непрекъснато изложено под въздействието на луциферическите сили, към които по-късно се намесиха и ариманическите сили. Впоследствие, под въздействието на тези сили израсна онова, което хората наричат „наука“ и „познание“. И нищо чудно, че ако пред тогавашното човечество би застанала истинската, свръхсетивна същност на човека, хората не биха могли да я разберат, както не биха могли да разберат и упадъка, до който те са стигнали. Човешкото познание все повече и повече се обвързваше със сетивния свят. Човешкото познание все повече и повече се отдалечаваше от истинската същност на човека.

Ето за какво става дума и ето какво не бива да забравяме, когато обръщаме поглед към изоставения Син Човешки, към образа на човека, стоящ пред нас в мига, когато според Евангелието на Марко космическият Христос се намираще в една много слаба връзка със Сина Човешки. Тогава пред човечеството, станало свидетел на всичко това, стоеше човекът, човекът в онзи негов образ, който му беше даден от божествено-духовните Същества. Той наистина стоеше там, но облагороден, одухотворен от тригодишното присъствие на Христос в Исус от Назарет. Така стоеше той всред своите братя човечи. Но по отношение на познанието си за Христос хората успяха да постигнат само това, което можаха да разберат чрез хилядолетното влияние на Луцифер и Ариман. Но там стоеше човекът, който в продължение на три години беше отстранил от себе си всички луциферически и ариманически влияния. Там, пред другите хора, стоеше възстановен онзи първоначален човек, какъвто е бил още преди идването на Луцифер и Ариман. Едва чрез импулса на космическия Христос човекът отново стана онзи, който беше, когато извлечен от духовния свят трябваше да бъде пренесен във физическия свят. Там стоеше Духът на човечеството, Синът Човешки, пред онези, които тогава в Йерусалим бяха негови съдии и гонители; но стоеше там такъв, какъвто можа да стане, след като всичко, което Го беше принизило, сега отново беше отстранено от човешката природа. Там, докато се разиграваше Мистерията на Голгота, пред очите на своите братя човечи, стоеше Христос, като един образец, пред когото хората би трябвало да се преклонят и, молейки се, да кажат: Ето, това съм самият аз в моята истинска същност, в моя най-висш идеал, в моя истински образ, до който мога да се издигна единствено след максималните усилия, на които е способна моята душа. И сега аз съм застанал пред това, което единствено на този свят е достойно за уважение и преклонение, аз съм застанал пред Божеството в мен, за което апостолите в техния стремеж към

себепознание би трябвало да си кажат: В целия свят не съществува нищо друго, което по своето величие и непреходност може да бъде сравнено с това, което застава пред нас като Син Човешки.

В онзи исторически момент човечеството би трябвало да изпита потребност тъкмо от такова себепознание. Но как постъпи човечеството? То заплю Сина Човешки, подложи Го на бичуване и накрая Го разпъна на Кръста. Ето драматичният повратен момент, драматичното разминаване между това, което би трябвало да се случи, между признаването на този, който по своето величие и непреходност е несравним с никой друг по света, и фактическия ход на нещата. Тук имаме описанието на човека, който вместо да се издига към себепознание, потъва в разрушението, в раздробяването, човека, който умъртвява себе си, понеже не се осмелява да тръгне по пътя на познанието, и който само чрез този урок, чрез този космически урок можеше да получи космическия импулс да реализира себе си докрай в бъдещото планетарно развитие на Земята.

Ето какъв беше световно-историческият момент и точно така трябва да гледаме на него, ако се ръководим от изразителните, величествени описания на Марковото Евангелие. Защото те трябва да бъдат не само разбрани, но и почувствувани. Това „потъване в раздробяването“ на собственото същество прераства в така наречения „фантом“, за който стана дума в моя лекционен цикъл „От Исус към Христос“, изнесен в Карлсруе. Защото чрез това, че човекът раздробява и разрушава своето собствено същество, настъпва преобразяване на това, което беше външен образ и подобие на Бога; сега то се превръща в така наречения „фантом“, който се умножава и като такъв прониква в човешките души, както това беше изложено в Карлсруе.

Ако погледнем нещата по този начин, пред нас изпъква огромната разлика между това, което Евангелието на Марко всъщност иска да представи, и всичко онова, което хората днес смятат, че са открили в него. Който действително разбира Евангелията, и особено Евангелието на Марко, го разбира по такъв начин, че започва непосредствено да усеща както дълбокото му съдържание, така и неговия художествен замисъл, и това непосредствено усещане, това чувство се превръща в реален вътрешен факт, в онзи реален вътрешен факт, без който впрочем е немислимо да влезем в някакво отношение с Христос Исус. И душата би трябвало поне за кратко да се издига до онова чувствено съзерцание, към което ни води Евангелието на Марко, за да си зададе въпроса: Къде бяха моите братя човечи, които съпровождаха Сина Човешки и как можах да попадна в такава заблуждение, вместо да видят в Христос своя най-висш идеал?

За един типичен представител на нашата материалистическа епоха, особено за изпадналите в монистично суеверие, искам да кажа за монистично „просветените“, е нещо обичайно да изкаже следната мисъл

или да ѝ позволи сама да възникне в неговата глава: Защо Битието е такава, каквото е? Вие добре разбирате, че на света няма човек, който може да отговори на този въпрос. Защо страдаме, защо изпитваме болка? Буда, Христос, Сократ, Джордано Бруно - нито един от тях не е успял да разреши тази загадка. Ние срещаме тази мисъл в безкрайно много варианти. И хората, които допускат такава мисъл в главите си, просто не забелязват, че поставят себе си много по-високо от Буда, Христос, Сократ и така нататък, и че всички те искат да си обяснят света тъкмо в този смисъл. И как да не бъде така в една епоха, когато всеки частен доцент разбира историческите събития по-добре от другите, когато всеки частен доцент е професионално задължен да пише книги за тях?

Бихме могли да предположим, че това се дължи на една критична нагласа, която е типична за нашето време. Не, това съвсем не е така. Ние трябва да сме будни за тези неща, понеже само по този начин можем да постигнем точната дистанция спрямо невъобразимото величие на това, което представляват Евангелията, и в частност Евангелието на Марко. Това се налага не поради друго, а защото тези неща винаги са били погрешно разбирани и поднасяни на хората в извънредно карикатурен вид. Но Евангелията са величествени във всяка своя подробност и фактически всяка от тях е източник на нови, извънредно важни познания.

Последната глава от Евангелието на Марко също може да ни научи на нещо ново. Естествено, за да посоча всички забележителни мисли от Евангелието на Марко, аз би трябвало да говоря още дълго време. Но дори една такава малка подробност, съдържаща се в началото на 16. глава, ни показва до каква дълбока степен авторът на Марковото Евангелие е проникнал в тайните на съществуването. Той добре виждаше както вече беше описано, цялото пропадане на човечеството, което от своята духовна висота сега все повече и повече потъваше в един всеобщ материализъм. Той добре виждаше цялата недостатъчност на човешките разсъдъчни способности и колко неспособни бяха хората, станали непосредствени свидетели на Голготската Мистерия, да разберат това, което се случи тогава.

Сега си припомнете нещо, което аз често съм споменава в връзка с женското и мъжкото начало, а именно че женският елемент, тъй да се каже и то не като отделна женска индивидуалност, като конкретна женска личност все още не е напълно слязъл на физическия план; докато мъжът и тук отново имам предвид не отделната мъжка индивидуалност, а „мъжкото начало“ е прекрачил най-долната точка, тъй че в действителност същинското човечество обхваща пространството между жената и мъжа. Ето защо в хода на своите последователни инкарнации човек се ражда ту като жена, ту като мъж. Обаче нещата стоят така, че жената като жена, именно поради различното устройство на своя мозък и поради различния

начин, по който си служи с него, може много по-лесно да вникне в духовните идеи. Напротив, мъжът е много по-склонен, пак поради чисто физическите си особености, да се задълбочава в материализма, защото, грубо казано, неговият мозък е значително по-твърд.

Женският мозък е по-мек и не е толкова едностранчив, не е толкова втвърден и с това аз далеч не искам да кажа нищо спрямо отделната личност. Отделната личност не бива да бъде оценявана според този критерий. Защото доста женски тела са украсени с едностранчиви и твърди глави, да не говорим за мъжете с меки глави. Обаче в общи линии нещата стоят така, че женският мозък е много по-подходящ за осмисляне на трудните неща, разбира се ако е налице добрата воля за това. Ето защо авторът на Евангелието ясно посочва, че именно жените са тези, които първи идват на сцената след приключване на Голготската Мистерия.

„И като мина съботата Мария Магдалина, Мария Якововата майка и Саломия купиха аромати за да дойдат и да Го помажат.“ (16, 1.)

Също и момъкът, тоест космическият Христос, се явява първо на жените и едва после на учениците от мъжки пол. Истинският окультизъм, истинската Духовна наука намират своя израз дори в най-незначителните подробности на композицията, както и в цялото съдържание на Евангелията, и особено в енергичното, внушително Евангелие на Марко.

Ние намираме пътя към Мистерията на Голгота само тогава, когато усещаме нещата, описани в Евангелията, именно по този начин и се оставим под тяхното непосредствено въздействие. И тогава отпада въпросът: Дали в исторически смисъл тези Евангелия са верни или не са верни? Това може и да се проверява от хората, които не разбират нищо от тези неща. Обаче на онези, които чрез Духовната наука се издигат до истинското усещане и разбиране на Евангелията, постепенно ще стане ясно: Евангелията не претендират да са исторически документи, а нещо съвсем друго те искат направо да се влеят в нашите души. И когато те влеят своите импулси в нашите души, тогава душите без помощта на каквито и да е исторически документи, а единствено чрез това, което те чувствуват и изживяват, отправяйки поглед към Мистерията на Голгота, убеждавайки се в упадъка на човешкото разбиране и човешкото познание по отношение на човешкото същество, което те подложиха на мъчение и разпятие ще изпитат потребност да се преклонят пред Него като пред възможно най-висшия идеал. И тогава от това усещане ще бликне онази най-висша сила, с чиято помощ душите ще се издигнат до този идеал на Голгота, свързващ и озаряващ всички, които се стремят към него. Защото хората действително ще се убедят, че Земята е свързана с духовните светове едва тогава, когато проумеят как духовната реалност, Христос, като космическа сила, можа да живее в тялото на Исус от Назарет; когато проумеят, че всички велики предводители на човечеството са били

изпратени от Христос, за да подготвят пътя към Него, така че хората да Го познаят, да Го разберат. Впрочем в мига, когато Мистерията на Голгота стигна до своята кулминация, цялата тази подготовка остана без значение; защото в решителния момент всичко отказа да действа! Обаче занаятът хората все повече и повече ще разбират не само Мистерията на Голгота, но и другите събития, разиграващи се покрай Мистерията на Голгота, с чиято помощ те все повече и повече ще се приближават до Мистерията на Голгота.

Може би временно европейските народи ще бъдат гледани накриво, понеже те не постъпват като много други народи, които признават за истинска само тази религия, която произлиза от тяхната нация, раса и така нататък, както е случаят например с Индия, където меродавно е само това, което идва от индийската кръв. Разбира се, в теософските кръгове често се говори за равенство, за признаване на всички религии, докато всъщност теософите искат да наложат своето собствено гледище и да го превърнат в някаква „религия на мъдростта“. Но европейците не могат да постъпят по този начин, защото днес нито един европейски народ няма свое национално Божество, което да е израснало от неговия национален расов елемент, както наблюдаваме това при азиатските народи. Фактически Христос Исус принадлежи на Азия и европейските народи са го приели по-късно, като са се оставили под неговото въздействие. В приемането на Христос Исус няма никакъв егоизъм и би било пълно изопачаване на фактите, ако някой се опита да сравнява разсъжденията на европейца за Христос Исус с начина, по който другите народи разсъждават за своите национални Божества, както например китаецът разсъждава за своя Конфуций, или индиецът за Буда, Кришна и така нататък.

За Христос Исус може да се говори от гледна точка на обективната история. И тази обективна история не е свързана с нищо друго, освен с великото изискване за себепознание, което прие толкова изопачени, карикатурни форми именно докато се разиграваше Мистерията на Голгота. Обаче чрез Мистерията на Голгота човечеството получи възможността да приеме космическия импулс, да преоткрие себе си, въпреки че, както видяхме, познанието, външното познание не съумя да разбере Мистерията на Голгота. Но един ден, разбирайки правилно себе си, всички религии по света ще започнат все повече и повече да си взаимодействуват, за да вникнат в Мистерията на Голгота и да направят нейния космически импулс достъпен за хората.

Едва когато се убедим, че говорейки за Христос Исус ние далеч не се ограничаваме в рамките на някакво егоистично вероизповедание, а се обръщаме към един обективен исторически факт от общочовешката еволюция, който дава еднакво право на всяка религия, едва тогава вникваме в мъдростта и истинността на всяка отделна религия. Обаче

мярката за разбирането на самата Духовна наука съвпада с мярката, според която човек разбира Мистерията на Голгота. Ето защо християнинът, който приема Духовната наука, всъщност може да живее в разбирателство с всички хора по света. Но ако в своето почти безгранично високомерие даден представител на друга религиозна система впрочем това е нещо напълно разбираемо за нас се обърне към някого и каже: Вие, християните, имате само една единствена инкарнация на вашия Бог, докато ние имаме много инкарнации на нашия Бог; следователно ние, за разлика от вас, разполагаме с нещо много повече и тогава християнинът не би трябвало да отговаря в смисъл, че ще се опита да приложи този принцип също и по отношение на Христос Исус, защото в такъв случай той би престанал да разбира Мистерията на Голгота. Фактически верният отговор, който християнинът може да даде, се свежда до следното: Работата е там, че всички онези, които говорят за много инкарнации на техния Бог, всъщност не са в състояние да разберат Мистерията на Голгота. Но всеки един от представителите на другите религии може да стигне до това разбиране, ако го потърси според начина, по който нещата са изложени в текстовете на Евангелията.

По друг повод аз често пъти съм изтъквал, че проследявайки живота на Буда, ние стигаме до онзи момент, който по отношение на Христос евангелистът Марко описва в сцената на Преображението, когато Буда, в самия край на своя земен живот, просто се разтваря в светлината и това е в пълно съответствие с окултната истина. При Христос нещата стоят така и Вие бихте могли да ги проследите в „Християнството като мистичен факт“ че Преображението засяга не само Него, но и тримата ученици, пред които се явиха Илия и Мойсей. Мистерията на Голгота започва тук, на планината, веднага след сцената на Преображението. Този факт ако сравняваме живота на Буда със живота на Христос е така нагледно представен в самите исторически документи, че е невъзможно да бъде отречен. И общо взето, всичко онова, което днес можах да опиша пред Вас за чувствата, пораждащи се у нас в резултат от трагичното непризнаване на Сина Човешки от страна на хората, е само последица от нещата, които загатвам в моята книга „Християнството като мистичен факт“.

И сега, в края на лекциите върху Евангелието на Марко, аз бих могъл да добавя следното: Още тогава, в началото на нашето антропософско Движение, когато предложихме една програма за развитието на християнството, тази програма беше разработена до най-малките детайли. Още в началото ние посочихме възможността за по-нататъшно развитие на отделните религии, както и обстоятелството, че всички те стигат до връхната си точка именно когато се докоснат до проблема за Христос. Ние разгледахме отделните Евангелия, разгледахме част от важните мирови събития. Опитахме се да проникнем все по-дълбоко и по-дълбоко в

източниците на окултния живот, за да извлечем нещо от онова, което беше загатното още тогава. Ние непрекъснато и последователно напредвахме в нашата работа. И в общи линии ние не вършихме нищо друго, освен това, че доизграждахме в подробности онова, което ясно и недвусмислено бяхме заявили още в началото. И нима това не е най-естественото развитие на „проблема Христос“ в рамките на антропософското Движение, което се разгърна в Средна Европа? И ако там, където то е вече факт, има хора, които успяха да се свържат с невъзможни по отношение на традиционното християнство идеи за Христос, сега те не биха могли да изискват от нас да влезем в противоречие с нашите собствени възгледи отпреди тези три години. Напоследък често се говори, че Теософското Общество трябва да е отворено за всякакви мнения. Разбира се, че то следва да е такова, но не и в случаите, когато идва една личност и настоява Теософското Общество да приеме съвсем различни мнения от тези, които същата личност е споделяла преди четири години. Може би това е възможно, но ние не бива да го насърчаваме. Не е нужно да сме еретици, за да се въздържаваме от тези неща. Но в Средна Европа някои отиват още по-далеч и стигат дотам, че бялото наричат черно, а черното наричат бяло!

Истински празник е, когато сега стигаме до логичните изводи на нашите усилия, програмирани още преди десет години. Ние няма да се откажем от тези усилия, няма да изпаднем в униние и в неразбиране на другите около нас. Ние имаме ясен поглед върху нашата предстояща работа и ще останем здраво стъпили върху нашите убеждения, без да се заблуждаваме, когато някой нарича черното бяло и бялото черно или когато чуваме упреци срещу нашето средноевропейско Антропософско движение, в рамките на което всеки следвайки най-добрите си сили се стреми да даде най-доброто от себе си, без да се съобразява с ничий авторитет; ние няма да допуснем объркване, когато чуваме, че това средноевропейско Антропософско движение се ръководи от фанатици и догматици, защото тези, които проповядват една „догма“, съществуваща едва от три години, всъщност се борят срещу най-ужасната догма, която засяга цяла Средна Европа. Изключително болезнено е да се чуе какви нелепости се говорят днес за името на Христос. И точно това ни оправдава, когато в употребата на това име ние не виждаме друго, освен един обективен технически термин. Ние само обозначаваме съответния факт, без емоция, без критика; и този обективен факт сам създава предпоставките да бъде обозначен с една такава дума.

Обаче тези факти, в съзвучие с действителното разбиране на онова, което представлява Евангелието на Марко, не могат да ни водят другаде, освен в предварително избраната посока. Следвайки тази посока, ние ще продължим своята работа в онзи смисъл, признат от нас за верен, който е извлечен от обективните факти и не само е включен в нашата програма, но

и подлежи на ежедневна проверка, доколкото го прилагаме по отношение на отделните проблеми, на отделните събития. Да, следвайки крачка по крачка нашия път и изследвайки нещата, ние не откриваме друго, освен потвърждение на казаното от нас в самото начало.

Когато сме изправени пред най-великите събития, у нас не може да се породи друго чувство, освен един могъщ стремеж към истината. Такива неща като погледът към Мистерията на Голгота вече съдържат в себе си необходимата целебна сила, отстраняваща всякаква заблуда, стига да се приближаваме до тях по чисто духовен път, убеждавайки се как всъщност единствено недостатъчната воля за истина е тази, която отклонява хората от верния път, минаващ през откриването на космическия Христос в Исус от Назарет и водещ от Земята към Космоса. И колко ясно се очертава този път, когато действително разбираме едно такова писание, каквото е Евангелието на Марко.

Занапред такива писания, доколкото духовно-научното изследване ги прави разбираеми за човека, ще стават достъпни за все по-голям брой хора. Бъдещите поколения непрекъснато ще изострят своя ясновиждащ поглед върху Мистерията на Голгота и по този начин в Евангелията все повече и повече ще бъдат виждани, ще бъдат откривани такива думи и изрази, които нямат нищо общо със сетивния свят. Тези, които съставиха Евангелията, описаха физическите събития от гледна точка на своето ясновидство. Това трябва да бъде разбрано на всяка цена, както и да се вникне в неговата необходимост, тъй като тогавашните хора, непосредствените свидетели на събитието в Палестина просто не бяха в състояние да го разберат, понеже импулсът за разбиране на въпросното събитие можеше да възникне едва чрез самото него. Преди да настъпи това събитие не съществуваше нито един човек, който би могъл да го разбере. Най-напред и преди всичко останало трябваше да се прояви действието, произтичащо от събитието. Едва по-късно то можеше да бъде разбрано. Защото ключът към разбирането на Голготската Мистерия е самата Мистерия на Голгота. Най-напред трябваше да дойде Христос и да довърши основното събитие, чиято кулминация имаме в Мистерията на Голгота. Едва после, благодарение на Неговите усилия, тоест чрез самия Него, хората можаха да стигнат до разбирането на Голготската Мистерия. Едва после, благодарение на всичко онова, което Той представляваше, можа да се възпламени и Словото, което в същото време стана израз на Неговата истинска същност.

Да, благодарение на онова, което Христос представляваше, се възпламени Пра-Словото, което стигна и до нас; Пра-Словото, възвестяващо истинската същност на Голготската Мистерия, което сега отново можем да познаем в хода на ясновидското изследване. Също и за това Пра-Слово трябва да мислим ние, когато говорим за Словото, произнасяно от самия Христос, не само за Словото произнасяно от Него,

но и за Словото, което Той възпламени в душите на тези, които можаха да Го разберат, така че да опишат Неговата същност черпейки от човешките души.

Хората ще продължават да приемат импулсите от Мистерията на Голгота докато съществува самата Земя. После ще настъпи междинният период, разделящ „Земята“ и „Юпитер“. Един такъв междинен период винаги е свързан с това, че се променя не само отделната планета, но и всичко, което се намира около нея; всичко навлиза в един вид хаос, в това, което наричаме „Пралайя“. В Пралайя навлиза не само Земята, но и принадлежащото ѝ Небе. Обаче това, което беше дадено на Земята чрез Словото, произнесено от Христос, чрез Словото, което Той възпламени у тези, които Го разбраха, и което ще продължи да живее у хората, които ще Го разбират занапред, представлява истинската есенция на Земното съществуване. Какво дълбоко разбиране за нещата ни дава истината, съдържаща се в едно от изреченията на евангелиста Матей, което ни дава представа за космическия ход на събитията: А именно, че както Земята, така и Небето, гледано от Земята, ще се променят, след като накрая Земята ще е постигнала своята цел, след като „Небето и Земята ще преминат“ и от тях няма да остане нищо. Обаче Словото, думите, които Христос можа да изрече за Небето и Земята, те ще останат. И когато се обръщаме към Евангелията с правилно разбиране, тогава ние усещаме не само техните най-дълбоки импулси, не само тяхната истинност, но и могъщата сила на Словото, което влиза в самите нас като сила и ни позволява не само да стоим твърдо на Земята, но и да издигаме поглед над Земното кълбо, приемайки с пълно разбиране думите:

„Небето и Земята ще преминат, но моите думи няма да преминат.“
(Матей, 24, 35.)

Христовите думи никога няма да преминат, дори когато Небето и Земята няма да са вече тук. Точно така следва да се изразим и според окултното познание, защото истините, изречени за Мистерията на Голгота, ще останат. Евангелието на Марко възпламенява в нашите души познанието, че Небето и Земята ще преминат, обаче онова, което можем да узнаем за Мистерията на Голгота, ще бъде пренесено с нас в бъдещите времена, когато Небето и Земята няма да са вече тук.

БЕЛЕЖКИ

1. Джото ди Бопдоне, 1266-1337, италиански художник и архитект, ученик на Чимабуе.
2. Данте Алигиери, 1265-1321.
3. Давид, вторият цар на Израел (1000-965 пр.Хр.)
4. Омир, древногръцки поет, живял през 8 век пр.Хр.
5. Уилям Шекспир, 1564-1616.

6. Артур Шопенхауер, 1788-1860, философ.
7. Едуард фон Хартман, 1842-1906, философ.
8. Рам Мохан Рой, 1772-1833.
9. Емпедокъл, 483-423 пр.Хр., гръцки философ и лекар.
10. Лекция от 14 Декември 1911, включена в „Човешката история в светлината на духовното изследване“, Събр. Съч. №61.
11. Рафаело, всъщност Рафаело Санти, 1483-1520, наред с Микеланджело и Леонардо: главен представител на италианския Ренесанс.
12. Лекция от 31 Август 1912 в Мюнхен, включена в „За посвещението. За вечността и мигновението“, Събр. Съч. №138.
13. Херман Грим, 1828-1901.
14. Сократ, 470-399 пр.Хр.
15. Платон, 427-347 пр.Хр.
16. Аристотел, 384-322 пр.Хр.
17. Йохан Готлиб Фихте, 1762-1814
18. Фридрих Вилхелм Йозеф Шелинг, 1775-1854 Георг Вилхелм Фридрих Хегел, 1770-1831.
19. Алфред Синет, 1840-1921.
20. Лекция от Михаел Бауер „Как Хегел виждаше великия поврат на времената?“
21. Ферекидес от Сирос, 6. век пр.Хр., автор на частично запазена до наши дни космогония.
22. Талес, 625-545 пр.Хр.
23. Анаксименес, 585-525 пр.Хр.
24. Анаксимандер, 610-546 пр.Хр.
25. Хераклит, 540-480 пр.Хр.
26. Бенджамин Смит, 1850-1934.
27. „Теософията и духовният живот на съвременността“ непубликувана лекция, изнесена на 31 Август 1912.